

KAZINCZY KÖNYVTÁR.

COPRYGHT 1931 BY KAZINCZY KIADÓVÁLLALAT, KOSICE-KASSA.
PALLAS KÖNYVNYOMDA, PRESOV-EPERJES.

SZOMBATHY VIKTOR

ÉN KEDVES NÉPEM

NOVELLÁK

KOSICE-KASSA

BEVEZETŐ

Ha most egy professzor megvizsgáztatna, magam sem tudnám hirtelen pontos műfaját adni e könyvnek. Mert nem novellák gyűjteménye ez, sem riportoké. Ez a könyv nem lárpurlár íródott s nem akarja egy kései romantika fényében fűrösztetni a falut s a falu emberét. Az idő, amikor ezt megtenni lehetett, elmúlt s a mi falvaink egére új szín borult: a szlovenszkói magyar falu színe s a kisvárosaink levegője is más lett az utóbbi évtizedben.

Szerénytelenség volna azt mondani, hogy teljesen ismerem őket. Csak kutattam közöttük, megkíséreltem papírra rögzíteni a régi lelket új környezetben, láttam őket s szeretem őket.

Ez a könyv: jelentés. Jelentés, a szó szerény értelmében. Jelenteni kíván egy embercsoportról, mely Pozsony és Huszt között él, iparkodik falvakban és kisvárosokban. Nem kimerítő és nem végleges. Nem akar tragikusnak feltűnni, viszont, ami humor van benne, az önmagából való s nem ráerőszakolt.

Még látom őket: a Pistákat, Vincéket, Jánosokat, amint kezetrázva búcsúznak az elbaparti kaszárnya nagykapuja alatt, hol másfél évig egy sorsközösségben éltünk s ahol igazán megismertem őket. Látom még, amint szorgalmasan állják a vártát, hallom küzködő szavukat, amint egy ismeretlen

szolgálati nyelv lüktetését próbálják eltanulni, látom amint a hazai levelet sillabizálják, nyelvemen az íze a száraz pogácsának, amivel megkínáltak, ha csomag jött a Csallóközből, vagy Abaujból. Szivemben, lelkemben, fülemben még e legények. Hus-vér emberek s nem romantikus parasztok, jók és rosszak, szelídek és indulatosak. Napok és hónapok, hajnali ébresztők, istállós melegek, csizmák és parancsszavak közben lettünk egygőz egymással s olvadtunk össze az Elba partján, idegen, zöld hegyek alatt. Hetek és hetek végtelen morzsolódásában pillantottam meg először igazi arcukat s mikor végetért közös sorsunk a kaszárnyában, felkerekedtem s megnéztem őket, házukat, földjeiket itthon Szlovenszkón is.

S újból találkoztam Péterrel, akit lakodalmán láttam viszont, találkoztam Imrével a komáromi munkanélküliek között, Árpáddal, aki gögös harmincholdas, volt káplárommal, aki soffőr s szobaparancsnokkal, aki közben falusi segédjegyző lett s szívesen elfelejtett magyarul. Másfél évig tanítottunk egy kaszárnyai szobában: Kurucz, a nyitrai cigány, Pogrányi, a zsellér, az ütegszabó, a pozsonyi strici, a bankhivatalnok, a gömöri zsentrifíú, akinek otthon még kétezer parcellázatlan holdja van családi kézen s a kaszárnyában csakúgy súrolta a folyósót, mint István, az urasági kocsis.

És csavaroztam is Szlovenszkón, kerestem a régi lelket az új mezben. S néztem, mi lett belőlük tizenhárom év alatt. Láttam a senyvedő kisvárost, mely borba és portengerbe feledkezik, beszéltem régi tanítómmal, akinek merőben új felfogású törté-

nelemkönyvet adott kezébe az iskolai hatóság, mint amilyenből még engem tanított, találkoztam gimnáziumi pajtásommal, aki fanyalogva beszélt magyarul, láttam a falusi babonát s beszéltem emberekkel, akik búsán emlegették, hogy egész itteni életük vakvágányra jutott.

Ez a könyv csak jelentés. Leírás, egyszerű közlés. Ha pedig olykor úgytetszik, tréfás is, jusson eszünkbe, hogy minden zivatar után kedves látvány a szemnek az égi szivárvány.

PÉTERREL MEGISMERKEDÜNK

Mikor megállott a kis, harciasképű őrnagy előtt, összevágta sarkantyúit, előrehajolt szabályosan, homlokán kidagadtak az erek, piros képén pedig olyan roppant igyekezet, szorgalom, becsületesség ragyogott, hogy az őrnagy, aki szerette magát jó emberismerőnek tartani, rámutatott azonnal:

— Ez az ember lesz jó, — mondta németül, aztán csehül is elismételte, Péter ebből persze nem értett semmit, csak állt feszesen.

A többi katona, akit odarendelt az őrmesteri hatalom, csalódva ment ki. Péter azonban benn maradt s tolmács útján számos keresztkérdést kapott fel. Fennhangon, ahogy tanították, jelentette, hogy Száraz Péternek hívják, a Duna mellé való, ott lakik egy kis faluban, kétkezi munkás, nyáron rész-arató, apja hadifogoly volt Szibériában sokáig. Jelentette továbbá, hogy ezidőszerint az istállóban teljesít szolgálatot, mint Alfonz és Achylles csutakolója. Achyllesnek, ennek a kövér ágyúslónak nevével baj volt, többször és sikertelenül próbálkozott, hogy rendesen kiejtse. Mikor sikerült, a tolmácsra nézett, aki viszont a rész-arató kifejezést keresgette a szolgálati nyelven s türelmesen várt.

Az őrnagy odaszólt a proviantur hadnagynak:

— becsületesség s a szorgalom úgy van az arcára írva, mint a könyvre a cím.

A proviantúrhadnagy bólintott s a zsírosbödönre gondolt, amit a szakácsok mindig megdézsmálnak,

mióta a világ világ s számot vetett Száraz Péterrel, hogy vájjon mennyi zsir fog elszáradni Péter csizmáján is... Mert disznózsírral kenik a bitangok. A hadnagy egyre jobban belelovalta magát a gondolatba s a következő pillanatban minden meggyőződés nélkül kiabálni kezdett és fenyegetőzött. Az erkölcsről kiabált, meg a magántulajdon s a katonai konyha szentségéről, majd merész lendülettel a fazekak között uralkodó állapotokról s óva intette Pétert még a gondolatától is annak, hogy egy követ fújjon Bodnárral, a szakáccsal s Kysilkával, a kuktával.

Péter úgy állott, mint rózsa mellett a karó. Szavak kopogtak dobhártyáján, meg kiáltások. Végre is, szemével a tolmács felé intett, hátha az többet magyaráz. A tolmács több jóakarattal, mint hozzáértéssel, lefordította a rettenetes szavakat. Péter egy pár pillanatig hallgatott, aztán felelt:

— Mond meg neki, hogy megbecsültem én magamat a gróf földjén is. Én a konyhába nem kéredzkedtem, de ha odatesznek, sem leszek rosszabb, mint az istállóban.

A hadnagy megértette a hangsúlyt, ha a szavakat nem is. Még pöfögött egyideig, aztán bevezette Pétert új működési színhelyére, a konyhába. Itt lesz Péter edénypucoló és konyhalegény. Igazán, nem rossz állás.

Így került Péter a nagyközönség, akarom mondani, a proviantúra és a tisztikar figyelmébe.

Egy hétig alig tudott róla valaki. Szagolgatta a munkát, amint ő maga mondta. Megnézte a kondért, kitanulta a knédliszagató-teknő súrolását, elhajkurászta a macskát a fazekak mellől, hurcolta a krum-

liszsákot, zsírt cipelt, tett-vett, alig vette észre va-
aki.

A közfigyelem akkor terelődött rá, amikor va-
sárnap a konyhában maradt, vizet melegített és
estére kisúrolta a konyhát, a kondérokát, minden
eszközét-edényét a konyhának, úgy, hogy mikor a
kaszárnyaügyeletes őrmester hétfőn reggel bejött,
hogy a húsmérésre felügyeljen, ijedten kérdezte,
hogy nem valami tisztasági vizit lesz-e délelőtt. Pé-
ter akkor egy szekrény tetején állott s az öreg pók-
hálókat célozgatta egy seprővel. Nem is felelt, ha-
nem még délelőtt kiballagott a kamrába, kiszellőz-
tette, kisöpörte, a szakács pedig, aki a fal mellé ra-
kott konzervekből egyet a köténye alá akart dugni
hirtelen, tízórainak, sziszegve húzta vissza az ujját,
mert Péter odacéltzott neki a seprőnyéllel. Este fel-
súrolta Péter a konyha előtti folyosót, reggel a réz-
edényeket vette sorra s rendbehozta a fáskamrát.

A proviantúrhadnagy egy pillanatig bámult,
aztán olyasfélét mondott, hogy új seprő jól seper.

De a Péter seprője kitartott. Mikor az ezredes
váratlanul és rettentő ordítozások kíséretében meg-
jelent a konyhában, elfelejtette lecsukatni a szaká-
csokat, úgy elámult a nagy rend láttán. Péter éppen
mosta a szakácsok fehér kötényét s az eperfákra ag-
gatta.

Finomabb munkára persze nem volt használha-
tó. Megpróbálták, hogy felszolgáljon a tiszt asztalnál,
de végigöntötte az abroszt paradicsomlevessel két-
szer is. A szolgálati nyelvet sem bírta megtanulni.
De a pincében egérfogót fabrikált s a legyeket a
legfurfangosabb módon csapdosta agyon. Néha na-

gyokat ordított, ha a padlóját besározták. A dicséret jól esett neki s ilyenkor kettőzött örömmel dobta magát a munka martalékjául. Az őrnagy nem szólt semmit később, bárhogy ragyogott is minden. Erre Péter roppant elszomorodott, átballagott a kantinba s teleszitta magát sörrel. Két napig nem tudtak nyitjára jönni Pista bajának, végre harmadnap kinyögte:

— Ügylátszik, a major úrnak mégse tetszik a munkám...

Így jöttünk rá, hogy Pétert az önérzet férgé rágja. Az őrnagy Zóra cigarettát adott neki, erre Péter két nap alatt szörnyű cipőtörlőt font hálából az ajtó elé s visszalökdösött mindenkit, aki nem oda törlölte sáros csizmáját.

Idővel híre kerekedett Péternek. Unatkozó tisztetek a konyhába jártak gyönyörködni, amikor Péter a munka himnuszát súrolta a padlóra. Kölcsön kéregették Pétert. Családos tisztetek vele ásatták fel kis virágoskertjüket, legényállapotban levők vele hurcolkodtak új lakásba. Végre pedig, mivel állandóan vágmenti aratásról és dunaparti búzáról beszélt, vele arattatták le a rozsot, amit a gyakorlótér pusztasarkába vetettek tavasszal.

Ő volt a szorgalom szobra. Mintaképül szolgált.

De esténként, mikor a kantin kis lócáján üldögtünk, Péter kiöntötte szíve bánatát. Haza akart menni mindenáron. Hol aratni akart otthon, hol Julis hívta. A távolság azonban óriási volt: hatszáz kilométer. Tél felé már kizárólagosan a Julis zavarta. Levelek jöttek-mentek, Julistól mind kevesebb, Pétertől mind több, segítettünk Péternek az írásban, le is fényképeztük őt, mindez nem segített. Haza!

Valahogy mindig elügyetlenkedte a szabadságot. Vagy rosszkor kérte, vagy rosszul, vagy dologidőben, vagy sehogy. Julisról meg egyre különösebb hírek érkeztek. Péter egyre búsabban mesélt.

Március vége felé, mikor a leszerelés közeledett, szinte megnémult. Valami nyomta a lelkét, sóhajtása is másminőnek tűnt.

Mikor az őrmesternek átadtuk a holmit, Péter szó nélkül gombolkozott ki a mundérból. Nem dalolt a dalolókkal, nem sietett az állomásra igyekvőkkel. Vállára vette kisládáját, úgy tűnt el a kaszárnya kapujánál.

Senki sem tudta, hová, merre ment. Péter el-tűnt, a konyhapadló feketedni kezdett s a macska elfoglalta helyét a fazekak között.

Régen a civilélet örömeit élveztük már, távol a szudétaalji német városkától, Péter is csak emlék volt csupán.

S akkor jött egy levél:

»Kedves Kolegám tudatom vele hogy ne haragudjon, talán nem haragszik. Tudatom, hogy itt vagyok Aussigba, még nem is mentem haza leszerelés óta pedig az három hónap. De Julis úgy vót hogy jegybejárt másal, én erre haza nem megyek mert minek őt látni jegybe másal. Meg pénzem is nem volt volna, mert a faluban megépítették a hidat és apám se révész többé s a rész-arató bandából is kihagytak. Én itt dogozók Aussigba sörgyárba hogy pénzt szerzek őszre hátha addigra megondolta Julis úgy halom már elhagyta őt Bódi Feri tört vóna le a lába. Pedig nagyon szeretnék már haza meni, de útiköltséget akarok szerezni, és bútorra valót, mer Julis is

szeginy, én is szeginy vagyok istenem, már csak ősz volna, hogy mehetnék haza pedig itt mondják, hogy maraggyak, mer jó dógózők, de az égisz gyárér nem maradnék meg a lyányokkal se tudok itt beszélni. Sok a dolog és pénzt spórolok mer nagyon sajnálom, hogy más fog aratni hejjetem de vetnek jövőre is búzát azt majd én aratom le csak ősz vóna, de hál-isten, írta Julis, hogy csak engem szeret, kicsit megtévedt de hozzámjön. Itt sokat kell dógózni de már van ötszáz koronám a bankba de tudja a munka nekem mindig játék és őszre hazamegyek s a lakodalomra eljőjön, őszig szerzőtem, most már isten-vele ésvelem hü kolegája, Száraz Péter«.

Nagy, hosszú levél. Három napig is írhatta. Dolgos, jó tenyeredet csak a messzi távolból szoríthatam meg utoljára, Péter.

PÉTER ELTŰNIK

Harmadik napja izzadtunk már. Szörnyű nyári hőség verte az Elba partját, a lovak egykedvűen poroszkáltak hegyre föl, hegyről le s az ágyuk ülésein szomorúan bágyadoztak a vitézek. Reggel öt órától tartott már a séta, a két hétre tervezett manőver igen izzasztónak ígérkezett. A bakák, valahonnan a teresienstadti végekről, dühös irigységgel nézték hosszú kocsisorunkat, a lovakat s az ágyukat, amelyeken ülni lehetett. Ezen aztán Péter is megvigasztalódott s a ponyva alól savany almával bosszantotta a szomjas baka-kollégákat.

Száraz Péter mellett ültem a bakon. Ketten szövetkeztünk már harmadnapja s minden őrmesteri fenyegetés dacára is hűen kitartottunk egymás mellett. Péter hajtotta a lovakat. Olykor hatalmasat káromkodott, a memória kedvéért csupán, mert alapjában véve, üteg után kocsival menni, zabot szállítani, még mindig jobb, mint gyalog poroszkálni az utón. A kocsi ponyvája alatt, a fülledt félhomályban még három köztüzér, három kiváló vojin szorongott a zsákok, telefonhuzalok, mentőszekrények, nagydobok s tisztí bőrdöngők között s hallgattak, mivel úgysem értették volna egymás beszédjét. Az egyik tartalékos vitéz volt, reichenbergi német, a másik prágai fi, valahonnan Smichovból, a harmadik pedig ogrányi, a Nyitra mellől. A bölcs hallgatás egyébként is ajánlatos volt, mert az élén lovagló őrmester már kétszer tette tűvé értük a menetet s egyre

jobban ordított. Ámde Péter egykedvű arckifejezése sohasem jelezte, hogy ponyvák alatt még három tüzer szuszog s inkább izzad, mintsem a tüzerlovakat itassa.

Péterrel kettőnket a távol-otthoni vidék emléke húzott s egykedvűségünk onnan magyarázható. E pillanatban a szlovenszkói tájak elérhetetlen messziségben tűntek föl. Különösen pedig, hogy friss zöldpaprikát kapott csomagban otthonról Péter s míg ez a gyümölcs más embert szipákolásra, káromkodásra s köpködésre indít, bennünket inkább ellágyított, mikor Péter úgy beleharapott a paprikába, mindenki bámulata közben, mint errefelé a népek a nyersparadicsommal teszik.

Erdők, dombok szakították meg a vidék egyhangúságát. Komlóültetvények magasrafutó zöldje színesítette meg a földet.

Dél felé megszólalt Péter. Inkább önmagának csak:

— Errefelé még csak most aratnak. Nálunk már csépelnek is

Ismét témánál volt Péter, mint már harmadnapja állandóan, amióta a szabad vidéket járjuk. Jobb azonban ezt a gondolatot nyugton hagyni, Péter csak nekibúsul mindig, ha gabonát aratni lát. Ilyenkor még viharosabban jut eszébe a dunaparti búza, ott lenn, a Csallóközben, amit e nyáron nem arathat. Helyét egy másik rész-arató bandista foglalta el. Péter csak nyeli egész nap szemével a gabonátlábat, az ültetvényes földeket, csupáncsak a rettentő sok komló láttán csóválja sűrűn a fejét, sajnálván az errevalósi népet, hogy sör alá ágyaz jóféle bor he-

lyett. Azonban, persze, nem teremhet mindenütt paprika, búza, kukorica, szőlő: lám, az errevalósi népek milyen szorgalmasan takarítják az Úr termését szintén, mikéntha négyszázholdas urasági búza-tábla volna.

Az az egy bizonyos, hogy Péter nagyokat hallgat, de vele együtt még néhány Vince, András, János is, itt-ott, a lovak, szekerek sorai között s csak hébe-korba nyögnek ki valami megjegyzést a környező állapotokról, főképen bírálatosan s összehasonlításra ingerlőt.

Olykor hosszú ideig álldogál a menetoszlop, bakák szaladoznak a fák alján, egy csapat lovaskatona poroszkál a dűlőúton s az ütegünk ágyúi a szomszéd falu szélén nyújtóznak a kék égre föl. Ilyenkor Péter óvatosan leszáll a bakról, hozzámigazítja a gyeplőt s míg félszemével a mozgókonyha füstjére sandít, másik félszemével már az útmenti gabonátáblához húzódik, körülnéz s bütykös nagy ujjaival lassan megpergeti a kalászt. Megnézi, szagolja, tekintéssel végigsimogatja az egészet, a vetést, a határt s végül szakértően kezdi figyelni az aratás menetét.

— Fene rövidnyelű kasza! — böki végre, az aratók szerszámjára célozva.

Úgy látszott, ezzel elintézte végképen az egész kérdést. Az ebédet a szakácsok nagy ügyel-bajjal megfőzték. Péter marokra kapta a cafatos marhahúst és szörcsögve rágta. Mintha mindenről megfeledkezett volna.

Estére valami gazdasági udvarba szállásolták a kocsikat s a lovakat, meg a konyhát. Pizskos, elhanyagolt udvar. Alsó végén komlószedők daloltak

kedélyes, idegen nótát. A komló ugyan nem volt teljesen érett, de a komlószedők családostul vonultak föl az ültetvények tövébe s rozzant gyermekkoscsiban tolták a család holmiját. Péter fejcsóválva nézte ezeket az itteni aratókat. Elhallgatta keserves nótájukat, de semmi megjegyzést nem mondott. Csak sóhajtozott rettentőket.

Később érdeklődni kezdett irántuk jobban is. Parancsosztás, lóitatás után közibük keveredett, de nem értett a nyelvükön s engem fogadott föl tolmácsnak. Majd legyintett a kezével, s a szabad ég alá hányt szalmára feküdt. A komló már nem érdekelt, sem a kiszüremelő dal. Magában dúdolt inkább valamit, majd később ezt is abbahagyta és nagyon sokáig bámult a magas csillagokba föl.

— Itt is a Göncöl kocsikázik, — állapította meg nagysokára s nyögve a másik oldalára fordult.

A lovak halkán dobogtak az éjszakában, csörgött a szalma. Hűvös éjjeli szellő lebegett.

Reggel pedig Péter nincs sehohol. Itt feküdt mellett, a pokróca még a szalmán, csajkája a kocsi ülésén, de Péter maga sehohol. No majd előkerül a reggelivel.

De nem került elő. A lovakat régen be kellett volna már fogni, oszlopba állani, de Péter sehohol. Nagy ügyel-bajjal igazítottuk rúdhoz Péter lovait, még mindig abban reménykedve, hogy a fiú előkerül valahonnan. Biztosan kiszemelt magának egy helyrevaló komlószedő lányt s most attól búcsúzkodik érzékenyen. Így hát csak egymás között, sugdosva adjuk tovább a magunk titkos parancsát, hogy Pétert elő kell keríteni, mert indul már a kocsitábor.

Hiába azonban minden kutatás: Péternek hült helye van. Csak az őrmester meg ne tudja, mert reggel óta máris szüntelenül patáliázik.

Így indul meg a menet. Hol lassabban, hol gyorsabban, mert nem sietős. Délelőtt, hogy egy patakparton megállunk, előkerül a ponyvák közül, valahonnan a tizedik szekér tájáról Balog Rudi is, az ütegvadász. Félrehúzó:

— Ki hajtja a Péter lovait? — kérdi titkolózva.

— Én magam, — mondom keservesen, — hajtom, ameddig lehet, de az őrmester, úgy láttam, egyre jobban csodálkozik.

— No, pedig csak hajtsa, mert én is hajtok!

— Maga? Ki helyett?

— Vince helyett. Mert nemcsak Péter tűnt el, hanem Vince is.

Hát ez nagy baj. Ketten tűntek el az éjjel. Hová mehettek? S hogy találnak utánunk? Kivel tudnak itt beszélni, civil emberrel, ki értené meg itt őket?

Ágyúk vaktöltései puffogtak az ut mentén. Week-endező prágaiak rohantak autón Kokofin vára felé. A völgy, amelyben pihentünk, gyönyörű sziklás tájék, turisták heverték az egyik sziklán s konzervdobozt zörgettek vígan.

Hol van ez a két fiú?

Ebéd után jelenteni kellett mégis.

Az őrmester még magasabbra nyúlt a csodálkozástól, mint egyébként, pedig így is antennának hívtuk. Aztán ő is rohant a kapitányhoz. Szigorú nyomozás indult. Úgy eltűntek, mint múlt héten a Horácsek pénzei a kis ládából: nem lehet nyomukra akadni. Mi meg ketten is küzdöttünk Péter lovaival.

Most tűnt csak ki, hogy nem is olyan tréfadolog ló-befogni-lóitatni, Rudit azonnal meg is billentette a bitang Démon a lapockáján.

Sűrű éjjel volt, már derengeni is kezdett, mikor lassú motoszkálás hallatszott a szalmában, amiben aludtunk. Valaki a hasára lép egy másik valakinek, elfojtott káromkodás zúg az egyik sarokból, lovak dobognak, de a szenzációt csak akkor eszméljük igaz valóságában, amikor hajnalban a kürtszó felriasztott. Péter, senki más, Péter, ott fekszik a szalmában, porosan, naptól pörkölt arccal, boldogan s nyújtózik akkorákat, hogy minden csontja ropog éles-hallhatóan.

Mellette meg Vince üldögél, olyan széles mosolygással, mint az úrnapi szivárvány.

Nem szól egy szót sem, csak mosolyog. Arcukon a boldog derű fénye.

— Teremtő szent Isten, merre voltatok?
Péter legyint.

— Megjöttünk, el nem veszünk.

Már jön az őrmester is, kappanhangjával rikoltoz, érdeklődik, faggat, rapportal fenyeget, jaj, mindjárt megindítja az igazságszolgáltatás kerekeit.

Péter arca elkomorodik.

— Megbüntethet, — mondja, — de azír arattam!

— Mit csinált?

— Aratni vótam, no! — s Vincére mutat, — vele versenkedtünk.

Vince dobbant a csizmájával:

— Marokszedő lány is vót.

— Tapogattuk csak, merhogy nem irtettük egymás besziggyit, — folytatta Péter.

Mély hallgatás. Az őrmester értetlenül áll.

— Mit mond? — kérdi keserű arccal.

Tolmácsolom Pétert:

—Mezőgazdasági munkában segített.

Nem tanácsos erről többet beszélni. Az őrmester is érzi. Felülkerekedik benne a jóindulat. Péter a lovak elé ült s úgy nézett a földre.

— Itt is csak az a Göncöl vót, hát aztán azír mentünk el Vincével szitnézni a fődeken. Egy kicsit aratni akartunk, igazán semmi mást. Mert hogy egy nyár anikül elmúljék, hogy kasza sincs a kezembe?..

Vince is megszólalt:

— Búzának nem búza, rozsz. Kaszának se kasza, olyan rövidnyelű, de úgy egészében azír olyan tempóval ment, hogyha még egy napig földatjuk, házáig írhattünk vóna a nagy suhintásokkal.

Ült egymás mellett a két kalandor sokáig. Az őrmester szemben velük, hosszan tűnődvén, jelentse-e az esetet, avagy hallgasson okosan.

Péter megingatta a fejét.

— Mondja meg neki, hogy nem bírtam vóna ki anikül, és az olyan egy szent, hogy igazán! Most már legalább tudom, hogy el nem felejttem. És ez is ölig...!

PÉTER MEGKÍSÉRLI A MULATÁST

Péter azokban az időkben nagyon elégedetlen volt. Megunta a lovakat, a kintinban sem találta örömét, az idő is hideg volt állandóan, egy kis jóféle forralt bort pedig mégsem lehetett kapni. Azért csak járt ide-oda, kisúrolta a súrolnivalókat, megpucolta Édent és Alfonzot, ezt a két bitang lovát az ütegek, reggel ötkor fölkelte szabályosan, este kilenckor lefeküdt még szabályosabban, de ez a sok szabályosság korántsem azt jelentette, hogy Péternek ínye szerint lett volna a dolog. Különösen most, mikor a farsangi hírek özönével érkeztek mindenünnen, Julis szaporán táncol, bárhogy megtiltotta neki Péter még októberben, Maris férhöl megy és senki sem nyughatik otthon, csak neki kell szabályosan fölkelni és lefeküdni ezekben a téli időkben.

Ne húzzuk sokáig a magyarázatot. Mikor Péter, Vince, Rudi, meg mindnyájan, a legjobban unatkoztak és vágyódtak haza, akkor hozta Pista, Szekeres Pista, a hírt a városból, ahol ezen a délután a hadnagy úr ruháját vitte a szabóhoz, hogy a városban, a Két Kék Csillagban cigányok vannak. Cigányok, magyar cigányok, valahonnan Nyitra vidékéről hozatta őket a német vendéglős.

A Két Kék Csillagokat csak Péterek hívták így magyarul, hogy Kék csillagok, ha azonban az igazi nevének hívní akarták, akkor valahogy úgy esett ki a szájukon, hogy Blaucserne, mert Péterek nyelve mindmáig nem igazodott még a német szóhoz: a

szolgálati nyelvet is nehezen törték, nemhogy a németet!

Igaz az is, hogy hol hallanának német szót, ha egyszer a városba ki nem járnak, csak összebújnak mindig, egymás közé.

Mondom, ne húzzuk sokáig a dolgot, Péter arcát kiverte a pirosság, amikor meghallotta a magyar cigányok jövetelét. De nemcsak Péter lett izgatott, hanem valamennyi, akinek bölcsőjét a Duna, Vág, Rima, Hernád szellője simogatta.

— Húhaha! — rikoltott Péter és földhöz csapdosta a sapkáját, — máma még mulatunk!

Korai volt a kijelentés, mert ez a »máma« éppen péntek este volt s a kimenő holnap este lesz. Péter előtt azonban rögtön egybeszaladtak a napok, mihelyst ezt a cigányhírt meghallotta. Alig tudott elaludni.

Másnap rögtön rapportra irattá föl magát és a déli kihallgatásnál aznap huszonhatan kértek a rendes kérelmezőkön fölül olyanok is kimenőt, akik pedig a legádázabb otthonmaradók voltak. A kapitány nem is értette ezt a nagy mehetnékséget s csóválta a fejét ugyancsak. Péterek azonban kötötték magukat.

Este, lóitatás, rozkaz-olvasás és kávévacsora után Péterek illendően kiöltöztek, sarkantyút extrát csatoltak föl, kabátjukat lekefálték, fölvarrták a hiányzó gombokat, fejenkint tizenhárom Zóra-cigarétát vásároltak egy-egy koronáért a kantinban, mert éppen annyit adnak és nagyrangosan megindultak a kapu felé, elől Balog Jani, az új szvobodnik, fényes gombjával a vállán. Kucsera is jött, meg Horák

is velük kéredzkedett, mert kíváncsiak voltak, hogy mulat a magyar, ha cigányt lát, noha a jámbor lelkék nem értettek úgyse semmit. Dehát, csak jöjjenek.

Kincses Erazmus, aki a kapunál fagyoskodva örködött, elsápadt irigységében, amikor a kivonulást meglátta. Sűrűn csóválta a fejét, utánuk is kiáltott, hogy jól együttdoljanak a cigánnyal s fizessenek is gavallérosan, mert holnap ő is kimegy s nem akar szégyenben ott ülni, de alig hallották meg már ezek. Vígán mentek le a lejtős úton, amely a kaszárnyából a városba vezet. Az Elbaparton fagyos szél indult, összehúzták a kabátot, siettek.

A korzón kétszer végigsétáltak, megnéztek minden leányt, csettintettek a nyelvükkel, ha egy szemrevaló német jött, de nem tettek megjegyzést hangosan, mert Szó Feri megjárta a múltkor, a nő véletlenül magyar volt, megértette s úgy visszafelelt, hogy Szó Ferit a szédelgés kerülgette két napig.

Pontban este nyolc órakor befördültek a Kék csillagok ajtaján. Sipkájuk hetyként félrevágva, derékszíjuk megoldva, az előrelátható nagy élvezet vigadt a képükön.

Cigányt egyelőre nem láttak, ez azonban nem tántorította vissza Pétert attól, hogy ki ne mondja azt a szót, amelyet a leghamarább s mondhatni, a legkitűnőbbben tanult meg:

— Pivoü — parancsolta Péter a pincérnek csehül, merthogy a bor drága ezekben az idevalósi korcsmákban.

S jött is a sör, habzón és pezsegve. Péter bele mártotta a bajusza hegyét, nagyokat hörpintgettek,

de módjával, mert kevés a pénz, új zsold meg távol még...

No, isszák, iszogatják a helyi főzetű pivót, öreg németek csöndesedtek körülöttük és asszonyok, leányok is söröztek, amin Péterek kitűnően mulattak, bolondok itt a nőszemélyek!

Ebben a pillanatban pendült meg a sarokban a cimbalom.

Péterek úgy vetették föl a fejüket, mintha darázs csípte volna meg őket.

— Hiha... — billentette meg a fejét Ambrus, az őrnagy úr kürtöse.

Derekukat kihúzták s kifeszítették magukat a székrn.

Halkan pöngött a cimbalom. Két hegedű is megszólalt nyikorogva, aztán a bőgő próbálgatta a húrokat.

— Stimelís... — konstatálta Péter és izgatottan hörpintette ki a maradék sört.

— Még pivó!

Előrehajoltak, szemük csillogott, kezük verte a taktust.

Ekkor zendítettek rá a cigányok. Mondhatni kitűnő cigányok voltak, ezt Ambrus ítélte meg, aki a zeneszakmában járatos. Kürtös a második batriban. Az őrmester kürttel simogatta a fejét, mert októberben fafeje volt a kűrthöz, de használt a módjával való verés, most íme szakértő ...

Indulót húztak a cigányok, húr, klarinét, bőgő, cimbalom.

— A teremtésit... — nyögte Kun István, első batri.

— Szípen kezdi, — állapította meg Száraz Péter, vojín, szintén első batri.

A cigányok egyelőre nem vettek tudomást a katonák jelenlétéről. Szerződésük két hétre ide kötötte őket s e szerződésnek igyekeztek megfelelni becsülettel.

— Jobb, mint a gramafon, — biccentett Halasi, az osztálykovács, — a rádiónál is jobb. Egyáltalában kitűnő...

— Éjjjen! — koccintott a cigányok felé Péter, mert már nem fért a bőrébe.

A cigányok most vették észre a legényeket. A primás akkorát hajolt, hogy majd kettétörött. Rög-tön közelebb lengedezett, mintha otthonról el se kerültek volna. Illegett-billegett.

Péter elvetette magát roppant boldogságában az asztalon:

— Aszencsig... Pivo!

Most már mindenki odanézett. Néhányan mosolyogni kezdtek.

— Ah, ungaren... — sóhajtotta egy vöröshajú nő.

Szemük csillogott, sarkantyúik rezegni kezdtek. Péter egyhajtásra kiitta a pivót. Ambrus meg föllökte az egész poharat. Melegük lett.

Péter felállott és kezelt a primással. Leereszkedőleg kérdezte:

— Honnan valók?

— Nyitra megyébül...

Erre Balog Rudi ordított föl:

— Aszencsig...

Így kezdődött. Néhány őrmester sörözött csendesen a sarokban, mosolyogva nézték a kivonult tü-

zéséget. Tetszett nekik. Oda is vágta a szemükkel, hogy hajrá...

De hiszen, nem is kellett mondani, most már egyenesben voltak. Péter fölállott, nem törődött az-
zal, hogy mindenki őt nézi. Ez a boldogság, hogy
ennyi idő után, itt, a hön óhajtott cigány itt van
végre, teljesen megszédítette. Odament a bandához,
megragadta a primás karját, mint otthon. A közön-
ség riadtan figyelt, pedig, aki Péter tempóját ismeri,
az tudja, hogy nem kell félni ilyenkor.

— Azt, hogy: Kííík nefelejcs ...

És a cigány rátette. Bólintott és rátette. Szólt a
nóta gyönyörűen, Péter majd kettérepedt. Rázogatta
a fejét és billegette magát.

— Pszszszsz... — füttyörészte.

A végét már öten dalolták. »Hanem azért, ha-
nem azért, koszorút, ha meghalok...«

Eleinte halkan, aztán egyre erősebben. Harsog-
tak. A vendéglős dühösen oda akart menni, de egy
kövér sörmémet félretolta. Hadd mulassanak.

— Bort! — ordította Péter. A vendéglős nem
értette. Péter viszont ennyi tudományt nem ismert.
Hát csak mutatta, mit akar.

Gyöngyözött a bor, itta Péter s a többi, mind.

— Sejderedem, sejderedem ... — kapott föl egy
széket Péter és megforgatta a levegőben. Forró, tü-
zes lett a levegő. Izzott.

Egy szép, szőke leány ült a sarokban, valami ál-
mos gavallérral. Péter odaugrott és karonkapta a
leányt. Szabad? A leány riadtan védekezett egy pil-
lanatig, de az egész vendéglő tapsolt már.

— Cardasz, cardasz... — vezényelte a sörnémet.

Hát ez igen. Péter rakta, mintha ezért kapta volna a zsoldot. Odarugtatott a cigányhoz és gyúrta, szegény német leány igyekezett ehhez a vadtánchoz a maga részéről szintén hozzájárulni, de sikertelenül. Péter csak vonszolta, rángatta a hölgyet. Fenejó multság fejlődött ki. Dalolt, kiabált, zúgott csattogott mindenki. Péter mindenkit végigtáncoltatott s mentek azok szívesen, már csak a multság kedvéért is, akár tudtak, akár nem.

Bor folyt a Péterek asztalán, nem törődtek már semmivel. Hiába spórukt Péter extra csizmára, hiába Rudi egy fényképre, az itt most elfolyik. Hát hadd folyjon, de legalább mulatnak, hehejje ...

Állt a bál, döngött, zöngött minden, pirosak voltak az arcok, Péter rikoltozott, néhány német ügyetlenül próbálta a táncot, a csárdást, a cigány, a szemtelen, meg csak húzta irgalom nélkül. Hol szomorút, amin aztán Péter öblösen kieresztgette a hangját, hol vigat, amin meg táncolni kellett.

Nyílt az ajtó. Egy tiszt lépett be, látszott a bojtján, hogy inspekciós. Belenézett a forgatagba. Péter forgott a legdühösebben.

— Megfogta Péter válát.

— Mi van itt?

Péter megingott. A fél vendéglő vigyázba vágta magát. Bor, sör, zene, nevetés, zaj és ez a tiszt úr. Ez is jókor jött.

— Kimaradási igazolványt!

Hát bizony, az engedett időt áthúzták valahányan, éjfél helyett reggeli kettő van. Aszencsig!

No, Péter...

Péter megingott.

— Magamra vállalom!

De hát ez nem lehet. Igazán nem. Regula, rozkaz.

Ballagnak is már. Hogy kijózanodott mindegyik! Fázósan húzták össze a kabátot, pénz nincs már egyiküknél sem, hétfőn rapport a muri és a csatazaj miatt, Istenem, mi lesz itt...

Péter arca bús. Ez nem szépen végződött. Félbevágta: Fél sarkantyúját elvesztette, a cigányt ott hagyta, s a bor szörnyen drága volt.

— Legalább azt a leányt csókutam vóna meg...
— sóhajtott keservesen.

Ambrus is a fejét rázza.

— Még csak viszony se vót, egy kis jó bicskaviszony ...

Így ballagnak reménytelenül. Már látszik a kaszárnya, most kijön az őrmester és faggat, aztán rapport, veszedelem, így nem lehet mulatni...

Péter sóhajt. Nem így gondolta ezt. Aztán elkiáltja magát:

— Csak legalább jól pofonvágott vóna az a kis szöke!

Aztán bezáródik a kapu. De felemás este volt...!

PÉTER VÖDÖRREL KIBÉKÍTI JULIST

Péter félrecsapta fején a tűzérsapkát, sarkantyús csizmáit nekifeszítve a földnek, újból ordított:

— Julis gyere ki!

Idézett Julis azonban nem jött, nem jött édes szülőanyja sem, csak bundás, a kutya forgolódott türelmetlenül a kút körül. Érezte, hogy e kút a mai ordítózás központja.

Péter türelmetlenebb lett. Sapkája mellett megigazította a szegfüvet, a rózsavizes kisüveget elévette, meg újból zsebbe mélyesztette, meghuzakodta öve körül a kabátját, leporolta a csizmáját egy öreg kendővel s megintcsak füttyörészni kezdett.

— Julis, gyere ki! — ordított be aztán az ablakon, mert unta már a huzavonát.

Ám Julis, sejtván az ordítás okát, mélyen bent tartózkodott a házban, nem került elé.

Péter dühösebb lett. Ezt a húsvétot ő igen szépen kitervelte, ezt ne rontsa el neki senki.

— Julis — koccantotta meg az ablakot —, csak ekkis rózsavizet kapol!

No, ezt már Julis se állhatta szó nélkül. Megjelent az ablak mögött, félrehajtotta a függönyt s kiszólt a virágok közül:

— Ismerem én azt a rózsavizet. Békák fürdővize vót...

Péter közelebb furakodott az ablakhoz. Csak, hogy már ennyire van és látja Julist.

Meggyőzően kiabált. De úgy kiabált, hogy a

szomszédok mind kijöttek a szóváltásra, mulatságot nézni.

— Ismersz — mondta feddően és sűrűn pislogott hozzá —, ismersz, Julis, hogy igazat mondok én. Csak a rózsavíz kedvéért hívnalak.

— Ezt itt is megmutogathatod, a szobában.

Nem hagyta magát:

— Litomericébül hoztam. Az Elba partján egy kis boltba tanáltuk. Németek furfangoltak véle. Gyere, no!

Julis bizalmatlan pillantást vetett a kútra, ami békésen álldogált az udvar közepén.

— De fogadd, hogy csak a rózsavíz lesz. Kútvíz semmi. Mer hideg van.

Péter úgy pillantott rá az égre, mintha minden szentet tanúul akarta volna hívni.

— Jöhecc — húzta szemébe a sapkát —, befygyott a kút.

Julis jött is. Lassan nyitotta az ajtót, anyja ijedten pislogott mögötte. Jött már Julis, fején kék kendő, kicsúszt az alóla néhány rövid hajfürt. Mert rövid hajat hord már Julis és selyemharisnyát. Meg spanglis cipőt.

— Szerbusz — nyújtotta neki a tenyerét Péter —, ihol a rózsavíz.

Azzal megnyom a tenyerén egy gumilabdát, amin egy gyűrű lóg. Úgy találja szembefröcskölni a bűdös rózsavízzel Julist, hogy a leány rögtön sikoltozni kezd.

— No, látod — mondja megnyugodva a fiú —, ekkis rózsavíz, hogy ki ne száradjál.

— Bitangság, — sikoltoz a Julis és szemeit dör-

zsöli, amibe az elbaparti rózsailat ugyancsak beitta magát. — Bitangság, hogy ilyet mérsz velem csinányi! De aközben már mosolyint egyet a szemével. Csak a szemével, huncutul, alig-alig láthatóan. Békül. Hiszen csak tréfa. Ha meggondoljuk, ezért van hús-vét. Szégyelhetné magát az a lány, akit egy kis rózsavízzel még meg se locsoltak.

— No, de most már mének! — köti össze a kendőt a fején Julis, — gyere be ekkis kalácsra. Jó munk is van.

Péter int a fejével. Nemet int. Elbigyeszti a száját és legyint.

— Még nem szolgáltam meg, — feleli.

— Dehogynem — kéri Julis —, csak befele. Puha a kalács.

— Nem megyek be hozzátok. Eddig elgyöttem, mert illendő volt. Megmutattam, hogy én, én aztán igazán nem haragszok. De ennyi aztán ölig.

Julis arca elkomolyodik. Egyre dörzsöli még a szemét, alighanem benne van a litomericei rózsavíz ereje.

— Azér begyühecc — mondja később —, ha haragszol, ha nem.

— Én nem haragudtam, emlékszel, írtam is a kaszárnyából neked mindig. Aztán te nem írtál vissza. Hát ezer nem megyek be hozzátok. Van, biztos, hogy van már neked jobb is, különb is, aki cibil, aki nem katona, aki itthon van. Hát csak járj vele.

Julis arcát elfutja a könny. Most már nem lehet a rózsavízre fogni a könnyeknek ezt az áradását.

— Nekem nincs senkim — szipogja —, de te másnak is írtál. Kéri Zsuzsinak is írtál, Balok Boris-

nak is. Azt írtad nekik, hogyha haza jössz, agyoncsókulod őket. Nekem meg csak mindig annyit, hogy tisztel a messzi távolbul Péter.

Péter megvakarja a fejét a sapka alatt. Julisnak igaza van a levelek dolgában. De ki tehet arról, hogy az embernek olyan bolondos kedve támad néha a kaszárnyában és össze-vissza irkál mindenfélit, akár-mék lánynak. Rég el is felejtette már azt a bolondságot a levelekkel. Akihez az indulat huzza, az mégis Julis. Julis meg mirges. Meg ő is mirges.

— Aszondom — rúg félre egy követ s nagyot nyög, hogy jót találjon mondani —, aszondom, hogy a tisztelet nagyobb, ha írják, mint az agyoncsókulás.

— Beszihecc ugyan, — szippantja Julis.

Mindketten tétlenül, határozatlanul állnak. Péter fölkapja a szót, mert most azé a győzelem, aki jobban bírja nyelvel:

— Ingyen állunk itt. Elvégeztem, ami kellett. Megmutattam, hogy nem haragszok. Ríszemről. Ríszedrül nem válaszoltál, találtál jobbat. Csak ezír gyüttem.

Beszél, de nem mozdul. Figyeli Julist. Erősen. Mert Julis részin van az igazság, de azt férfi ki nem mondja. Julis is tudja az igazságot, de viszont Péter részin van a dac.

Kipillant a kendő alul. Minő heles fiu ez, csak most nézi meg jobban a katonaruhájában. Sarkantyúja is van. Gombjai. Virágja.

— No, Julis?

— Én nem haragszok. Békülnék...

— Békülnél?

— Ez kell csak Péternek. Már is a kút kávájánál te-

rem, emeli a vödört a láncról, csurran a víz, nyikorog a kerék.

Julis ijedten rebben.

Péter, ne...

De az se lát, se hall, elfoglalja a nagy munka. Nekifeszíti sarkát a kút deszkájának s úgy zuhintja végig Julist a vödörrel, hogy Julis még sikoltani is elfelejtett. Áll Julis, reszketve, csurogva, vizesen, szomorúan, mint az áldozat.

Ám anyja Julisnak kirohan és éktelenül kiabál a küszöbről. Kijebb azonban nem mer ő sem, mert ismeri a Péterek kezejárását.

— Ne bántsa azt a lányt — topog izgatottan —, agyonfázik szegény teremtis.

De Péter bizony nem figyelhet. Most sodorintja föl éppen láncán a második vödör vizet s Julis megadóan várja. Így van ez előírva. A kerítések mögül innen is, onnan is, előtűnik egy-egy fej és nagy érdeklődéssel kísérik Péter harcát a vödörrel. Még biztatják is:

— Csak a nyaka közé. A blúzába be, hogy a cipőjén jöjjön ki!

Péter izzad, kiemeli a vödört, megcélozza Julist s zu, megint az arca közé. Pocséta már Julis, ázott rongy, fölismerhetetlen az a szép lány. Haja csapzott, ruhája tenger s az anyja csak óbégat a küszöbről. Óbégat, mert illik. Belül azonban, lelkében boldog, mert látja már a fiatalok nagy kedvit. Látja, hogy Péter milyen buzgalommal öntöz, se lát, se hall, látja, hogy Julis igazán tűri. Így aztán csak a mesterség kedvéért rikolt az anyja kettőt. Be is megy azonnal a tiszta szobába teríteni, mert tudja már,

hogy Péter be fog jönni, a derék munka után s bort kér.

Péter harmadszor is fölrántja a rocska vizet s ekkor már Julis is sikoltozni kezd. Sok ez mégis. Vadul sikoltoz, inkább mégis azért, hogy aki még nem volt tanúja a kibékülésnek, az is a kerítéshez, kapuhoz rohanjon, csudát látni. Egyre több néző jelentkezik a kerítések mögött, kurjongatnak, biztatnak.

Három teli vödör vizet kapott Julis. De Péter is csuromvíz. Derék munka volt.

Azzal Julis lassan bemegy. Zápor hull utána, amere csak lép. Mintha frissen mosott ruha volna az egész lány.

Utána Péter gangosan. Egész világ látta, milyen szépen kimosta, elkészítette Julist. És ez éppen ölig.

Belép az ajtón. Leveszi a sipkáját, összevágja sarkantyúit. Mögötte Julis, dideregve, ázottan, csapzottan, de mosolyog.

Julis anyja még megpróbálkozik a szóval. Kötényében poharat töröl s miközben asztalra teszi, elsóhajtja:

— Nohát...

Ám, bévül, mondom, boldog s szíve repes.

Péter leül a régi helyre, a pohárból virágot vesz s tűz a sapkája mellé s elégedetten mondja:

— Kibíkiültünk...

JÓ ÉTEL A PAPRIKA

Postai csomagot hozott a szolgálatos katona a kaszárnyába. Három csomag is érkezett ezen a napon, kettő a Duna partjáról, egy meg valahonnan a közelből, Prágából. Szeptemberi nap volt, a mezők enyhén zöldeltek még a napsütésben, a messzi dombokon néhány fának kezdett hulldogálni a levele.

Nagy csomagok voltak ezek, különösen az egyik, valahonnan a Csallóközből került Száraz Péter kezébe. Édes szülei küldték neki, tele volt süteménnyel, olvadozó szalonnával, hazai kenyérral és valami különös gyümölcsrel, amit csak az ismert, aki maga is magyar. De aki magyar erre a gyümölcsre ránézett, annak mindjárt melegedni kezdett a szíve-tája.

Hosszú, zöld gyümölcs volt, hegyes. A végén vékony piros esik. Furcsa gyümölcs volt, az bizonyos. Anton Reich, a kürtös, meg Jarosláv Horácsék, a szobaparancsnok, ugyancsak bámulták ezt a gyümölcsöt, de sehogysem tudták kitalálni értelmét.

Pedig ízletes lehetett. Száraz Péter, miután átvette a csomagot esti parancsosztás után, odaült az ágya szélére és már előre csámcsogni kezdett. Maga elé tette a csomagot, aminek hivatalos neve balík, feltépte a madzagot, lebontotta a papírt és széthúzta a skatulyát, belenézett. Sütemény, kenyér, szalonna, zsebkendő, harisnya, levél, minden volt ebben a csomagban, meg mondom, az a hosszú gyümölcs.

De mikor azt a hosszú gyümölcsöt Kún Árpád,

Száraz Péter, Bodor Erazmus, meg a többi magyarok meglátták, akkora öröm szakadt ki belőlük, hogy még a harmadik terembe is elhallatszott a vig kurjongatás.

— Paprika, paprika...! — kiabálták örömmel s úgy találtak belenyúlni a Száraz Péter csomagjába, hogy Péter azonmód a bicskája után kapott. Aki engedelem nélkül motoz a skatulyában, abba Istenbizony beleszúr.

Megszelídültek az emberek s egyenkint járultak Száraz Péter elé egy kis paprika érdekében. Száraz Péter úgy osztotta ki az édes gyümölcsöt, mintha aranypénz volna.

Csodálatos hazai íze volt a pirosvégű paprikának. Jóízűen nyelték, falatozták a messzi hazai földről érkezett paprikát, Péter annyira nekilátott, hogy még a csutkáját is bekapta nagy sóhajtozások közben, mert az már a nyelvére égett és kegyetlenül csípte a torkát.

A többi nép csak bámult. Most láttak először paprikát életükben, se ízét, se szagát nem ismerték még. Gondolták azonban, hogy drága és becses jószág lehet, mert a magyarok ugyancsak törték magukat utána. Kérni azonban nem mertek. Félték, az bizonyos.

Takarodó után Péter elzárta kisládájába a csomagmaradékait, egész éjjel paprikás szalonnával álmodott.

Másnap reggel már korán nekilátott, folytatni a szalonnaevést, kávé helyett. Úgyszólván hajnal volt még, csak az istállók felől hallatszott egy örmester bús káromkodása, aki elégedetlenkedett a lóva-

karás fölött, mint rendesen. Péternek nem kellett se a prófunt, se a feketekávé, ő csak a paprikát sózta korán reggel hazai kenyéren.

Immáron senkinek sem adott többet, mert neki nem marad aztán. Szép, kövér szeleteket szelt a szalonnából, ráhasított finom, vékony paprika-héjat s azt kapdosta befele.

Horák Anton, az üteg legnagyobb gyomra, irigyen nézegette. Odaállott melléje és szinte csurgott a nyála, ahogy Péter a falatokat a szájába rakta. Végre is nem állhatta meg szó nélkül:

— Adj nekem is!

Péter felnézett rá ültéből s gyanakodva rázta a fejét.

Nem való ez neked, te!

De az csak nyújtotta a kezét tovább. Szörnyen kíváncsi volt a paprikára. Nagy vágyakozás tükrözött az arcán. Kún Árpád odaszólt a sarokból, ahol a pokrócait rakosgatta össze:

— Ugyan, adj neki, hadd kóstolja meg!

Péter intett. Aztán beletúrt a zöld paprikák közé. Kiválasztott egy szép, hegyes, vékony, piros-eres paprikát.

— Nesze! — nyújtotta oda Horáknak a gyümölcsöt és még meg is biztatta, — csak harapj a közepébe jól és nyeld le az egészet, meglátod milyen jóízű.

Horák Anton szeme boldogan felcsillant, hogy ilyen pompás reggelit kapott. A többi kíváncsian állta körül s irigyelte Horák merészségét, aki így bátran belevág ebbe a paprikába.

— No, harapd!

Horák Anton élvezettel kinyitotta száját, mint egy kapu, aztán nagy lendülettel jót harapott a paprikába, még le is nyelte.

Egy félpillanatnyi terhes csönd. Csak egy félpillanat, mert a másik félpillanatban Horák rettenetesen fölüvöltött:

— Auu-uu — ordított kínjában, mert Száraz Péter a legcsípősebb paprikát választotta ki neki, ami csak a csomagjában volt. Hüühüuhehe, — sziszegte és lihegte, már féllábon táncolt és könnyezett. Szörnyű nevetésben tört ki mindahány. Roppant vígság fejlődött volna ki, mert pompás élvezet volt nézni ezt a kínlódást a paprikával, ami egészen felmarta Horákot. Horák úgy kapkodott levegő után, mint a szárazra jutott hal. Vizett keresett, de ami víz volt, azzal már fellocsolták a padlót.

Ebben a pillanatban belépett a naposkáplár és ordítani kezdett:

— Sorakozó azonnal, zaboltatni lovakat, mi-csoda disznóság...

Nagy riadalommal kapta mindenki sapkáját, kabátját, azzal ki a folyosóra, sorakozó, vezényszó, már jött is a hadnagy úr, aki egy időtől fogva maga akart a zaboltatásnál jelen lenni, mert nem bízott senkiben és szigorúan végigmustrálta a csetát.

Mint a jegenyefa szélcsendben, úgy állott peckesen valahány. Csak a hátsó sorban izgett-mozgott valami. A hadnagy már kétszer is vigyáz-ba vezényelte a csapatot, de az a halk mozgolódás sehogysem akart megszűnni.

— Ki az ördög mozog ottan?

A mozgás erre se szűnt meg. Ellenben egyre

inkább láthatóan és észrevehetően szuszogott, mozgott, lihegett Horák Anton, a második ágyú közeplovasa. Hol kék, hol vörös volt az arca, hápogott, lihegett, nyelvét nyujtogotta, láthatóan kínban volt.

— Horák Anton! — kiáltotta méltatlankodva a hadnagy.

— Jelen! — akarta kiáltani Anton, de csak szuszogni bírt és a nyelvét lógatta, mint egy fuldokló lovacska.

— Mi van magával? — harsogott a hadnagy.

— A szo-szobában, — nyögte keservesen Anton anyanyelvén és nagyokat kapkodott a levegőben nyelvével, — a szo-szobábannnn paprikát adtak reggelire. Phü-phü. — köpkögte ki a paprika csípőséget.

— Disznóság, — ordított a hadnagy egyre dühösebben. — ezért maradt el a zaboltatás, na várjon...

A sorok között csendes vihogás indult. Nem lehetett nevetés nélkül megállani ezt a kétségbeesett arcot, amit Anton vágott még mindig, egyre szárazabb torokkal. Rettenetes kínban volt.

— Had-hadnagy úr, — susogta, — vizet kérek.

A hadnagy kimeresztette a szemét és közelebbhajolt Antonhoz. Azt hitte, nem jól hall.

— Mii-ii?

— Vi-vizet k-kkérek, — lehegte Anton és a szeme kidagadt kínjában.

A hadnagy hátralépett, hogy méltatlankodásának teljes kifejezést adhasson.

— Hallatlan, — mondta most már vészjóslo nyugalommal, — hallatlan! Ha ezt egy pólyásgye-

rek mondja, hát még megértem. Vagy egy elemista. Hát jó. De, hogy egy katona, egy tüzér, egy lovas-katona, egy felnőtt ember mondja, hát megáll az embernek az esze. Vízet kér! Vízet! Mert rosszul kávézott, mert nehezen aludt a kicsike! Zsebkendő nem kellene? Cucli? Selyemcukor? Pocskej cslovecse!

Anton csak állott, hápogott s a nyakát messzire nyújtotta. Megátkozott minden paprikát. A torka égett, csípett, szúrt, azt hitte, soha nem éri meg a delet.

A hadnagy egyideig ide-odalógott a sarkán és a lovaglövesszejjével hadonászott. Aztán vészjtjósoló csendben szólt:

— Menjen vizet inni. Aztán sétáljon be az irodába és jelentkezzen rapportra. Mert rapportra megy.

Elgondolkozva nézett a levegőbe.

— Tizennégy napi kaszárnyaáristomot fog kapni. Éppen elég ideje lehet rá, hogy teleszíjja magát vízzel és megismerkedjen a parikával!

Anton Horák szomorúan ballagott a vízcsap felé. Később, hogy lejött az istállóba és nekiállott a lovakat vakarni, Száraz Péter odasompolygott hozzá és fülébe súgta, birkózva a szolgálati nyelvvel:

— Ha netalán kedved volna paprikát ebédelni, még adhatok délben is. Látom hogy nagyon ízlik...

Anton kinyújtotta a nyakát és akkorára tátotta bánatában a száját, hogyha Péter félre nem ugrik, bekapja őt Anton, paprikára, zsiros nyomatéknak.

ARANYFOGAK SORSA

Péter kerek, kövér arcán némi hiányosságok tapasztalhatók. Foghiányosságok, korcsmai zördülések emlékei, de inkább csak azoknak tűnt föl, akik Pétert újonnan ismerték meg, mert régi kollégának, Marisnak, kinek, így volt ez megszokott: fogatlan Péter. Pontosan elől, ahol a száj nyílik, hiányoztak Péter fogai, négyen is és fekete barlangot mutattak, tátongó ürességet, ahogy Péter a cigaretta füstjét karikában próbálta kibocsátani, ami persze fölöttebb nehezen ment.

Ha csúfolták érte, Pétert ez meg nem ingatta. Beleszokott ő már fogatlan állapotába, tükörbe hetenként egyszer nézett csak, mikor hangos káromkodással sercegett, hámozta a szakállát, mert hogy hiú teremtés nem volt, az az egyszer szent!

Csak a füttyörészés ment nehezen Péternek, hiába csucsorította a száját becsületesen, apró foszlányocskák sikkantak ki belőle, így aztán Péter nem is nagyon erőltette a dolgot, füttyült helyette a csámpáscsizmájú őrmester eleget, olykor az egész istálló táncolt belé.

Ámde, ha az üteg szakácsai megint elfelejtették porhanyósra főzni a húst, vagy a knédligombócot hagyták oly keményre, hogy délelőtti gyakorlatoikon akár G-srapnell helyett tömhetette be volna a goromba Horácsek káplár az ágyú csövébe, akkor Péter mégis csak elkáromította a szentek listáját. Hiányoztak a fogak az evés műveletéhez.

— Mégis meg kellene azokat csináltatni — mondom Péternek, amikor Péter már úgy cibálta a húst, hogy egyik végét nagynehezen a szájában tartotta, másik végét pedig küzködve szorította egy ócska villával a sajka födelére s a villa olyanokat csikordult, hogy még Péter maga is megborsózkodott bele.

— Kellene a fenét! — morgott Péter és tovább küzdött a hússal.

Nagy nyugalmból nem lehetett kilendíteni Pétert. Beletörődött, hogy fogai nincsenek, megtanult egy új evési módot, ha csúfolták, nem zavartatta magát.

A baj ott kezdődött, hogy a karácsonyi szabadság alatt Maris sehogyse akarta Pétert megcsókolni. Vesződött, ipadkodott Péter, ám nem tudni, miért, a levélben sokszor megígért csókot tetté váltani Péter nem tudta és sóhajtozott akkorákat, hogy maga is majd leszédült az ágyról.

— Kinek is kell ilyen fogatlan legény! — vetette oda Tóth koma, az üteg susztere végül.

— Gondolod, ez-e a baj? — kérdi Péter hosszas fontolkodás után.

— Csakis!

Nem szól erre Péter semmit megintcsak. Csak sóhajtozik rendre, titkon előszedi a tükröt, belebámul, tátogat. No, kezdődik már valami eszmélkedés.

Harmadnap csak sugdos valamit, hogy a többi meg ne hallja.

— Maródot jelentettem, jöhetne velem tolmácsnak.

Megszületett hát a nagy terv. Jelentkezik Péter

reggel nyolckor szabályszerűen a maródszobán. A jó öreg őrnagy maga is elszédül, Péter nagy hiányait látván szájában. Már írja is a cédulát, Péter délután kimenőbe öltözzék és fogakat csináltatni van szabadsága a spítál illető osztályán, Terezinben.

Megy Péter vígan, jön vissza busán.

Nem lesz a fogból semmise! — dobja falhoz a nehéz csizsmákat este és végigveti magát az ágyon, — pénz kell ahhoz sok!

— Mennyi kell?

Péter kerekre nyitja a szemét, felkönyököl az ágyon s megrettenve súgja:

— Száznócvan korona! Nekem van harminc, de hol a többi?

Hát, bizony, ez nagy gond. Szép tervek a jövőben: ragyogó fog, nagy harapások, Maris csókja, de elvesztél hitvány koronák hiánya miatt!

Most már az egész szoba töri a fejét, hogyan segítsünk Péteren. A zsoldot zálogba tenni nem lehet. De meg az mindig csak negyvenöt píz, havonta, legjobb esetben is. Subick, szappan, mosás, seprő, petroleum, viasz, kefe, káplár úr Ágh, elviszi úgyszólván. Hej, nagy gond! Tóth koma felajánl három ötvenet. Brunlik is megérti a dolgot, tolmács útján, ő is tudna adni öt koronát. Mi ez ahhoz az örvény pénzhez képest! Pedig most már a fog kell, azt Péter el nem engedi, hiszen közhatározatba ment, ócsóbb is, mint civilben, teremő Isten, segíts, itt, az Elba idegen partján!

— Apádnak írj! — szólal meg Nagy Vince a kályha mögül, mert mindenki figyelemmel volt a fontos esemény iránt. Többen helyeselték.

— 'Sz otthon sincs! — nyögi Péter hosszú tőr-
tőzködés után.

— Százötven honne vóna! Oszt ígérd meg, hogy
megadod!

— Mi a fizkesbül, te?!

— Nem kö megannyi, csak ígéred!

— De ha ígérem, megadom!

Leül Péter másnap, rozkaz után rögtön, este
hattól este nyolcig megszerkesztette a levelet. Százöt-
ven kell, fogra, küdessék!

De a pénz nem jön. Egy hét, két hét, három
hét: pénz helyett csak egy levél, hogy mire az a ten-
ger pénz, kérdi az apja.

— Hí, a teremtőjét!

Küldi újfent a levelet egy szabadságos katoná-
val, Bartal Dezsővel, szigorú szóbeli üzenet is mellé,
hogy kell a pénz, mert egészségre kell. Újból levél,
újból kérdés.

— Hazamegyek, gyilkulok! — ordít Péter,
mert már mindenki csúfolja félig kitervelt fogai
miatt.

No, erre aztán megjött a pénz. Százötven. Este
a parancsnál, mikor felolvasták, vigyorgott még
Brunclik is. Közös aggodalom volt már a fog. No,
nem vigyorgott volna, a levelet olvasván. Mert:

»Kedves fiam, tudatom, hogy ne haragudj, hogy
csak most küdöm, de a búzát adtuk el és kedves fi-
jam tudatom, hogy spórolj, mert a píz kell és meg
kell adni és sokszor tisztelek idesapád.«

Nem szólt Péter semmit. Büszkén kért újabb ki-
menőcédulát és vitte a pénzt a spítálba.

Nem olyan egykönnyű dolog egy ilyen fog még-

sem. Hol napokig nem engedik ki az embert, hol gyakorlatokra kell menni, ahol a katona elfárad, hol ez jön közbe, hol amaz, van, aki szabadságra megy haza a faluba, hírt visz Péterről is, így aztán úgy nyár felé újabb levelet kap Péter.

»Kedves fiú, tudatom, hogy nem szép tölled, hogy pízrt kértél fogajidra és most halom Ruditól, aki ithól vót, hogy még mos sincs fogad egy se; biztosan mulatni kelet kolégákkal ez nem szép tolled és a pízrt küd vissza mer ithol nagyon kell és mégegyszer nem szép tolled ezt nem gondoltuk volna...«

Péter elsápadt. Való igaz, foga még most sincs, de őszre meglesz, a pénzt azonban másra el nem költötte, az ott van a spítálban, vissza nem adják. Bár visszaadnák, inkább nem kellene fog! Hogy őrá ilyet fognak! Hazugságon akarják kapni! Hogy pízrt lopott, mert ez lopás! Kicsalta a búza árát!

Keserves napok voltak. Három falubéli is visszajött az üzenettel, hogy a pénzt apának vissza, mert kell, hiszen a fogak dolga úgylis csak hazugság volt! Ilyen szégyen!

— Az a fog pedig meglegyík! — adta ki a rozkalt Péter a spítálban a technikusnak olyan hatalmi szóval, hogy nem kis közámulatot okozott két hét múlva, mikor először jött haza a csillogó új fogakkal és három napig csak húzkodta szét a száját, hadd lássa mindenki, még a tiszt urak is, mennyire megjavult Péter ábrázata.

— Erre aztán ád csókot Maris! — bökött Péter képére Nagy Vince szakértően. Tetszett is a gondolat Péternek és megírta a választ kedves szüleinek a fogak állapotáról. Erre mihamar új levél jött

azonban.

»Kedves fiam, tudatom, már akár van fogad, akár nincs, de a píz! mi se loptuk és hiánzik nekünk... «

Péter összeszorította a nevezetes fogakat és sokáig maga elé nézett. Nagy elhatározások háborogtak benne. S e szent naptól kezdve nem ivott egy pohár sört, nem evett savanyu uborkát a kintinban, nyálalal pucolta a csizmát és a szomszéd ütegből szerzett új lókefét, éjjel, mikor istállóör volt s a hold szégyenlősen bujdokolt. A zsoldját bent hagyta az őrmesternél, ha borraivalót kapott a kapitány úr feleségétől, azt piszkos kis bugyelárisába rakta, spórukt, szuszogott, kerülte a jó kolégákat, néma dac dült beléje, nagy becsületes elhatározás.

Másik karácsonyra együtt volt a százötven. Három ötvenes, szépen a bugyellárisban, ez meg a kabátzsebben.

Hópihés halk este volt, ahogy a többi szabadságos katonával leszállott a vonatról. Lámpák égtek a házak ablakában, kutya vonította az idegen katonákat a Péter falujában.

Péter lihegett. Belökte az ajtót. Csak az ő nagy megaláztatására gondolt, szenvedésére a fogakkal, apja leveleire, hihetetlenkedéseire, a meg nem ivott sörökre, a féktelen spórolásra, a görcsös igyekezetre, hogy karácsonyra együtt legyen a százötven. Megállt a szobában. Anyja felugrott a székről. Péter szétvette a lábát.

— Itt a fogaim! — tátotta ki a száját, mint egy bosszúálló sárkány és kirántotta a bugyilárist, — itt meg a píz! Megolvashassák!

Kirakta a három ötvenest.

— Hazugságon akartak kapni! Nem hittek nekem! Összedolgoztam, ne filtsenek engem!

Az anyja halkan sírdogálni kezdett. Az apja kezébe vette a bankókat. Hümmögve, sokáig nézte a képet rajtuk.

— Derik egy fiú vagy! — mondta elismerően, — no, most mesíjj!

— Semmi kedvem sincs! — mondta haragosan Péter és ledobta a csizmáit, — ágyat vessenek!

Az anya fűgén mozgott, ugrált, tett-vett, kínálkozott. Péter sokáig nézte. Végre fölemelte a fejét. Az apjához akart szólni.

— Aztán mire kellett olyan nagyon az a píz? — De az öreg Péter már nem volt ott. Kicsúszott az ajtón.

Reggel ébredszik Péter. Keserűen, különösen. Szokatlan a puha ágy is. Kihajlik az ágyból, apját keresi a szemével. Nincs az öreg.

— Hol van idesapám?

Az anya szipákol.

— Mulatozik mostanában apátok. Mióta megjött Szibériából a többi komája is, csak isznak mindig. Nem a rígi ember többé...

Hull a hó, topognak az emberek. Szekér zörög puhán, harangszó, tehénbögés. Jó itthon.

Péter kiáll az ajtóba. Büszkén, hogy lássák, milyen katona ő. Nevetgél, kicsillannak a fogai. Ezt megbámulják. Ej, de heles leginy az a kisebbik Száraz fiú, a Péter! Maris is jön, Péter büszkén elfordul. Ma még adja a példát és kirakja a bankot. Hadd nyúzza magát egy kicsit Maris.

A hóban lóg egy ember. Lóg a feje, a keze, a járása. Dúdol. Meg-megáll. öreg Száraz Péter.

Vojin Száraz Péter kihúzza magát. Csökönyös feje nem felejtí a kérdést. Ha tegnap az apja nem felelt rá, megkérdezi ma, rögtön első szóval, hogy mivégre is kellett hát olyan sürgösen az a pénz, miért fogtak rá hazugságot, mivégre nem hagyták a zsoldját, mivégre volt a harag, az igyekezet, minden, ami ezt a sanyarú életet a kaszárnyában még jobban tönkretette.

Öreg Száraz Péter megáll s vigyorog bizalmasan.

— Idesapám! Azt mondja már meg, tromfolja ki nekem, mivégre kellett úgy az a píz?

— A píz? — motyogja az öreg és hirtelen elkomorodik az arca, — ejnye, az a píz, affene...

Meging egy kicsit álltában. A fia megtámasztja.

— A píz? — mondja mégegyszer és a mellényzsebében kotorász, — a píz....

Kihúz egy ötkoronást. Nézi, forgatja. Aztán felderül az arca. Kegyesen, leereszkedően nyújtja a pénzt a fiának. Úri mozdulattal, kedvesen:

— Nesze! Még maradt is!

MÁJUSFÁNAK LEVELEI

»Tisztelt Péter! Tudatom veled, hogy leveledet megkaptam mejnek nagyon megörültem tudatom továbá hogy mi egéségesek vagyunk mejet neked is tiszta szívből kívánok tudatom veled hogy it most májuság nincs és ezel zárom leveletem. Tisztel édesapám tisztel édesanyám most már Isten veled a mesze távolból hű kedvesed Juliska és tisztel Szabó Maris is. Csolkot küldök háromszázat levelemre választ várok, pá, pá, pá!«

Péter százszor is elolvasta a levelet. Nincsen ezekben a levelekben semmi különös, jönnek-mennek a rózsaszínű, aranyszélű, roppant gonddal lera-gasztott levélkék, csoda, hogy el nem tévednek a messzi úton, kislefalutól—kaszárnyáig, kaszárnyától—kislefaluiig, dehát szerelem szárnya viszi őket, meg a szívbéli vágyódás. Ki tudna annak ellentállni?

Ám, mégis van úgy, hogy a levelezés egy szép napon elakad. A kaszárnya felől még szorgalmasan indul a posta, ámde a Julisok, Marisok mind gyé-rebbül írnak, mígnem úgy húsvét vége felé alig-alig cselleng egy levél a napos-postás táskájában. Ilyenkor a Pisták, Péterek, Andrisok, de ugylátszik, az Antonok, Václavok és Frantisekek is, keservesen csutakolják a lovat, többször kapnak büntetést, lógatják szomorú fejüket, dehát ki kérdi tőlük, mért bánkódól, Pista? Mi bajod, Péter? Megvan ott mindenkinék a maga baja-szomorúsága, abban a roppant messze idegenben, így aztán olyan szomorúságokra, mint a Péteré, a ló se hederít, bizony!

Ezt az utolsó levelet százszor is elolvasta Péter, ronggyá nyúzódtott már az, mert hol a zsebében tartotta, hol meg áttette a kisládába. Írt ő bizony választ hármat is, Julis azonban egyet se. Gyötörte a kétség Pétert. Nem, mintha féltékeny lett volna, de-hogy. Ha Julisnak máshoz van kedve, igaza van, pártoljon át. De legalább írta volna meg. Hogy aztán bizonyosra vehesse: nem kell számítaniok egymásra. A lánynak nagyon oldalán van az igazság: a katona, az csak katona, az messze lakik, ki tudja, hány szép lányt csavart már a keze köré abban az idegen városban, minek vele így messziről levelezni, mikor talál Julis a faluban százat is, jobbat is. Ha nem is olyan derék legényt, persze, mint Péter, de legalább jelenlévő a szerelem s nem levélbeli.

Péter egy ideig nagyon lógatta a fejét s olyanokat rúgott a lovon, amikor az őrmester nem látta, hogy szegény Achylles alig győzött visszarúgni a gondozójára.

Péter gondolkozásmódjáról nem lehetett azt állítani, hogy könnyedén röpköd, miként a pille. Inkább lassúdad elmélkedés az, hetekig tart, míg megemészt valami kigondolatot, de, ha aztán eltökéli magát valamire, azt keményen fejébe veszi s a gondolat, miként a gömöri nyögvenyelő tészta a gyomrot, úgy üli meg most a Péter nagy esztét.

Így történt aztán, hogy húsvét ünnepére kifényesítette a csizmáját, gummival dörzsölte a sarkantyúját, fejébe vágta a kimenősapkát, lenyúzatta a képét Brunclikkal, az üteg szomorú borbélyával, kölcsönkért egy szabálytalan hétgombos kabátot, aztán pontosan délután két órakor kivonult. Lová gondo-

zását tíz Zóra cigaráért elvállalta a kürtös, este kilencig úr volt tehát. Mehetett.

Egyenesen a városi nagy piacra ment. Fel-alá sétált a többi katonával. Beszélgettek szántásról, vetésről, kaszárnyagondokról, pénzről meg lányokról is. A lányokkal mindenkinek baja volt éppen. Tamás Imrének tegnap írták otthonról a kollégák, hogy a lányra neszámijjon, mert a lány a múlt héten lett anya, Hőgye Andris meg azt hallotta, hogy a kedvese jegyben jár. Szomorúan mondták el a híreket egymásnak, de nem volt szavukban düh vagy féltékenység. Számolni kellett ilyen kellemetlenségekkel, mikor októberben felszedte őket a vasút s vitte a Vág mentén fölfelé, messzi Prága fölé.

— No, — azt mondja Péter, — én ma táncolni fogok!

Ezt mindnyájan helyeselték. Át is mentek rögtön az Elba hídon, csoportosan, mint otthon és benyitottak a tánchelyiség ajtaján.

Ott már állott a délutáni tánc. Nem cigány húzta, az igaz. Rekedt grammofon kínlódott egy asztalkán s a tánc addig ért, amíg a lemezből futotta. Újrázni, kurjongatni, kést hányni nem lehetett. De ettől a sörtől nem is lehet. Bortól vigad a magyar, sörtől csak elbágyad.

Leültek egy asztal köré s megrendelték a hatalmas korsó bágyasztót. Rögtön fizetni kellett, hogy félreértés ne történjék. Igazság! Jól kinyújtották a lábukat, hadd lássék a csizma, meg a sarkantyú, nehogy bakának nézze őket valaki.

Igen ugráltak a népek. Idefordultak, odagurultak.

— Mansztep! — bólintott Péter, merthogy értett a tánchoz.

Ment a mansztep, mint a parancsolat. Már a harmadik pohárral itták, mikor Péternek szemébe tűnt egy leány. Szőke volt s nem vigyorgott annyit, mint a többiek. Kicsit kövérkés, éppen a Péter gusztusa szerint való, mert a leányt, ha táncol, fogni kell, a sovány kicsúszik. Péter megcélozta a leányt a szemével s hosszan, kitartóan nézte. A leány észrevette végül s alig észrevehetően mosolygott. Péter új sört rendelt s egy hörpintésre kiitta.

— Táncolni fogok, — jelentette ki s ezt az elhatározását rögtön tett követte.

Felállott s odasarkantyuzott a lányhoz. Meghajolt előtte, aztán sietve behúzta a kis szőkét a táncolók közé, mert ha a lemez lejárt, ütheti a kő megint a bátorságot, amit nehezen szerzett a sörrel. Rögtön belekezdett a mansztepbe. Nehezen indult a könnyen tervelt cselekmény, a lány ide-oda lebegett, Péter azonban annál súlyosabban rakosgatta a lábát s most kitűnt, hogy lovaskatonánál néha előbbrevaló a baka, mert azok ugyancsak értették a módját, könnyű cipőjükkel.

— Pardóny, — mondta Péter, — mikor már negyedszer hágott a kis szőke lány lábára.

Az is szólt valamit, de, hogy németül mondta, a társalgás megakadt mindég, sehogysem értették egymást.

Már a harmadik lemezt táncolták. Furcsa, visongó nóták gajdoltak ki a masinából. Péter egyre jobban szorította magához a kis szőkét s úgy belenézett két barna szemével a kis szőke szemekéjébe,

hogy a leány olyan piros lett, mint a pünkösdi rózsa.

— Híj, — rikkantott Péter, hogy mindenki odanézett.

Már rúgta is le a sarkantyúkat a lábáról, hogy azok a falnál állottak csak meg, éktelen csörgéssel. Most már semmi sem akadályozta meg a táncban, olyat fordított a kis szökén, hogy az beleszédült. Péter szorította.

— Hogy hívják? — kérdezte magyarul, aztán nagy nehezen csehül is megkísérelte ennek elmondását.

A leány nem értette, német volt. De azért ő is mondott valamit. Ezen aztán sokáig elnevetgéltek, tetszett nekik a dolog, hogy sehogysem értik egymás beszédét, hiába igyekeztek a szép szóval.

Már estellett az idő, Péter még egyre rakta. Nagyon sajnálta, hogy csárdásra nincs lemez és többször is elismételte: Csárdást, csárdást!!

— Cárdasz, cárdasz, — mosolygott a szőke, ezt ő is megértette, de segíteni nem lehetett a dolgon, a masina semmi pénzért nem gajdolt ilyet.

Mindazáltal igen jól mulattak. Péter végképpen megfélekedezett az időről. Éjfél lett mire a táncokat bevégezték. A kollégák régen eltávoztak már, hiába hívták, fenyegették a fiút, megkötötte magát s nem ment. Történjék bármi, ő most az ingét is eltáncolja inkább, de mulatni akar már egyszer.

A kis szőke pontosan a város végén lakott, ahol Leitmeritz falai a szomszéd faluval futnak össze. Udvariasan hazakísérte, karonfogva mentek, beszél-

tek egymásnak mindenféle bolondot, egyik sem értette a másikat ugyan, de igen boldogok voltak. Végül is, a kapunál a fiú átkarolta a leányt s hatalmasat csókkolt rajta. A leány visszaadta s beszaladt.

Péter szörnyű büszkeséggel állott még sokáig a kapu előtt. Fejében kavargott a zene, a sör, a csók, a tánc s e pillanatban hirtelen Julisra gondolt.

— Megállj, Julis, — mondta fenhangon, — akad ám nekem minden városban, csak akarjam.

Ekkor jutott eszébe a kaszárnya. Bizony, erről aztán egészen megfélekedett. Nosza, mintha legalább is helyrepótolni akarná, rohant a szántóföldön, sinek mentén, dülőutakon, kerítéseken haza, de minden hiába.

A boldog táncot meg kellett bűnhődni. Tekintettel arra, hogy elsőízben történt az engedély nélküli kimaradás, csak nyolcnapi kaszárnyaárístimot kapott, de szörnyű mindenfélét ígért még neki az istálló-mester, ha mégegyszer magára hagyja a lovait, mert kiderült, hogy a kürtös is elaludt a szénapadláson s Alfonz, meg Achylles gondozatlan maradt.

Ez egy kicsit elkésérítette, mert lócsutakolás közben sokszor gondolt a kis, kövérkés szökére és semmi reménye nem volt arra, hogy egyhamar viszontláthassa. Csendes dühvel gondolt ama szerencsés illetőre, aki a következő vasárnapon táncoltatni fogja a leányt, merthogy a leány elmegy és vígan fog táncolni, abban semmi kétség. Valószínű, hogy talál ügyesebb táncost is, ám lelkesebbet aligha.

Mikor már meg kimehetett volna, letelvén a büntetése, szolgálatot akasztottak a nyakába, hogy

a szerencsés jóég sosincs a szerelemmel egy véleményen! A leány pedig látni akarta s valami gyönyörű emlékekkel akarta megpecsételni ezt a szép napot.

S mint valami fényes csillag: sugárzott föl hirtelen előtte a gondolat: májusfa!

Igen, májusfát állít a lánynak, gyönyörű, szép, hatalmas nyírfát vág a kiserdőn vagy hol, ahol akad, ágait alul levagdálja, tetülső bokrára szalagot köt. Májusfát, amelyet Julisnak ásott a földbe tavaly, akkurat olyat, hadd bámuljanak ezek a népek. Nagyon szép lesz.

Boldogan veregette meg Alfonz nyakát. A ló nyerített egyet s vigan taposott bele a szalmába.

Májusfa! Gyönyörű lesz! Nagyszerűen rátalált erre a gondolatra, lám, ez lesz jó!

Alig várta, hogy kimehessen valamelyik este. Szemlét kívánt tartani a fák között. Sokáig bolyongott a kiserdőben, de ott csak lócák, tilalomfák, meg fenyők unatkoztak. Lejebb került a városi park szélére s bekukkantott minden utacska mögé.

No, végre! A folyó partján szép nyírfák fehérlett, enyhén rezegtek levelei az alkonyi szellőben. Péter átugrotta a bokrot és megszemlélte a fát. Akkurat alkalmas fácska. Jelet vágott rajta a bicskájával, aztán leült a lócára és megnézte a naptárt. Három nap múlva első május, állíthatja majd a májusfát.

S mikor a májusfa-ültetés ideje elkövetkezett, óvatosan kimenőt kért. S mert jól viselte magát mostanában, megadták neki. Betette a cédulát a zsebébe, az istállóból elcsent egy apróbb ásót, a szakácsoktól pedig kikölcsönözte a fejszéküket. A szakács rövid káromkodás után odaadta.

Péter odasuttyongott a városi parkba. Enyhe tavaszi szellő susogott s a folyó halk loccsanásokkal verdeste a partot. A nap lebukott egy hullámos hegyhát mögött s a vörös felhők erős szelet jósoltak. Néhány sétáló még az utakon s aztán haza azok is, vacsorázni.

Este. A városban kongott a püspöki harang, egy közeli villában rádió szólt recsegve.

Péter megállott a fa alatt s a sötétben kitapogatta a vágás helyét. Óvatosan körülnézett s belecsapott av ékony nyírfába. A fa tompán felsírt. Péter szaporázta az ütéseket, közbe-közbe körülfülelt s aztán újra. A fa zokogva-suhogva tört ketté s zuhant a nedves tavaszi füre. Péter lázasan vagdosta le ágait, csak a fa tetején hagyott egy kis zöld koronácskát, gömbölyűét. A lehántott ágakat a folyóba vetette, a fa tövét betakarta földdel-mohával s megindult a processzió. Mégha késő este van is, mégsem könnyű s veszély nélküli dolog hatalmas fával cipekedni mindenféle kertek mögött, árokban, dülőutakon, kis uccák homályában. Szerelmes sziveket kísér azonban a szerencse és viszontagságos ut után, kétszer is elvétve az irányt, ért a szőke szépség kapuja elé a fával Péter.

Kutya sötét volt. Alig birta kitapogatni a helyet. Letette a fát a kerítés mellé és ásni kezdett. Valaki végigcsászarkált az uccán, akkor elbujt a kerítés mögé. Ásott keményen, izzadva, puhán omlott az áprilisi föld. Akkor aztán beállította a fát. Mondhatni, vitézi munka volt ebben a sötétben. De Pétert fűtötte a lelkesedés. Ha már egyszer belekezdett, nem hagyja ott csúfra. Leállította a fát és gyorsan körülrakta földdel,

kövekkel. Bedömbölte jól a tövét. Újra földet rá s újra követ. Pompásan ment.

A szél játszott a fa kis koronájával. A szalag susogott rajta. Piros szalagot kötött oda Péter. Elmondható, nagy munka volt. Fáradtan ült le melléje, mikor végzett a beállítással. A kis német lány igazán nem mondhatja, hogy Péter nem hozott áldozatot érte.

És máris futva-futott a kaszárnya felé. Az első batri előtt világító óra éppen éjfelet mutatott, nagyon időben érkezett meg. Ledobta ruháit, de sokáig nem tudott elaludni.

Másnap éppen a szomszéd uccán húzták az ágyúkat. Pista kihajolt a nyeregből s látta, hogy a szél vigan lobogtatja a piros szalagot a fácskán. Úgy ült aznap a nyeregben, mint istenes Szent László király a templomi képen.

Azonban este, a parancskiadáskor, valahogy igen fenhangon beszél a kapitány úr a szolgálatosával. Kibál s a csizmáját verdesi a lovaglópálcával. Nem jó jel ez soha. Pétert azonban csak akkor kezdte érdekelni a dolog, mikor tolmácsot állítottak az üteg elejbe s a tolmács rögtön a gorombábbik végén marokolta meg az ügyet.

— A kutyafáját annak, aki májusfát kezd ültetni a kerítések mellett! — kezdte az ordítást. — Álljon elő, ki volt?

Mintha kő érte volna Pétert. Mégis beárulta valaki?

Szigorúan keresték ám a bűnöst. Katona volt, mégpedig tüzér, két civil is kileste, amint a fa körül forgolódott az illető, csak nem mertek feléje köze-

ledni, mert ütő-vágó szerszámok voltak nála. Az ördög tudja, mi a mellékes szándéka egy katonának, mikor májusfát állít és magyarul káromkodik. És éppen valami tudományos fát vágott ki, amelyik alá fehér zománctábla volt szúrva. Külországból plántált ritka csemetébe talált Péter nagyszerű fejszéje!

Bevezettek a nyomok, bizony a kaszárnyába s olyan akkurátusan szorult a Péter nyaka köré a hurok, a szakácsok is rávallottak a fejszével, az istálló-ügyeletes is a sáros ásóval, hogy nem volt mit tenni, Péter kiállott a sorból s jelentette keményen:

— Én voltam, no!

Keserves vallatás kezdődött mostan. Hogy miért s kinek-minek? Mi okból s milyen célból? Kinek ösztönzésére s milyen parancsra? Volt-e engedélye, avagy a bolond tűz szállta meg Pétert?

Péter a vállát vonogatta. Mit akarnak vele? Avagy elhiszi-e neki valaki, hogy Julisért volt az egész, Julisért akart bosszút állni, egy messzi lányért, aki rá se gondolt, aki elhagyta őt, nem írt neki?! Fonthajú barna lány, aki, ha vasárnap kiáll a templom elé, még a Szent Antalka arcát is pirosra festi a mosolygás, reápillantván... Egy Julis! Szépreményű Csikós Julis, ott a Vágduna mellett, hí, de messzire vetettél tőle, Istenem!

Azérthát csak hallgatott. Ellene szólt a két cibil, a szakács, a városi kertész és a rend. Aki mellette szólt volna: a szerelem, a kis szőke, meg Julis, az nincs sehhol. Egyedül hagyták Pétert nagy bánatában s ki tudja, mi van most a fácskával, tán azt is négy fal közé zárták, mint most egy kicsit Pétert, egyetlen pokróccal a piccsen, májusi éjszakán.

Megszenvedte ezt az új szerelmet. Másodszor került érte az igazság kezei közé, nagyon kiszolgáltatták neki ezt az igazságot, de legalább a leányt látná, a szőke németet, akinek szavát sem értette, de olyan jó volt megcsókolni szájon.

Ezen gondolkodott Péter akkor is, mikor egy esős délután szekérral küldték be a városba. Hát, teremő Istenem, az egyik sarkon csak megpillantja a helyes kis szőkét. Péter felejt mindent, ugrana le a kocsiról máris, de aztán csak visszakókkad az ülésre, leteszi az ustort s arcára ül a mély szomorúság. A kis szőke, — milyenek is a lányok, — rá se nézett, meg sem ösmerte, hanem éppen belekarolt egy cibilbe, vékonydongájú, bajusztalan legénykébe s vígan tűntek el a városi piac felé. Szentatyaauristen, ha úgy két kéz közé lehetne kapni a cibilt!

Péter olyat zuhintott Achyllesre, hogy az a járdára szaladt. Aztán nekibocsátotta a gyeplőt. Menjenek a lovak, szabad az ut. Nem bán ő ezután már semmit. Kopogtak a lovak patái, ült Péter a bakon, arcára ráncokat vetettek a keserves gondok, minő gondok! Májusfa, németlány, Julis, Istenkém, de rázuditottál egyszerre az emberre mindent! Vájjon kibírható-e?

Megy haza Péter. Megy a kaszárnyába, nagy bánatával. Lekókkad a feje, ballagnak a lovak. Péter fején szomorúan csüng a kis sapka, ólmos májusi eső szemergél, estefelé van, hűvös szürkület.

Megy Péter nagy bánatával. És még nem tudja, nem is sejti, de az ezredpóstás, aki osztályozza a leveleket, az látta, legalábbis a kupertát látta és már az is sokat mond. Rózsaszín a kuperta, aranyszélű csipke a ragasztója szélén, két zöld bélyeg a borítóján,

jaj, de szép levél! Verébfej betűkkel a címzés, könnyű dolga van a postásnak, mindjárt elolvassa ezt a címet, egyetlenegy pillantás rá: másnak nem jöhet ilyen szép levél, csakis Péternek!

Hanem a belsejét még nem olvasta a postás. De meg nem is értené az istenadta. Aki érti, annak se mond sokat. Egyszerű levél, száz ilyen írnak kaszárnnyába s csak az olvassa igazi érzéssel, akinek címezve van. Mert csak ez áll a levélben:

»Tisztelt Péter, tudatom veled hogy leveledet megkaptam mejnek nagyon megörültem, továbbá tudatom hogy egészségesek vagyunk mejet neked is tiszta sziből kívánunk tudatom veled hogy azér nem írtam mer mezei munka volt és most már túl vagyunk remélem nem haragszó hogy olyan sokáig nem írtam kedves Péter most már mást nem írhatok és ezel zárom levelem Tisztel édesapám tisztel édesanyám és tisztel Szabó Marisis. Most már Istenveled a mesze távolból hü kedvesed Juliska. Csolkot küdök háromszázat levelemre választ várok pá, pá, pá!«

Ki meri mondani, hogy nem ez a legszebb, legokosabb levél, amit valaha megírtak és száz német lánynál, ezer májusfánál nem ér-e többet az, hogy: »messze távolból hü kedvesed Juliska?«

BOROTVÁLKOZÓDÁS

Péter a kaszárnyaszobában unatkozva, végigsimította borostás képét s hogy túlkellemetlennek találta tenyerére nézve a simítást, kitarta az ablakot, ide-oda billegette forgójában, behunyoritott a bánatos tükörbe. Szájaszélét felhúzta, jobbról-balról megtekintette az árbrázatát s bölintott.

— Akár a kecske! — adta le a véleményt önmagáról.

Tudniillik, hogy a kecskének sincs nagyobb szakáll, mint neki ezen a vasárnapon.

Így született meg az elhatározás. Biztonság okából még végighúzgálta kezefejevel a sörtét, de, hogy mindenképpen viszkedett már s megérett kaszálásra az emberi ábrázat e szép veteménye, megmásíthatatlan lett az akarat. Leült a lócára, félrebillentette a fejét s közhírré adta:

— Most pedig szappanyozok!

Hogy a kijelentés a borotválkozásnak ily előretörő stádiumára vonatkozik, mutatja, hogy Péter gondolatát, szándékait már régen beigazította a műveletre s nem ilyesmit mondott: »beretválkozni kéne«, avagy: »ma kifenem a beretvát« hanem egyszerűbe a dolgok közepébe vágott s a belső viharzásnak immár higgadt eredményét hirdette ki: a szappanyozást. S ez már egyenértékű a cselekménnyel magával.

Péter rögtön ki is nyitotta a kis ládáját. Szép komótosan szedte elő belőle a borotvamasinát, a pa-

macsot, a tükröt. Aztán leemelte a csajkáját a polc-ról, teletöltötte vízzel s mindezt kirakta gondosan az asztalra. Levetette a kabátját, ingujjával óvatosan törölte végig a lepottyant csöppecskéket, nyakába kerítette a törülközőt, aztán sóhajtott.

— No! mondta s leült a lócára. Felállította a tükrocskét, de hogy az mindig elcsúszott, mert már nem jó a lába, a csajkához támasztotta. így azonban megint az egész asztalt más irányban kellett húzni, mert a tükörben nem látta jól előkelő szakállát. Nagy zörgést mivelt: a csajka vize kiloccsant, azt újból fel kellett törölni. Általában ezért nem szereti Péter a borotválkozódást, mert sok bajjal indul és soha nem lehet tudni, hogy mi eredménnyel végződik.

Lám, most például szappan nincs. Elfogyott.

— Szappanyt aggyatok! — parancsolja, de ki-tűnt, hogy az utolsó ilyen-célú szappannal Rudi, a cigány próbálta fogát mosni reggel. A körömkefére kente föl a szappant, merthogy a fafogkefét, amit kapott, subickolásra fogta be. A szappan beesett a vödörbe, a vödört elvitték lóitatni s így nincs meg az első kellék.

— Akkeservit! — fohászzkodott Péter, hogy ilyen kedvezőtlen előjelekkel indul meg a nagy munka, de nem vesztette el a türelmét. Újbóli kotorászás után előhalászta a mosdószappanját s a következő félórá-ban elkeseredett küzdelem fejlődött ki részint Péter akarata, másrészt a habzani nem tudó mosdószap-pan s a hidegvíz között. Kentefente Péter, paran-csolta, súrolta, nedvesítette, szappanozta a képít. Ha-nem hab, az nehezen fejlődött. Ha egy kicsit hólya-gosodon már, a másik oldalon leszáradt egykettőre.

A türelem azonban megtermi virágát. S e türelmi rózsza végül is fehérén virított Péter nyaka körül. No most gyorsan, hogy el ne száradjon a virág!

A masinát összeillesztette Péter, egymásbacsavarta, ahogy illik. Most a száját félrehúzta, balkezével megrántotta jobb arca bőrét és bátran végighúzott a masinával. A masina serceg, húz, csíp, vakar, csak nem arat! A szappan lejött, a szakáll maradt. Nem jó a késecske.

— Tudtam, — morgott Péter, — mindjárt tudtam, mikor tegnap szvobodnyik Knyizsák a tyúkszemét vagdosta vele! De oda kellett adni neki, mert igen ordított.

Kivette a pengét a masinából. Nagy markába fogta a vékony zsilletpengécskét s végighuzigálta a bőrövén, amit a vaságyhoz csatolt. Az ujja véres lett, de a borotva új próbálkozásra sem szedte le kellőképpen a szakállt.

Péter elszomorodva tette le a masinát. Már-már elveszítette a kedvét, de eszébe jutott, hogy minő küzdelmébe került a szappanozás. S egy új szappanozást mindenképpen el akart kerülni. Éppen azért:

— Beretvát aggyatok!

Sándor Palinak van egy. Prágában vette. Sándor Pali az asztal másik végén levelet írt. Morogva kelt föl és előkotorta a kést. Igazi borbélyberetva, csontnyelű. Péter elkeseredetten nyitogatja, csukogatja.

— Nnno, — sóhajtja, — a jótét lélek legyen irgalmas nekem!

S végigszántotta szappanos arcát.

Csodálatos, hogy szándék s kivitel mennyire

nem találkoznak sokszor. Lám, most is, szándék pompás volt. A kivitel azonban véres.

— Nem megy, — tette le Péter a véres szerszámot.

Sándor Pali közelebb dugta a fejét.

— Segítsek? — kérdezte jóakaratóan.

Péter bizalmatlanul mérte végig.

— Magad se tudsz!

— Én? — pattant föl Pali, — nézz ide!

Azzal kivette Péter kezéből a hóhérbárdot és mint ahogy a borbélynál látta, nekihajolt Andrisnak, tett néhány varázslatos mozdulatot a késsel.

— No látod, — mondta elégedetten három húzás után.

Péter bizalmatlanul tapogatta a képit.

— Én azt hiszem, megvagdostál!

Sándor Pali méltatlankodva törölte a véres szappanhabot egy újságpapírba.

— Csak ülj vissza, mindjárt kész!

Péter újból odaült a mészároskés alá. Engedelmesen tartotta a nyakát. Pali föléje hajolt, arcán meglátszott a nagy küzdelem. Minden vonása mozgott s ahogy Péter vágta kinyájában a grimaszokat, úgy torzította képét ő is. Péter hirtelen fölüvöltött. A kés egy kicsit mélyebbre szaladt.

— Gyilkos! — ordította.

De Sándor Pali jól fogta áldozatát.

— Ne mozdulj, Peti, istenbizony, megváglak, akaratlanul.

Péter nem mert moccani. A kés ott villogott az orra előtt. De Sándor Pali megint tett egy vigyázatlan húzást. Erre Péter nem ordított. Nem, De sar-

kantylús csizmájának sarkát úgy beletaszította hóhé-
ja gyomrába, hogy az majd hanyatesett a bárdal.

— Ne kívánd halálom! — nyögte Péter, vérző
arcát tapogatva.

Hanem Sándor Palit sem alkották cukorhabból.
Elöntötte a méltatlankodás. Ő itt csupa jószívűség-
ből segít Péter arcát ünnepi formába öltöztetni, ez
meg, a hálátlan, belerúg. Na, megállj, Péter, most
már nem szabadulsz.

— Fogjátok le, — intett két másik kollégának,
akik az ágyon ülve már régóta figyelték Péter küz-
delmét a szépségért. S kétszer sem kellett nekik mon-
dani. Odaugrottak. Az egyik orvul elkapta Péter csiz-
más lábát és hátrahúzta a lóca alatt. A másik meg a
két karját csavarintotta meg az elkeseredetten véde-
kező Péternek.

— Tartsátok! — rendelkezett a hóhér és fölėje-
hajolt áldozatának.

— Szemenköplek — hörögte Péter, — megha-
raplak!

De nem mert mozdulni sem. A villogó kés már
ott futkározott a nyaka körül. Sándor Pali s a két
borbélyeség, akik Péter kezét-lábát szorították,
úgy festettek a kőpadra vont Péterrel, mint egy
spanyol inkvizíciós jelenet. Valóban borzalmas kép!
Sándor Pali teljes testével ráfekszik Péterre, akit víz-
szintes irányban hajlítanak hátra s a borotva nagyo-
kat herseg. Egy kis szappan, egy kis szakáll, egy
kis bőr... Sorra jön le Péter képéről.

— Vérszívó denevér sziszegi Péter a foga
között.

De Sándor Pali nem is veszi fel az ilyen sérte-

getést. Teljesen átadja magát a munkának, egyre bátrabb lendülettel hámozza Pétert. Halk pötyögéssel hull a vércsöpp a földre.

— Elvérzek, — sóhajtja, de már megadóan.

Sándor Pali elemében van. Minden sejthető kis szórt pontosan kikapar. Teljes figyelmét összpontosítja a munkára. Ajkát is beharapja, látszik, hogy testével, lelkével munkálkodik.

Még egy pár húzás az elernyedtt kuncsafton. Várázslatos mozdulatokkal szinte. S akkor int a két hóhérségédnek. Azok elugranak Péter mellől. Sándor Pali jobbról-balról megszemléli a művét.

Mintha harctérről jönne éppen a fiu. Apró vércsikok szántják a bőrét. Itt-ott patakocská csörge-dezik. Apró forráskák nyíltak. Vigasztalan kép!

Sándor Pali megelőzi a tükörbepillantást. Gyorsan letörüli egy vizesronggyal Péter képít s áthúz rajta csorba timsókövet. Péter arca ég, gyújt, lángol, csip, lüktet, forró, megkínzott, meghurcolt, lehámozott.

Odalép az ablakhoz, megnézi magát teljes alakjában a fájdalmak percei után. Aztán végigsimítja a képít boldogan. Sima. Simább sima már nem is lehet.

S akkor odafordul Sándor Palihoz, aki munkája eredményén tűnődik s azt várja, hogy hány pofon kerekedik ebből.

De szól Péter, a teljes bámulat és elismerés hangján:

— Az istállóját, de fájinul megberetváltál!

LEVÉLHEZ KÉSZÜLŐDÉS

Péter szétnézett a szobában és nagyot kurjantott:

— Levelet írok!

S hogy mindenki átérezze ennek a jelentőségteles pillanatnak súlyát, hozzátette még:

— Tehát csend legyenek!

Ezután egy ideig nem történt semmi. A kaszárnyaszobában tovább lármáztak a fiúk, anélkül, hogy figyelemre méltatták volna Péter nagy akaratát. Ilyenkor, vasárnap délután, akinek szabad kimenője van s aki sem a fegyvervizitnél, sem a ruhapucolás kivizsgálásánál nem kapott olyasforma intéseket, amelyekből kifolyólag aztán a szobában kell átunatkozni a délutánt, az a csorba tükörben megborotválkozott azzal a kinos borotvával, ami már csupán herseg, szánt, de semmit sem arat, különösen szakállt nem, aztán felhúzta a csizmát, rácsatolta a sarkantyút, fejébe illesztette a sapkát és eltávozott. Gyorsan pedig, mert félnégykor kezdődik az első mozi-előadás.

Péter azonban otthon maradt. Végigboronálta képét a viharedzett borotvával, bekente timsóval a vérző helyeket, felborzolta a haját és újból elkiáltotta magát:

— Levelet írok!

Mert ez olyan nagyfontosságú esemény, amit mindenkinek illik tudni és Péter nem is titkolta, mert nem volt benne semmi titkolni való.

Hárman-négyen csellengtek a szobában. Az egyik

komótos mozdulatokkal kent zsírt a prófuntjára és bicskával nagyot kanyarított rajta. Azt képzelte, a réten szalonnázik.

Péter körülnézett. Megigazította nyakán a galért, letörölte a csizmáját és az asztalhoz lépett. Tegnap súrolták kőporral az asztalt s a fehér finom por helyenként még belepte az asztallapját. Péter óvatosan törölte végig kabátujjával az asztallapját, közelhajolt a deszkához és kétszer ráfűjt vigyázva.

Miután így megtisztította az asztalt, hozzáigazította a lócát. Ráült a lócára, kipróbálta, honnan esik jó világítás, közelebb, távolabb húzogatta magát az asztalhoz, ráhajolt, mindakét karját szétterítette, mint aki mindenképen írni akar. Újból felkelt, a lóca túlsó végét közelebb húzta az asztalhoz, arról is letörölte a port s végül az egész szerkezetet az ablak mellé toltá.

Most előhúzta az ágy alól kicsi fekete ládáját, beleillesztette a kulcsot, szuszogott fölötte egy ideig, aztán levélpapírt halászott elő, hozzátartozó borítékkal. Meg egy apró, igen apró képecskét lerakta mind az asztalra pontosan, féloldalra vágta fejét s úgy pillantott oda.

Ekkor odahozta a tintát, azt a lilásfekete üveget, amiben korom, levakart tintaceruzafesték, viz, minden volt már és általában arra használták, hogy írjanak vele. Vigyázva tette le az üveget egy hatalmas újságpapírosra s melléjefektette a tollat.

Miután így mindent óvatosan elrendezett, becsukta az ablakot az asztal mellett, mert szél lebegtette a levélpapírost s elvégre szélviharban írni nemigen szoktak az emberek. íráshoz nyugalom kell. En-

nek okából tenyerével a lócára csapott és elparancsolta magától a zavargókat:

— Most már aztán csend!

Így ült hozzá a fontos művelethez.

A lócát jól maga alá húzta, meglóbálta testét rajta s az asztal ballapja alá dugta zsebkendőjét, mert inogott egy kicsit az ármányos deszka. Lábát szétvette és mindent a kezeügyébe húzogatótt.

A tintásüvegből óvatosan csavarta ki a dugót és mivel tegnap valaki nagyon erősen benyomta, hát a fogával is segített, emiatt aztán fekete lett a szája-széle, amiből következőleg ki kellett húzni a zsebkendőt az asztallap alól s rendesen megtörülközni vele. A dugót vigyázva letette a földre, aztán kezébe fogta a tollat. Jobbkezelével összemarkolta a tollszárat s balkeze hüvelykujját ki nyújtotta a levegőbe. Száját összecücsörítette szeme ráragyogott a tollra s a pennát rányomintotta a bal hüvelykujjára óvatosan. A tollacska kétfelé nyílt, mint egy nevető száj és apró vonáskát rajzolt a hatalmas körörmre.

Péter elégedetten bólintott. A tollat visszatette az asztalra és felemelte az üveget. Körbeforgatta egy kicsit a levegőben, aztán a világosság felé tartotta, jobbszemét behunyta és úgy méregette a tinta lehető mennyiségét. Meg-megkavarta a tintát s hogy az még elég magasan rajzolt belső foltot az üvegben, visszakoccantotta az asztalra.

Toll, tinta tehát megfelelő. A papiros kerül így aztán vizsgálat alá. Kettéteri a papirost, megnézi, rásimít. Ekkor előveszi a kis képecskét, — rózsa-színű három rózsa, — kiölti nagy piros nyelvét és rányálaz a három rózsára. Most hirtelen rányomja a

papiros felső sarkára, teljes tenyerével rátámaszkodik, a képecske elcsúszik s az egész műveletet kétszer meg kell ismételni a képecske csúszásai miatt. Végül is a háromrózsák virágjokkal lefelé egy kicsit részeges álláspontot foglalnak el a papiros tetején, de nem ajánlatos megmozgatni őket, próbálta ugyan mutatóujjának körmével, de majd, hogy a papirost is veleszakította. Jó a rózsza, akárhogy van is, csak rajta legyenek.

Valaki föléje könyökölt. »Mit csinálsz, Péter?« Mérgesen szól:

— Hagyjatok, isz a vak is lássa, hogy levél íródik!

Erre ismét magára marad. A papirost maga elé teríti, jobbról pillant rá, balra huzza, balról les fölé, jobbra vonja kissé, mert irás csak úgy sikerül kedvezően, ha az ember arányosan látja maga előtt a papirost.

Most fogja kezébe a tollat. Akárha gerendát markolna meg. Beüti a tintába és lerázza a cseppeket. Mivelhogy szárazra rázta, újból megmártja, de olykép, hogy végighúzza a papiroson, de nem a levélen, hanem az újságon, amit óvatosságból terített az asztalra, nehogy baj történjék munka közben. A toll fröccsen egyet, ezer apró tintapont hull a papirosra, úgy, hogy az egész eszközt ki kell ráncigálni az újságból, amibe beleragadt. A toll két kis félhegye egymásbabotlott.

— Ejnye! — méltatlankodik Péter és rányomintja hüvelykére a tollat, hogy kiigazítódjék. Hüvelykéről pedig óvatosan, nyelvhegygel, súrolja le a tintát.

Igazán, minden elő van készítve. Papiros, toll, tinta, háromrózsa.

No, most tehát!

Ingujját felgombolja és hátratűri lassan mindkét karján az inget. Feltűri jól, mint aratáskor, mert dolgozni csak így lehetséges. S mi volna a levélírás, ha nem a legnagyobb munka?

Meztelen két karját szétfeszíti az asztalon, könyökével megverdesi a deszkát, hogy jól, kényelmesen írhasson, ha már rászánta ezt a vasárnapot. Akkor aztán óvatosan belépökként a tenyerébe, összedörzsöli a kezét és megragadja újból a tollat.

Toll a kezében s előtte a papiros, feltűrt ujjain dagadnak az izmok. Munkára fel, jó katona!

Lassan kanyarintja az első betűt s nini, az egész szó kiformalódik türelmesen: — »Kedves«.

Most megáll s egy átfogó pillantással összegezi a hat betűt. Jól indul. Ám, hogy újból beledöfi tollát az üvegbe, tulsok tintát markolt fel valahogy vele, mert e pillanatban kövér, figyelmetlen poca hull a papirosra. Péter leteszi a tollat és megbotránkozva néz végig a váratlan szerencsétlenségen. Aztán óvatosan hajlik közelebb, kinyújtja a nyelvét és egy gyors mozdulattal végigsodorja a folton. Kétszer is. Simára nyalta.

— Phi! — prűszköl keserűen s a zsebkendő újból használatba kerül és egyre tintásabb lesz.

A poca helye szárad. Meglebegetteti a papirost. Aztán folytatja a betűrakást:

» Szüleim sógorom És Juliska!!!«

Pompásan megy. Elég is ennyi egyelőre. Neki-könyököl a levélnek, amibe a családnak is, Juliska-

nak is, mindenkinek egyszerre írni fog. Homlokát összeráncolja s mereven néz a betűkre. Gondolkodik. Mert a nehezebb rész most következik. Valami szépet kell kieszközölni, mondjuk olyat, ami azt mondja: »ne haragudjatok, vagy talán haragusztok, hogy nem kapok tőletek se levelet se pénzt. Mért haragudtok?« — Valami ilyennel kell kezdeni, gyönyörködően.

Dehát egyelőre csak ezzel van készen:

»Kedves Szüleim sógorom És Juliska!!!«

S ez az egész olyan szép! Nekikönyökölt az asztalnak és nézegeti. Mindenkinek, akit megszólított a levélben, feltűnik előtte gondolatban az arca hirtelen. Vájjon, mit csinálhatnak? Ott is vasárnap délután van, ott is négy óra. Nem lehet ott sem más órajárás.

Talán ennyi elég is volna:

»Kedves Szüleim sógorom És Juliska!!!«
Miért nem lehetne ezt elküldeni, így? Vagy megíródott ebben a sorban minden, vagy hiábavaló az egész levél. Bizony, így is el lehet ezt küldeni. Minek egyebet írni? Benne van ebben a katona szive egészen! Így marad a levél!

Rákönyököl az asztalra és elnézi a háromrózsákat.

Az ablakon túl huny már a nap, egy idegen, nagy hegyre világít s egy ismeretlen város tornya bámul az esti szürkületbe.

IDESAPÁNK HAZAJÖTT

Péter imigyen beszélt:

— Igen kis gyerek vótam még akkor, alighogy iskolás. Kitört a háború, vitték apámat is, oszt soká-soká nem láttam. Írta a leveleket, egyszer Szerbiából írt, máskor meg az oroszok ellen vót. Sírt az anyánk persze, honne sírt vóna, iszen az ura vót. Vitték az embereket, vitték a leginyeket, ki meghalt, ki meg-rokkanva került haza, csak idesapám nem jött, sehogyse engedtik. Hamarább megtanultam kaszálni, mint illet vóna, csak tílen jártunk bizony iskolába, azért olyan görbe az írásom, de az olvasásom, az ma-radhatós. Idesanyával jártunk munkába, a segíly, amit kapott, csak annyi vót, mint a nímet szóba a niks, semmit sem ért. Fene sok küzdelem vót, bot-tossal, cukorral, kenyérrel, pízzele, főképpen pízzele, mer avvót a legkevesebb, mondhatni semmi.

— Jaj csak apátok gyünne... — így sóhajtozott idesanyánk, de mi már alig eszmiltünk apánkra, olyan régen vót, hogy elvitték. Sokszor mondta a tisztelendő úr.

— Elvadulnak a fiaink apa nélküli... — de nemigen vót igazsága, mer a dolgot hamarabb megta-nultuk, mint a pap a keresztvetést, nem vót idő bi-tangságra.

— No, ha a munkát meg is tanultuk, idesapánkat ríges-rígen elfelejtettük azonban, kijen-mijen vót, asse tudtuk. Vót egy rígi finkíp a falon, azt nízegettük néha, de hogy egyre keservesebbek lettek az eszten-dők, fene törődött a kíppele.

Hát egyszer jött az írás, hogy idesapánk fogol lett. Muszka fogol, Szibiriába. Anyánk úgy rítt, hogy temetísen nem különben. Rítt, rítt szörnyű keserve- sen, jaj, legyilkolják a Pétert kiabálta folton, törökök tatárok haza nem engedik.

— Ne sírjon jóasszony, — így a tisztelendő úr — mostmár jó helen van az ura, helesen elintézte, olyan az, mintha életbiztosítást kötött vóna.

De anyánk csak sírt. Siratta, hogy sose nem látja idesapánkat többé. Fene nagy ország az a Szi- bíria, ihen vész, elpusztul, orosz lányok megszeretik.

Oszt jött hír, hogy éktelen fóradalom van arra- feli, megöltik az ottani királyt, meg minden hír jött és egyszer idesapánk kezeírása is, egy póstalap, fene- sok billegzővel.

Már mi asse tudtuk, hogy apánk vót. Csak ha rosszak vótunk, akkor tudtuk csak, mert idesanya mondta:

— Jaj, ha apátok itt vóna és jó megverne ben- neteket.

Azt, hogyha jók vótunk, hogy megcsókúna, azt sose mondta, de, hogy megverne, pofozna, azt mind- egyre többet mondta.

— Ne jöjjék akkor, ha csak verni jön, — mon- dok, mer a vír a fejembe vót már.

— Jaj, te istentelen! — jajgatott idesanyám, oszt rám akart húzni egyet, de féreugrottam. Ijen- kor elé nem kerültem kít napig.

No, nálunk is vótak aztán vörösök, ágyúztak mifelénk is, keserves világ vót, elszedtük a termíst, más katonák is gyöttek, új világ fordult, de ides- apánk csak nem jött.

Egyszer, ahogy a mezőről jövök sarjúval, hát látom, hogy egy idegeny ember ül a kis gangon, a szíken és eszik bablevest. Szakállas nagy ember, idegeny ruha rajta, nagy nadrág, csizma és a fején kerek süveg, a süveg tetejire kereszt is várva. Megállok és csak nízem az embert. Nízem sokáig. Anyám ült a lépcsőkön és ő is nízi az embert.

— Idesanyám, — mondok — ki ez az idegeny ember?

— Az apád, te szamar! — mondja idesanyám.

Hát így tudtam meg osztán, hogy idesapa ott-hon van.

Rámníz az idesapám.

— Ez melyik? A Péter?

— Az, — mondja idesanyám.

— Gyerejde, Péter fiam!

Furcsa, rekedt hangja vót, mintha rozsdá ette vóna. Másképen is hangzott a beszédje, mint mife-línek gondolnám. Hát ilyen az ín apám? Nem mer-tem odamenni. Csak huzódtam.

— Menny oda apádhoz!

Nagy restelkedve odamentem. Megcsókút, idegeny szaga vót, mintha nem is apám lenne.

— Ölig maradhatós gyerekek, — mondja idesapám, — hej, de sokszor gondútam rátok idegenybe.

Idesanyám szemiből kiesett a könny. Oszt ilyen könnyhullatásos napok vótak sokáig. Hun idesapám sóhajtott, hun idesanyám, meg nevettek is, de olyan vót az égisz, aszondom, minha idegeny ember telepedett vóna le a házba. Egyikünk se találta helyét. Idesapám csak ténfergőzött, tudja, sehogyse ízlett neki, hogy a házi dolgot vígezze, mink meg fűtünk

és olyanok vótunk, mint a juhászcutya új gazdánál, ismeretlen, idegeny, emide-amoda szagolgotós. Idesapánk körülnézett, oszt ez is, az is eszibejutott, oszt olyanokat kirdett: megvan-i ez, megvan-i az, ezt hovátettítek, arra emlékeztek-e, ez él-e még, az nem hót-e meg; rígi, előtti dolgokat kirdett egyre, aztán körülízett, aszongya, lám, ezt is eladtátok, azt is elkótyavetéltétek, kiment-bement abba a kozáksapkájába, megölelgetett bennünket, idesanyámmal meg olyan finoman beszílt, mint az írósvej.

— Nem ijjenek mondta idesapámat, idesanyám!
— mondok, merhogy szelídebb vót az a búzántartott galambnál is.

— Használt neki a messzi út — aszongya idesanyám és sóhajtozott akkorákat, mint a lepedő.

Ebbe az időbe egyre többen jöttek haza a régi foglok, Szibíriából, Albániából, még Franciaországból is, oszt mindig csak együtt ültek, pipáztak, ittak, beszélgettek rígi dolgokról. Megbeszítik a világ folyását, az előtti időket, az újabb történeteket, idesapám kevesett nevetett, sokat búslakodott. Mindenfelit beszélgettek, hogy így lesz, úgy lesz, idesapám ríszeg is lett már vagy kítszer.

— No, kezdi már — aszongya idesanyám és csak kéri idesapámat, hogy ne tegye.

Idesapám minnyá felfortyant:

— Öt ívig se cimborák, se jó kolegák? Van anynyi jussom ezt csinálnyü?

Igen fujt benne az indulat.

— Engem most haggyatok! — így kiabált, — az íletemből öt ívet elvettek a csavargásba...

Ilyenkor elment, kit napig se láttuk. Mink csak

dolgoztunk tovább, idesanyám forgolódott, mi is megtettük a magunkét, idesapám minha nem is kö-zibünk tartoznék, olyan idegeny vót, olyan nem a mienk vót, minha kit pártra szakadtunk vóna. Ha otthon vót, csak szagolgotott a munkához, ült keser-vesen, oszt kedves bogaraim, ídes bogaraim, rígen nem láttalak benneteket, jaj, azt hittem, soha vissza nem jövök Japánországból —: csak ilyeneket mon-dogatott mindég. Idesanyám egyszer megunta aztán:

— Megfoghatnád a munkát te is!...

— Nekem ne parancsújj...

— Nem parancsúlok, de ami igazság, igazság, a gyermekeidre mindent nem hagyhatol...

— Idesapám vörös lett. Felfújta magát, de nem szót semmit, fogta a muszkasapkát, oszt elment.

— Másmilyenek föstötte idesanyám az ides-apat, — mondok, amikor kiment a kapun.

— Nem a rígi apátok ez többé... — aszongya idesanyám, — a régi apátok égiszen más ember vót. Fírfi vót, vir vót benne, írzis, nem ilyen teddide-teddoda ember.

Hát így megváltozott nálunk is a világ. Nemigen tudtuk, mijén vót a bíkebeli világ, csak beszéltek róla az öregek, de, hogy másmijjen vót, azt minnyá gondútuk.

Eltelik egy nap, eltelik kettő, idesapa csak nem jön. Ültek megint a kocsmába. El-elmentünk meg-nízni őket, belesekedtünk, hát most nem pálinkát ittak, mint eddig, hanem bort. Vigadtak is. Kiadták egymásra a példát, ahogy szokás, mer másfalusi em-berek is vótak, oszt egymásra beszéltek:

— Szíp Szenőce, nyalka Sók,

Tuharos Tornóc, sáros Pered,
Piszkos Zsigárd, hajmás Farkasd,
Kókós Negyed ... —«

Vót ott egy szimói ember is, annak pedig ezt:

»— Hat óra, emberek karóra,
Asszonyok vellára,
Mert Szimóbe beszakadt a hörcsög!
Olaj!«

Így mulattak harmadnapig, ilyen helesen. Harmadnap dülbe hazajön.

— De furcsa máma — mondta.

Furcsa is lehetett, háromnapis csendes mulatgatás után. Leül az asztalhoz, ebédet hozzatok, aszongya. A sapka is a fején. Idesanyám behozza a tisztát. Idesapám hozzászagol.

— Forró! — aszongya, — nekem forrót ne hozz, tudod!

— Már hogy vóna forró! Meleg!...

Idesapám megráncolja a homlokát.

— Forró! Kutya forró!

— Hát hűtse kend, a hideg vérivel, — aszongya idesanyám és megy kifelé az ajtón.

No, most jött az új tapasztalat. Mer idesapám csak hörgött egyet, azzal kapja a tálat, teli tenyerivel s úgy vágja tésztástul idesanyám hátához, hogy szertehullott az egész szobába, még az ablakon is jutott ki az uccára a töpörtyűből. S már akkor állott is fel idesapám. A szeme világított fínyes nappal, ordított éktelenül.

— Hegyüllem kerekedik mind az összes családom! Majd ín megmutatom, kinek forró itt a tiszta!

— Ne bántsá anyánkat! — kiáltok én is.

— Még te is bosszantol! — azzal zuhé, olyan po-
font térít a kípemre, mint egy urasági ponyva.

Nagy belháború következett. Ketten is fogtuk
apánkat, mer bicskát rántott és ki akarta irtani az
egész családot. Hogy ő ilyen szerencsétlen, olyan
szerencsétlen, ílni se hagyják, mennyit szenvedett és
még a család se hagyja, inkább pusztuljon.

Fogtuk a földön, mint a sertést karácsonykor.
Idesanyám ott állt fölötte.

— Hát ijen kend? Gyilkúja a családját? Ezzel
gyütt haza? Ezer? Hát mi nem szenvedtünk maga
nikü itthon? Csak maga szenvedett?

Idesapám fölült a földön:

— Nagyon szenvedtetek?

Csak intett a fejivei idesanyám.

Nem szólt idesapám semmit. Még a semminél is
kevesebbet. Csak felállott, kinyújtotta a kezeit, hogy
ropogott minden teste, azzal ment ki a csűrbe, vette
a kaszát, fenőkövet, vizeskorsót, oszt ki, a dillő felé.

Sokáig nízünk egymásra, idesanyám, a test-
vírek.

— Hát ilyen is tud lenni idesapánk? — mon-
dom és tapogatom a képem.

— Ilyen ő, csak ilyen! — mondja idesanyám és
igen örvend, nem sajnálja a tésztát, — csakhogy
végre igaz szívvel mondhatom már, hogy meggyütt
és itt van a rígi férfi már, idesapátok...

FELVÉTEL A KOLEGÁK KÖZÉ

Nem, hiába is faggat, mi nem hívjuk egymást csak kolegáknak. Lehet, hogy magukfelé cimboráznak, barátoknak, de nálunk bizony csak kolega a neve, de osztán olyan kolega is, hallya, hogy egyik tűzbe megy a másikir.

(Péter volt a szolnok, az ember mindig azt csodálja, hogy abból a Zóracigarettacsutkából, amit félóra óta szopogat, még mindig tud füstöt kifűjni. Ahogy fűjja a füstöt, úgy jön elé az emlékezés is.)

A jókolegák összetartanak. Látja, nekem most megírják még azt is, ha Julis csak mással beszil is otthon, — mondhatom magának, inkább hiszek a kolega leveleinek, mint Julis ezer ígretinek. Hát tavaly nem félhöttra csaptam Szöges Gazsit, mer a kolegám kedvesinek adott tubarózsavirágot? Őrizük ám egymást jóban-rosszban.

(Elhallgat, szájbaveszi a cigarettacsutakat és széles öröm terül el a képin. Vastag kálvinista nyaka megfeszül az emlékezés lázában.)

No, tudja, sokáig dolgoztam Kamocsán a múlt évben. Alig jártam haza kit ívig. A kolegák is, kik elmentek, kik bevonultak, mire hazamegyek, nem vót otthon a régiek közül csak a Hőgye Laji. Egyetlen más kolegám se. Igaz, hogy haragosom se vót, de mit tudhassa az ember. Üssek valakit viletlenül fejbe, beszijjek a más kedvesivel, má nízhetem este a vasbotot, amit a fejemre emelnek. Mer vagy fejbever az ember vagy késsel a combba szúr. Így ni.

Asszongya a Hőgye Laji, te, asszonya, beállhat-

nál a mi bandánkba, ha megbecsülöd magad.

— Meg, — mondok, — honne becsülném, ha rendes emberek vattok.

Így aztán már vasárnap együtt ültünk a kocsmában, ín fizettem a bort, vót píz. Igen jó kolegák vótak, mindjárt ki is próbáltuk az egymás erejit. Borba. Nem tudtak asztal alá inni sehogy.

— No, — aszongya Bódog Gyuri, — járhacc velünk.

Örültem a kolegáknak, hát kedden este minnyá el is mentem a Julishoz beszilgetnyi. Rígen nem láttam a Julist, hát mondok, megnízem, hogy vülekedik. Ülök a konyhába a Julissal, szíp csendesen vagyunk, egyszercsak zörgetik ám az ablakot. És újból. Affene, mondok, ki jár itt.

— Péter,,gyere ki! — ordétnak be az ablakon.

Ránézek Julisra.

— Hinnye, a szentedet, Julis, mér nem montad, hogy más is jár hozzád?

Ríni kezd a Julis.

— Isten segiccsen, hogy nem tudom ki az! Nem jár hozzám senki, Petikém!

— No, ha nem jár, nem hallottuk a zajt.

Foglalkozunk a Julissal tovább, megintcsak kocogtatják az ablakot.

— Péter, gyere ki egy szóra, ha leginy vagy!

Magam is meguntam. Mondok, már csak utána-nízem a dolognak. Épp ott fityegett a máktörő, le-akasztom a máktörőt a falról, oszt kiállók az ajtóba:

— Ki ordét itt, — mondok.

Hát sötít alakok akkor suhannak be a bokrok mögé.

— No, gyávák, — mondok, — mutassátok az ordító szátokat. Ki akar velem beszélni?

Egy hang nem hallatszott. Állok még ott egy ideig, nem jelentkezik senki. Julis meg van riadva. Nekem se vót már nyugtom, aki akar tülem valamit, hát álljon helyt vagy engem üt vagy én ütöm. Nem is soká maradtam. Fogtam a máktörőt, elbúcsúztam Juliskától, oszt haza. De mindig az út közepin, hogy jobbrul-balrul meg ne támadjanak. Ahogy megyek, csak suhan mellettem a bokor. Egy kő repül felém. Aztán egy villanylámpa vakít a szemembe, meg egy másik, meg egy negyedik. Elvakultam teljesen.

— Ájj meg, aki vagy, — ordítok, — gyere közelebb.

De nem mert közelebb egyik sem. No, mondok, szomorú, hogy az embernek első héten vannak ellenségei máris. Mondom másnap a kolegáknak, de, hogy ők is éppen lányokná vótak, hát nem tudtak segíteni.

— Ne járj lányhoz, várd ki az időt, — vont a vállát Hógye Laji.

De, mondok, azt már nem. Csütörtökön megint megyek Julishoz, cipelem a máktörőt. Hát alig vagyok ott, megintcsak zörgetik az ablakot.

— Ne sajnájj kijönni egy szóra.

Oda se neki. De csak zörgetik, ötször, tízszer.

Kiviszem a villanylámpám. Eltűnik a sötétségben valahány. No, osztán zöröghettek egész este, íjfilig vótam a Julisnál, aztán megint veszem a máktörőt, oszt haza. De mintha kisírtetekkel jádottam vóna égisz úton. Hun a fejemre egy ütís, hun huri-

gat valaki, hun meg a villany neki a szememnek. Forgatom a máktörőt.

Hát jöjjetek már ide, oszt panaszoljátok el a bánatotok! De senki nem került elé.

Mondom másnap a kolegáknak, hogy milyen rossz estém vannak.

— No, aszongyák, — maj vasárnap este kivizsgáljuk.

De biz én elmentem szombaton is. Már Julis igen reszketett.

— Jaj, kedvesem, — aszongya, — én nagyon szeretlek ám, de mégis vigyázz magadra ekkicsint.

— Vigyázzon, — mondok, — akit fejbevágnak! Mir nem mer eléállni a panasszal?

Oszt ahogy az első kurjogatas, hogy gyere ki Péter, elhangzott, úgy ugrok ki a pitarból a máktörővel, hogy menten felordított valaki fájdalomában.

— Gyere no, — mondok, és ülök a hasára az ellenségnek, — mondd el a panasztot!

De már akkor állt a harc. A fejemre valaki püf egy bottal, én vissza a máktörővel. Igen nagy belháború kezdődött a sitétbe. Üttem is, kaptam is. Forgattam a máktörőt, mint a malom kerekít a viz.

— Gyeredje, — ordétozok, — gyeredje, mutasd a kipedet, hadd hasijjam szíjjel.

Oszt igen ráülök egyiknek a mejjire és püfölöm.

— Peti, — aszongya az egyszerre, — hát kedves kolegádat bántod?

Hi, de ismerős a hang! Talán a kolegáim jöttek segítségre oszt épp a segítséget püfölöm? Elengedem a nyakát oszt rágyújtok a villanylámpámmal. Hát nem Hőgye Lajit kipelem éppen viresre?

— Aszencsig! — mondok, hát te hogy kerülsz a kezem alá?

De fogom ám a magam fejit is, mert csurog a vér belüle. Oszt csak egyre kerülnek elő a kolegák.

Csupa kolega, ellensig egy se. Úgy bámulok rájuk, mint az ökör a toronygombra.

Oszt akkor előlép a főkolega, kezét nyújt aszongya:

— Most már igazán járhacc vélünk. Bebizonyosodott, hogy bátor leginy vagy! Három este próbáltunk ki, megállottad a helyedet helesen.

— Sajnálom, — mondok, hogy ti vótatok, de hát ti akartátok... A ti tervetek vót.

Mer Hőgye Lajit két hétre fektette le az orvos. Persze, nem vallotta ki, ki vót a tettese. Mer én vótam a tettese, ides-egy komája, Péter, bizony mondom magának, magafelé is így próbálhatnák ki a jóbarátságot. Nem árt, tudja, ha jóbarátok níha meggyőzik egymást az összetartásrul helesen.

ALLEÁNYT MEGKÉRIK

— Udvallás? — Accsak uraknál van! — legyintette Péter és nagyhatalmasat karajtott a kenyerből, meg a hozzávaló szalonnából —, udvallás? Nem tudom parasztnak való-e az az úri longérolás, különösen dologidőbe, mikor a jógazdalegény is éppúgy megragadja a kaszanyelit, mint a szegínylegény.

Nagyott hallgattunk erre. Pétert a falujabeli szerelmi históriák felől faggattuk, dehát ő se nem etnográfus, sem pedig fékevesztett folklorista, hogy gyorsírná vagy gramofonlemezre rögzítené a falusi tudományt. Különösen a szerelmi tűnődéseket! Amely igen szép dolog, de nem komoly ám. S ki a szentlilek tudja megjegyezni, mit mond a legény alleánynak, estenden, kedd, csütörtök, szombat, vesárnap, mikor a lányokhoz menő estik vannak?

— Maguknál mikor jár a legény alleányhoz? — ráncolja fel szemöldökét Péter két könyökre fogván fejét, pislog az arcomba.

— Lánya-legínye válogatja, — mondom óvatosan, mert sehogyse tetszik nekem ez a szó: »maguknál«. Nem helyjelölés ez a szó: a »nálunk«, meg a: »maguknál«. Ez társadalmi elkülönözödést jelent s ezer év se volt elegendő arra, hogy a kerítést ki döntsük egymás között, a kerítést, melyet ez a szó jelöl: »maguknál — nálunk« — jelentvén két külön világot, urak és parasztok dolgát, holott egyik volnánk, — dehát ez, úgy látszik, csak szóbeszéd s néha úgy tűnünk egymásnak az ilyen Péterekkel s

Pistákkal, hogy exótikusabbak vagyunk egymás számára az indián kacikánál is...

— Nálunk kedd, csütörtök, szombat, vesárnap este alleányokhoz járás — bólított,— ippen ölig.

— Járt-e maga is szorgalmasan?

— 'szeppen azt akarnám elmondanyi, tudja, hogy elhagytuk egymást a Marcsával, oszt igen csufutak ám a kolegáim, hogy kisujjampusztán vagy Péter! Aj jóisten tudná, hogysmirt, de nem akarózott lány után nízni. A bolondság járta rajtam, akkorigban a kocsmában szerettem üldögényi. De tudtam, hogy a bor előbb-utóbb vesztemre lesz. Úgy is vót. Egyik szombaton este már ippen forognyi kezdett velem a pallás, mikor eszembejutott a Julis. A Julis, tudja, akivel együttjártunk aratnyi az uraságho, helyrevaló cselid, formás, az erkölceibe se vót ki vetnyivaló. Igazán nem tudom, hogy jutott ő az eszembe hirtelen, akkor este. Juthatott vóna más is. Dehát Julis jutott. Estinkint együtt jöttünk haza aratásból, firge egy marokszedő vót, de ujjal se nyutam hozzá. Visitott is vóna. Hát mondok, Julis eszembe jutott. Felkeltem a kocsmalócáról, odaszólok a kolegáknak:

— Várjatok, leginyek, — mondok.

Mert ők is húzatták már a vonatosnótát.

Én meg megyek egyenest a Julisék házáho. Lehetett úgy fíltíz. Nizek az ablakra, hát ippen akkor köpték el a lámpit, sötét lett. Deazir csak zörgettem. Danoltam is hozzá, mer az ital már a torkom végit irte el ippen. Sebessen zörögtem. Julis nyitja az ajtót. Csak ráammered a sötítbe.

— Júllátok-e, te vagy-e, Péter?

Én nem szoltam semmit, csak be a pitarba, le egy szikre, oszt fújok vagy hármot.

Akkor rákezdtem:

— Nem tudom, Julis, Isten hozott-e engem, nem-e, avagy rögtön kilökö?

— Már mir löknilek ki? — így vissza Julis.

Ireztem, hogy most valamit mondanyi kine. Szipe, maradhatóssat. De csak hallgattam, beszényi sehogyse ment. Ütem-ütem sokáig. Julis csak nízett.

— No, Peti... — mondta nagysokára.

Hát egyszercsak kettőt forog vélem a konyha.

— Micsoda szíktek van, hogy forog? — kiátok.

Fel akarok kelyi, nem megy. Megdörgütem a homlokom.

— Nem tagadom, de rosszu vagyok!

— Úgy kő! — mondta Julis. Igen harcias vót.

De csak várt türelmesen. Hogy majdcsak elmondom, amiért gyüttem íjjeli időben. Hanem én nem tudtam szólnyi.

— Ne haragudj, én már rosszu érzem magam, elfogok mennyi! — szoltam végre is.

— Magad irzed, hogy vagy!

Olyan szárazon pergett a hangja, mint a kibontott ősziborsó.

— Mígis maradok akkor!

— De megint rosszu lesző!

— Akkor mígis megyek, Julis! — és emelkedtem nehezen a forgó szikrü s ballókáztam kifelé.

— Várj egy kicsit — mondok elmenőben —, mingyár visszagyövök, oszt elmesélem neked a fontos mondanyivalót.

Mert valamit akartam neki mondani, de a nagy iszíkforgásba, tudja, elfelejtettem.

Hát ippen, hogy kitudtam mennyi a kapun. De-hogy mentem vissza! Ott szedtek össze a kolegák az árok mellett, az orgonabokor tövibe, hajnalféli.

— Szíp hajnalkavirág vótá az orgonán! — mondták másnap.

Nem mertem Julisék felé mennyi kit hitig se. Resteltem a dolgot, meg hogy olyan csúnyán virágzottam ki az orgonán, tudja. Dehát mégis csak elkellet t mennyi, megkövetnyi Julist, mer ha jól vesszük, sírelem írté őt bizony

Hát egy vasárnap este beállítok a Julishoz, vittem neki hajcsatot.

— Szerbusz, Julis! — mondok, — mintha mi-sem történt vóna.

No, de erre ő igenhamar előadta ám a példát

Olyan buzavirág szín szeme van, vagy millyen, de igen szívrehatóan tudott vele nízni. Aszongya:

— Nem mondom, hogy ne gyere, mer gyöhecc! Nem haragszok rád, meg se idesanyám nem haragszik rád, se idesapám nem haragszik rád. De ha mégeccer úgy gyösz, ahogy gyöttí, alá is mehetsz, fölé is mehetsz. Ebbü a kettöbü választhatsz!

Hát így kiadta nekem a bankot! Hanem ín is írtettem ám a parancsolatbu. Mert azt mondtam akkor ín:

— Ín nem választok semmit, se alá, se fölé, csak hozzád választok, Julis.

Mert rettentömód megtetszett nekem ez a Julis, ahogy rámrötta a parancsolatot.

— Jól ródd meg, amit mondtam, — emelte fel

az ujját Julis, de ín az égisz tenyerit kifeszítettem s odatartottam a kípemet.

— Verj pofon, ha mígegyszer forognyi fog velem a sziketek, — mondok.

Hát nem elmosolyogta magát a Julis azonmód?

— Dehogy verlek — aszongya —, nem vagy te kutya, hogy verjelek!

Muszáj vót megcsókuni. Úgy magamhoz szorijtam, hogy csak úgy pattogtak a hátán a kapcsok. Meg megint megcsókutam. Az ördög tudja, mi vitt bátorságra, de Julisnak is tetszett, hagyta. Mikor már majd kiszorítottam belőle a levegőt, elengedtem, tudja, még ott mállott vóna szét a kezem között.

— De erős, szíp legíny vagy! — nevetett Julis, de igen boglyas vót, meg vörös is a nagy fuldoklásba.

Leültem a szikre s úgy níztem.

— Ám de te erősebb vagy nálam! — mondtam.

— Mir vónék ín erősebb tenálad?

— Mer ide húztá magatokho, a szíp megbocsátó szavaddal — mondok —, látod, akkor este csak inceselkedni gyüttem, ríszeg fővel, most meg józanul mondom meg neked, hogy ha vársz egy esztendeig, lakodalmat csapunk ám!

— Igazán mondog?

— De olyan igazán, ahogy most majdnem megfojtottalak, — csaptam az asztal közepire.

Leült mellém. Tudja ölig vót ez a szóbul. Az urak szoktak csak udvarolni, csörögni, meg suttogni a nő fülibe. Nekem is köllött vóna, ha úrikisasszony lett vóna Julis. Dehát Julis is csakolyan parasztlány,

amilyen parasztlejány ín vagyok. Sokáig hallgattunk, csak nizztünk egymásra.

— Nólátod — mondok aztán —, most nem forog velem a szik, mígis itt vagyok nálad!

— Hogy nem forog? — állt fel Julis és a hátam mögé került. Kit kézível befogta a szemem s úgy tartott átölelve.

— Hogy nem forog, aszondod?

Hát akkor úgy elkezdett egyszeribbe forogni velem a szik, de úgy, tudja, hogy a legsebesebb ringlispil se forog úgy. Nem tudom mi forgatott, iszen itas se vótam. Bizony a Julis forgatott, de úgy forgatott, hogy menten beléje kellett kapaszkodni s ott tartottam magamhoz szorítva, míg csak a szídület tartott.

— No, úgy-e, hogy forgói? — nevetett Julis, de boldog vót nagyon, tudja, nagyon boldog vót.

Péter elhallgatott. Vigan piszkálta a parazsat, alighanem Julist látta szikrázni benne ott is. Nemigen van az embernek kedve ilyenekre hiábavaló üres beszédekét visszaszólni. Nem is törtük volna meg a csendet, de Péter végre is meglökte a vállam a parázstoló pálcával:

— No, most maga következik! Magukfelí, uraknál, hogyan udvarolnak a nípek? ...

NAGY MEGBOCSÁTÁS

A bölcsesség nálunk van. Az az egyszerű bölcsesség, amely a bölcsességek Zenithje és Nadirja, amely a legegyszerűbb, mert komplikáció nélkül a természetből fakadt. A faluban találok ezt a bölcsességet: az ősi lélek hozza-e magával, vagy a környezet: ki tudná? Velük együtt nő, cseperedik, terebélyesedik, nem könyvből tanulták, sose voltak álmódosók. Nagyon racionálisok, nagyon célszerűek.

Hanem mért én beszéljek? Beszéljen Bösi Pista, van neki enmagáért valója.

A nőkről volt szó. Meghat a házasságról. Hát emigy Pista; miután Péter elhallgatott s a paraszt piszkálta türelmesen.

— Tudja, szerettem ám, azt nem mondanyi, hogy nem. Ki aratásnál vót má a marokszedőm a bandába, igen együtt éreztünk, meg is egyeztünk, ő is szegíny, én is szegíny, maj csak megfűrünk, mondok. Hát nem a Jóisten verrett meg ekkor bennünket? Közbelípett Farkas Dani, de úgy közbelípett, hogy Esztér rám se nízett többet. No, mondok, Esztér, csokoládival tart tígedett a Dani! De Esztér nem szót má akkor. Fenn vót a bóbitája nagyon. Én sajnátam, mer má kisen vót a tervezetem, fődet bírlek, tilen át meg majd csinálom a gyalupadon azokat a kis munkákat. Sehogyse vót jó, hogy Esztér így kiesett a világombu.

Esztér fennen járt, olyan libapáva vót, tudja, tarka vót s rövidre nyírta a haját. Hanem én azír sajnáltam, akkor is sajnáltam, mikor má igazán semmi sajnálnivaló nem vót rajta. Akkor má meg-

esett a baj s Farkas Dani csúfú elhagyta az Esztért. In meg más lány után nem nizek, az Esztér nekem jó vót vóna. Dehát kilibbent ekkicsit.

— Hát akkor törtint aztán. Pocitában voltunk, a kis házimulatságot mondjuk pocitának. Szép vesárnap este vót, még szolnok is beszélt az asztalná, mi pedig rettentómód, de elhiszi, rettentómód be-asszikuráztunk. Mikor má a falon is muzsikátak az angyalok, lekeltem a szíkrü s mentem Eszter házáho. Ijfil feli vót. Zörgetek az ajtón. Kijön az Eszter apja.

— Mi a? — azt mondja ő.

— Verje fel csak Esztért! — azt mondom én.

Hát jön az Esztér. Háta mögött a szobába felbőg a gyerek. A Danié.

— Jajjaj, Pistyikém, hát eljötté? — így Esztér.

— El, — mondok, — de hagy üljek le, mert forog a pallás.

— No hát ülök egy ideig ott és nízem Esztért. Ahogy nízem-míregetem, Esztér egyszercsak ríni kezd.

— Ne rijj, má ingyen van rínod! — mondok, de ő csak tovább rítt.

— Jejjaj, Pistyikém! — mondta.

— Köllött ez neked? — mondok én, — mir vótá ilyen ésszel?

— Eszter csak ríj, ríj, egyszer csak azt nyögi:

— Én elcsikkasztom magamat!

— Kár vóna, — mondok.

— Minek az ílet?

— Nem most kellett vóna az ílet, hamarább kellett vóna az ílet! Van itt spagát, szívesen belöklek a Vágba, ha annyira elszántad az íletedet, mikor elvet-

tik a lányfejedet!

Isten is megver, ha elhagyól! — nyögi Esztér, ahogy az ajtónál állt.

Kegyetlen mírges vótam. Méghogy engem vér! Verett ám tígedet!

Át akar ölelni, hogy megcsókul Ereggy, — mondok, — isz búcsúzni jöttem, nem számonkírni. Víge má úgyis! De ahogy ott szorongat, a kegyetlen míregbe egyszercsak írzem, hogy szorijom ám a nyakát. Az ujjam szorítja, nemis én. Csak kilebben a nyelve. Hökk! — mondja és zihálódik. És majdnem megfojtottam vóna, ha fel nem sír a gyerek. A Danié. De az is éppen akkor bögte el magát, megeszémletem, elengedtem, az anyja rohan be a gyereke, megihult a gyerek, inas vót, azért bögött, átkarolja az anyja, se világho nem szót, se hozzám, csak ott becízi.

Már akkor a padlás nem forgott úgy velem, de még kapackodtam a szikbe. Mentem vóna is, de nem engedték még a lábaim. Húztak a földhő. Hát, hogy mongyak valamit:

Azt látom, hogy jó anya vagy! — mondok.

Hogy felvillant szeme, örömbibe.

A gyerek se kutya! — mondta.

De azír fiit, mikor rámnízett.

Mutasd csak azt a fattyat!

Tolta hozzám kítkízzel. Aludt már a fattyú, merhogy eloltotta ihat az anyja. Hát olyan vót, tudja, mint a többi majom. Vörös és ráncos. Nem igen vót emberi pofája.

— Szíp legíny! — mondom, — akár az apja a Dani! Csak a tartáspíz is ilyen szíp legyík.

No, erre aztán úgy elrítta magát, hogy a kölyök

is felébredett rá, oszt az is ordított magánkívvü, mint mondják. Együtt ordítottak.

— Szíp család vattok! — mondom.

Hát erre az Esztér nagy mirgesen feláll, aszongya:

— Mígis rád hasonlít a gyerek! Mer rád gondulok még most is!

Hát erre nem nem tudtam mit mondani. Hogy ez a fattyú az in kípemet viseli máris! Dehát az anyjának jobban kell tudni, annya mandja.

— Ne, te, — mondok, — ne talán ín vagyok az apja is?

Hát, képelmezze meg csak, Esztér vigignéz rajtam, aztán odaböki:

— Bizony, lehattí vóna!

Égiszen tisztán láttam mindent.

Kijózanultam. Ezír mondtam aztán az Esztérnek, hogy jó van.

Bösi Pista elhallgatott a mondókájában. Sokáig hallgatott. Nagy csendesesen szólt később:

— Hát aztán így elvállaltam az Esztért is, meg a kis majmot is. Tudja, arra vagyok kíváncsi, hogy majd a másik gyerek kire fog hasonlítani! Ha a mostani rámhasonlít.

Egyideig maga elé meredt, aztán megrázta a fejét.

— Minek is gyötrődjek? Esztér egyet libbent a világba kifelé. Hát most visszalebbent megint hozám befelé. Libegnek ezek mindig. És csak a jó isten, aki iket teremtette, mondhatná meg bizonyosra, hogy ugyan mi a szentlíleknek nekik ez a nagy lebegís?

HUZAKODÁS A POFONNAL

Néha az embernek nincs kedve lányokhoz menni, — nyújtózott ki Péter a kantine széken s rágyújtott arra a keserves Zóra cigarettára, mint mindig, valahányszor hosszabb történetbe fog, — mondok, van úgy, hogy az ember kolegákkal kíván mulatni, jó kipróbált kolegákkal, egy félliter mellett, ha cigány húz.

Ott voltunk akkor is a Hétkrajcár-kocsmába, farkasdi leginyek is átjöttek, de csak csendesen évődünk vélek, mert tudja, a farkasdi arról híres, hogy káposztával meg rípával szekerezik, Nyitrától—Pozsonyig, azír aztán olyan büszkík, mer világlátó emberek. No, hogy a farkasdiak nem akartak kötélnek állani, unalmas vót a mulatság. Hát csak ittuk a bort, egyre jobban nyakaltuk a tavalyi termist, meg danoltuk, hogy:

Hit szilvafa, hit szilvafa,
 Nyóc szilvafa, nyóc szilvafa
 Kilenc leány van alatta,
 Tizet rikkantott a rigó,
 Sejj!

Fene egy dall ez, tudja, addig inekli az ember, míg azt hiszi, hogy szítveti magát a világbul. Hőgye Péter bátyánk is addig íneküte, míg egyszer csak feláll az asztalra, oszt elrikkantja magát:

— Hí, a szencsígít, de kedvem van, leginyek!

Oszt akkorát nyutózott, hogy azt hittem, megrepednek a csontyai. Rá is csapott az asztalra:

— Hát senki se akar verekenyi?

De, hogy a farkasdiak igen csöndbe vótak, oszt Kisasszonynapján Farkasdra akartunk ippet mulat-ságra mi is, hát nem akartuk ökököt minnyá most ki-vernyi. Hanem Hőgye Péter nem engedi, ha egyszer elkezd. Könyörögni kezdett az öreg:

— Csak egy pofont, legínyek, csak egyetlen egy kis pofont! Istenuccse, annék kit litert akárméjiteknek, ha pofon hanná magát vernyi szíp szóval.

Tudja, ín se vagyok ippet hirtelen haragú, de erre mégis mozgásba gyüttem. Megsajnáltam Péter bátyámat. Meg, ha olyan nagy a pofozkodó kedve, hát állok elibe. Rácsaptam az asztalra:

— Ide a pofont, Péter bátyám, de változik az alku! Nem kell a bor, ha maga üt, hadd üssek ín is egyet!

— Ez az igaz ember! — aszongya Péter bátya, — no, gyere fiam, ha van erőd.

Elhallgat a cigány. Felállnak a legínyek. Fílkört csinálnak, beállok a közepibe oszt kitartom a kípem.

— Fene ferde pofád van, gyerek, — aszongya Péter bácsi, és akkorát puffant a kípembe, hogy mindgyárt ígi muzsikát hallottam.

— Kivételes egy pofon — mondják a kolegák.

— Várjatok, — mondok, — most ín következek a pofonossal.

Kiáll a közipre az öreg Péter s tartja a kípit.

Hunnya be a szemit! — mondok s úgy vágom kípen hogy az asztalnak szídült.

Jó megfelelt! — vót a vélemény.

— Péter bácsi nem hagyta a dolgot.

— No, mégegyszer, — aszongya, — rádás!

Kiállók megint. Ekkor má könyökig túri az ingit, félrettőjja a kalapját, megveti a lábát s belepök a tenyeribe.

— Fogóckodj, — aszongya.

De mán nem vót idő fogóckodni. Olyat dördült a pofon, mint az ígi ágyú. Minnyá asztal alá estem.

— No, — mondok, amikor kihúztak az asztal alul, — ez tekintetes öreg pofon vót. Hanem a pecsítet visszaadom ám.

— Istenuccse, jó multság ez, — örvendezett Péter bátyám és már tartotta is szorgalmasan a kípit.

— Várjon, — mondok, — hozzatok csak egy kis sós vizet.

Hozzák kis dézsába a sósvizet, belefektetem a tenyerem, megforgatom benne. Felgyűröm az ujjaim, le a kalapom, megvetem a lábom, oszt:

— Placcra bátyám! — mondok.

Péter bácsi igen örült. Szereti az efféle csendes multságot. Magam se vagyok ellene, ha az ember barátságosan huzakodik.

— Vesse meg a sarkát! — szólok s kilendítem a tenyerem.

No, ez tanált. Három fogat tanált. Két zápfogat, meg egyet, porcelánybul, akit a komáromi orvos csinált. Úgy csattant a pofon, hogy a szomszíd falusi legínyek rögtön fizetni kezdtek. Péter bácsi csak krárogott és köpte a fogakat rendre. Aki nem tudta, hogy itt csak csendes multság törtint, azt hitte vóna, kísélis törtint. Dehát nem vagyunk mi minnyá olyanok!

Mikor má egy félliterrel gyorsan leöblögette a fogakat Péter bátyám, megrázta a kezem.

— No, fiam, — aszongya, — büszke lehet rád apád! Még az ín tenyeremnél is markosabb kezéd van.

— Van, — mondok, — egy rész aratónak honne vóna.

— Aszencsígít, — aszongya, — látod, el is felejtettem, hogy a nyáron már rész arató vótál. Mir nem mondtad minnyá?

Hát ezír haragudott meg aztán igen komolyan.

— Ez már nem trifadolog, — aszongya, — aki rész arató, az vallja be időben, ne csapja be az embereket a ménkű csülkivel!

Lássa, nem a pofonír haragudott, hanem hogy rész arató voltam, azír.

— Különben, — aszonta, ahogy az asztalhoz visszaült, — igen finom multság vót. Csak a porcelányfogat sajnálom. Azír kár vót annak a rész aratónak a kipemhez nyúlni.

De oszt estig csak kibékültünk. Mer az ilyen szíp multságot nem lehet haraggal végezni. A porcelányfogír kár, nem mondom, hanem meg kell adni, nagyon heles vasárnap délután vót. Szeginy ember úgy mulat, ahogy tud. Gazdag ember moziba jár, szeginy ember pofonnal huzakodik.

A rész arató pedig a győztes!

PISTA MEGTANUL ÍRNI

Mikor egy szép októberi délután a napiparancsban felolvasta Hlavaty hadnagy úr, hogy az írni nem tudók jelentkezzenek, először mindenki gyanakodni kezdett. Az ilyen furcsa kérdésekből rendszerint furcsa munkák is születnek, lám tegnap is beordítottak a szobába, hogy ki tud jól számolni, aztán az üteg leggorombább káplárja Ágh úr, kondért mosni vitte a tudós társaságot, tegnapelőtt pedig a biciklihez értők számára állított fel csapdát s vitte őket az istállóba lovat csutakolni. Nem, ennek az új kérdésnek nem ugrik be senki. De, hogy a hadnagy igen zörgette a kardját, Ketten mégis felnyújtották a kezüket, václav Svoboda és a mi szobánk Pistája, Pál-Kovács István.

Pista művelődési útjának ez nem volt már a kezdete, mert az első lépést október elsején tette, amikor fejébe nyomták a címeres sapkát. Így lépett rá Pistánk a kultúra további dűlőútjára, mert bizony, csak dűlőút volt mégis: huszonkét éves korban tanulni írni. Már eleve is kevés reménnyel ment neki Pistánk az analfabéta-kurzus első órájának, még kevesebb kilátásokkal jelentette takarodó után:

— Ma vótom iskolába, hallja! De a szent gonduta vóna, hogy nehezebb a toll a kezembe, mint a lócs!

Sűrűen csóválta a fejét. Káplár úr Ágh zseniális ötlettel rendezte ágyunkat egymás mellé: az, aki sokat ír és aki egyáltalán nem ír, hadd aludjon csak egymás mellett, így aztán irigykedve cseréltük este

ki a vágyainkat: vajha Pista olyan sebesen forgatná a tollat, mint a szomszédja s vajha jómagam oly rész lendülettel bírnám csutakolni a lovat, mint ő.

Karácsonyra azonban bírtuk már az iramot, hála csetár úr Bousa riogásainak, fénylett a paripám s hála aszpiránt káplár Hegedűs Pista, megyeri kedves kománknak, Pista, már mint Pál-Kovács István közlegény kezében vitézül állott a toll.

Akkor már leveleket írt. Íróembert sem láttam olyan szorgalmasan levelezni, boldog-boldogtalannal, mint őt, Julis, Maris, kenyéradógazda, idesapa, idesanya: alig győztek válaszolni, Pista minden zsoldját bélyegre költötte.

A büszkeség majd szétvetette, hogy írni tud. Szinte éjjel-nappal ott szuszogott, görnyedt a papiros fölött, istálló-őrségkor a holdvilág volt a lámpása. Egyre inkább elmélyedt a tudományban, már számolni tudott százig, az ujjain s az ágylábakon búzát, babot, liter tejet számított, olvasott épületes történeteket, lassan, motyogva, szótagolva. Otthonról öreg kalendáriumokat kértünk, de Pista ronggyá olvasott mindent.

Legfőbbképen mégiscsak: írt.

De milyen írás volt az! Vékony, dülöngöző hajszálbetűk. Szavak, gondolatok, hangzók maradtak ki a mondatból, ha ugyan mondatnak lehet nevezni azt a rejtvényt, ami fönt a rózsaszínű csókolózó galamboknál kezdődött s egy futamban folytatódott a levél végéig, ahol az volt írva: pá! pá! pá! Ez a hármas pá! éppúgy szerepelt Julis levelében, mint az öreganyjához intézett írományban s, egy mondatban végzett a lóval, Ágh káplár úrral, aki Pista réme volt,

a haraggal, az otthoni bállal, a kemény téllal s az ötven koronával, amit sose kapott meg.

Igyekezete köztudomású lett. Minden szombaton virslit nyert mustárral és savanyú uborkával a hadnagytól, mert ez volt az első díj s Pista uzsonnázni akart. A generális egyszer külön megdicsérte s vasárnap kimenőt kapott.

— Írnék magának is, hallya, ha egyszer szétvet bennünket a jósors! — mondta egyszer lelkesen, mikor füzetes Petőfivel pecsételtük meg a barátságot. Kiolvasta egykettőre.

Nem kellett sokáig várni: a nyári manőver alatt Pistát szekeresetül, lovastul külső munkára rendelték, így elváltunk, de ő pár nap múlva már jelentkezett: íme a Pista levelei:

»Kedves, tudatom hogy földé fogún dógoznyi külömben szip jányok van és én már tudok nimetül táncolnyi és maga! Hogy van!! Kügyön billogot akor irok pá! pá! pá! kolegaja Pal kovács stvan.«

Sietve küldtünk bélyeget, papirost. Jött is a válasz:

»Kedves barátom úr tudatom hogy köszönöm a billogot és tudatom hogy ne haragugyon amiért keveset irok és ugye nemharakszik votunk jányokkal bálba csak beszinyi nem tudok vélek és othon két új lovat vett idesapám és nem kaptam szabacságot fucs a bucs és üdvözlöm a Hizsnyai urat és magokat és tisztölöm Nagy Vincét és tisztölöm Kun Árpádot de Serest nem mert tartozik és írjon tisztölöm magukat pá! pá! pá!«

Ha egy hétig nem irtunk neki, türelmetlenkedni kezdett. Megkövetelte azonban, hogy pénzt bélyegre

mi küldjünk neki. Őszre visszajött. ötven korona megtakarított pénzzel, ezen azonnal ékköves gyűrűt vett a leitmeritzi főtéren.

— Csakolyan, mint az arany, — mondta elégedetten s elvonult egy hétre a zárkába, mert szörnyen rendetlenül s piszkosan jött haza.

Egyre jobban fokozódott írási szenvedélye. Mikor elbúcsúztunk márciusban, szentül megfogadta, hogy ír, ha civil lesz is. Nem felejtette el. Második héten már megjött a levele. Fél Szlovenszkrét bejárta a levél, olyan ákom-bákomokkal a címzésben, hogy dicsérete a postának, ha egyáltalán rámakadt.

»Tisztelt kolegam tudatom, hogy nem harak-szom és magasé ithol jo volt pegyig nem is ittam so-kat de most a bányában dógzk, lóval és maga hogy van egészséges amit kívánok égisz családjuk mi is megvagyunk de Julis mégsevárt meg elment férhöl két hódja vót és az urának özegy két gyereke ma-gamikorgyün! Tisztölöm magukt és Hisnyai úr mi-csinál három alma megegy fél ezale vél válasz tkér!«

Kilátásba helyeztük Pistának az elmenetet, ér-deklódtünk sorsa iránt s főképp a házassági szán-dék érdekelt.

»Tisztelt úr barátom tudatom hogy maguknál ijen munkás mint én mit kér és mit keres nem kel e maguknak kocsis elmének magáho maga nem háza-sodike mikorgyünel emlékszike mikormeg csizmát pucoltam magának és találkoztam a vót káplára csakolyan paraszt mint én de én legalább öthódas és nem verekszek és írjon és kügyön fénképt és énis küdök és Julis neméljöl az urával de én nem szólok sémit! és tisztölöm magukat pá pá pá!«

A posta mindig bajlódott a címmel, meg kellett tehát írni Pistának, betűről-betűre, mi a helyes címünk. »De jól figyelje meg az uccát!« biggyesztettem a levél végére, hogy pontosan le tudja írni. No, jött erre a múlt héten olyan címzés, hogy azóta még nagyobb reverenciával nézek a postaügyre, amely a levelek s röpdöső lapok útját ország-világszerte úgy eligazítja. Mert szól a levél címe eképpen:

»Sz. Viktor úrnak
jól figyelje uca meg
Bimáská Szobot.«,

A levél rózsaszín. Zöld fecskékkel, kék nefelejcs virággal. Fényképet is küldött. Lovon ül Pista gyerek büszkén. A nefelejcskek köré: »Üdvözetel küldöm magának!«

»Kedves Viktor tudatom mag gavai a lapját meg kaptam aminek örültem és fényképet küldök és mag is külgyön egyet és én bevágásban dolgozok és mikor fog hozánk jöni írja meg és én agyig meg nem házasodok egy évet varok meg legénnek és osztan és a cím jóvolt jöjjön nekem kiválasztani lányt és kérem szépn kéremagát legyen ol szeves hogy nalun lesz bucsu és kétnap is nagy bal lesz jöjön elha nem gyün soha többé lapo se írok soha meg latjuk egymást és ha megkapja azonal írjon és tisztölömagt!«

Szinte szégyellem így nyilvánoságra hozni egy drága, jószívű, tudományban nem a legzsírosabb helyeken kenekezett legény levelét. Csak a kéz nehézkes és a toll olyan kutya, hogy nem úgy engedelmeskedik mindig, ahogy a szív, a lélek s a sebesebben szaladó gondolat akarja. Kéz és szándék nem mindig egyformák, de a levél mégis a legszebb levél, szebb

minden gépirásos, cikornyás levélnél, mert minden sora, betűje őszinte és becsületes. A levél, amit megírt, egész vasárnap délutáni munkája volt. A tintás-üvegbe, úgy látom, kétszer is bele kellett vizet csur-rantani, mert hol erősbödnek, hol halványodnak a betűk színei. Az egyes betűkkel is baj volt, nem akartak egymáshoz sorakozni, el-elhullott néhány a kemény harc mezején, de hiszen egész héten a bevágásban dolgozik a betűk e generálisa, csak vasárnapi napon juthat seregei abriktolásához s a gárda olykor nem jól »cvicsitöl«.

A lelkiismeret bánt mégis. A lány miatt. Ha Pista fejébe veszi, hogy addig legénynek marad, míg úr-barátjai el nem jönnek kiválasztani a lányt, akkor az úgy is lesz. De hátha az ízlésünk különbözik? Az a bucsu is nagyon kecsegtető, meg a szemle is, de későbbi családi patáliák okozói mi legyünk? Baj, baj! Kereken felmondja a barátságot, ha el nem men-nénk arra a kétnapos búcsúra pedig! A felelőség nagy. Súlyos gond. Azt hiszem mégis azt írjuk meg Pistá-nak, válassza ki csak ő a lányt egyesegyedül s úri kollegáit, elég, ha meghívja majd a kétnapos lakzira!

A KÉK ÜVEGTYÚK

Már napok óta szomorú fellegek ültek az egész völgyön, a falvakon, az apró erdőcskéken s a domboldalakon. Olyan volt ez az ősz, mint egy régi naptár a fiókban, aminek lapjai elsárgultak, amiből már minden tudományt kiolvastak a népek s most itt hányódik, ott dobódik, haszna nincs, mégcsak ránézni se esik jól, elkoptak a képei. Nem is akadt egyéb nevezetesség, minthogy delenként megjelent az égen, — hol a felhők alatt, hol fölöttük, — egy zúgó repülőgép amelyik az égi levegőt harsogtatván, úszott mindig nyugat felé. Különben pedig csak mélázó ökörnyalak úszkáltak a levegőben, kikiricsek fejei liláztak a réten s a patak sárga iszapja hömpölygött, amit a hegyekről hozott. Azt mondják a népek, meg az újságok, hogy feljebb sincs jobb dolguk az embereknek. De rosszabb ott sem lehet, mint errefelé, ott legalább a krumplit tudják eladni, megfőzni, de itt, hogy mit tegyen az ember a természettel, azt csak a Jóisten tudná megmondani, aki a termést megáldotta.

Száraz Péterek kint ültek az eresz alatt és a végrehajtót várták. Nincs ebben semmi szégyelni való. Urak is megteszik manapság, királyokat is végrehajtottak szépszámmal, újság hozza az ilyeneket minden nap, meg a szövetkezet rádiója. Volt persze idő, mikor falu csúfja lett, akinek háza előtt megszólalt a dob, részeges embernél leginkább vagy olyannál, aki Amerikából került haza s nagy elbizakodott voltában szélesebben nyújtózott a takarójánál. Se hite, se hite az olyan embernek akkor. De most? Rendjén

való éppen. Aki nem tudja fizetni a tavaszkor felvett kis pénzecskét, ami főképpen adóra ment, akinek ilyenkor, aratás, szüret után egyre sűrűbben jönnelt levelei a városból, banktól, hivataltól, az el lehet arra készülvé, hogy egyszer csak megjelenik a hivatalos ember. Vasvilla ilyenkor, bár helyénvaló volna, de nem ajánlatos, mert csak az ítékezés lesz miatta súlyosabb.

A gabonának ára nincs, magas a kamatláb, az adót követik: ember legyen, aki itt eligazodni tud!

Azért hát Száraz Péterek csak ültek a garádicson s a vándor varjakat nézték, amiket szétrebbentett az ezüstszárný repülógép.

— Ippen ijjenek járkáltak a fejünk fölött a dekungba, — nézett fel sandítva az öreg Péter, — ez mindig is halálmadár vót...

Két kisgyerek jött meg az iskolából és a konyhába szaladt. Öreg Száraz Péter megsimogatta a fejét a kisebbiknek.

— Mostan majd elmenjetek itthonról, mert hivatal lesz nálunk. Keresztapátokhoz eriggyetek! — toltá őket kifelé az ajtón. A két gyerek nem értette sem az elküldetést, sem a hivatalt. De a levegőben lengett valahogy a szomorúság szele s mikor az anyjok almát nyomott végre a zsebükbe, szépen letették a zsiros könyveket s ballagtak el-felé a sáros utcán.

Szekér jött a városból s a szekéren hátul két fináncforma katona meg egy bőrkabátos cibil, térdén lotyogó nadrágban, messziről látszik, hogy hivatalbéli. Félcipője kimarta hátul a kockás harisnyát s lábának meztelen bőre kilátszott a harisnya alul, mint egy rózsaszín fillér.

Nincsen sok teketória ilyen hivatalnál. Megkérdik, van e pénz már s ha nincs, kezdődik a hivatalos óra. Hol volna ilyenkor pénz, a búza a malomban van, abból bankókat préselni nem igen lehet, egyre lejjebb megy az ára: a banknak is kell a tavaszi törlesztés, sokszor az írásokat sem érti az ember, bár a gyerekeket tanítják az új nyelvre, de az nem megy mégsem oly hamar, hogy: »no, Peti, nézd meg csak, mi van az írásban!«

Így aztán a hivatalos ember, aki megint csak nem tehet arról, hogy a banknak is pénz kellett, beszél valamit, meg fölolvass és kezdi bontogatni a pecséteket az ajtókról, záraokról, pohárszékről. Jó hogy a dunnára is nem csöpögtették rá a viaszkot.

Nem első végrehajtás ez a faluban, nem is az utolsó. Jönnek a szomszédok, vigécformák a városból, a kocsmáros — egy-kettőre tele van az udvar, a szoba. Kíváncsiakkal főképp, de mindig akad azért ember, aki forgalmassá teszi a hivatalt, aki hajtja fel az árakat.

— Egy fiókos szekrény, — kiáltja a rövidnadrágos cibil, — ötven korona!

Ötvenöt! — mondja egy gyapjuszagu városi.

— Hatvan! — tódítja rá egy másik.

Itt meg is áll a licitálás, merthiszen nem olyan értékes a sublót, hogy százakra lehessen véle majd menni. Egy idegen, kiskalapú városi úri hölgy közelebb jön, megnézi a politúrt, a fiókokat s legyint:

— Ha legalább régiség volna ...

Pedig Száraz Péter tudja hogy ez régiség Régi, mint a család, mint a föld, mint a falu mint az egész élet itten. Ezekkel a fiókokkal együtt nőtt fel,

nyitogatta, csukogatta zárjait, csörgette kulcsát. No, mindegy. Hát viszik. Vigyék!

— Hetven! — mondja most egy erős hang.

Mindenki hátranéz. Mórocz Mihály áll ott, nagygazda, tekintélyes, terebélyes fája a falunak. Amerikából hozta a dollárokat s most egyre szívósabban verekszi föl magát.

— Senki többet?

Nem. Senkinek sem kell a fiókos szekrény, csak Mórocz Mihály tartja árát, ütik is már a kalapácsot s egy írásba belekerül a neve Mórocz Mihály Keserű. Merthogy Keserű a tapadékneve, keserű mivolta miatt.

Most székek, asztal s színes üvegek kerülnek sorra s ahogy egy színes, kék üvegből öntött tyúkot emel fel a hivatalos ember, Száraz Péterné hangosan felzokog. Nincs azonban menekvés, a tyúkot is megvette Mórocz Mihály, három koronáért. Szeme szomjasan, vágyódva pillantott körül. Nézésével átölelte a szobát, szinte vitte is már. A városi uriaszszony, meg a vigécek meg-megpróbáltak beleszólni a licitálásba, indítványoztak egy-egy árat, ámde Mórocz Mihály pattanó kurta hangjával s dollárjaival úgy ült már e ház fölzaklatott nyugalma fölött, mint egy régi Isten.

— Vége! — tette ki kezéből a tollat a végrehajtó, aztán a homlokát kezdte törölgetni. Áporodott, izzadt szag, meleg káposztának és a vitt dunnának illata füstölte be a szobát. Cigarettafüst úszkált.

Száraz Péter ült a falmelletti lócán és magaelé nézett. Az adó, a kamat, a bank most valóban örvendhetnek. De mit szól majd a gyerek, legifjabb

Szár az Péter, mikor majd hazajön és nem találja se a sublótót, se a sublóton a két tarka tányért, meg az üvegtyukot, ha nem leli a csipkés firhangot s mindennek majd az okát kérdi?

Az asszony, az csak zsebkendőjével itatgatta szemét. Most már utána vannak. Mit használ, ha múlt héten Kovácséknál hirdették meg a két lovat, meg, ha a jövő héten a keresztkománál veszik számba az ágylepedőket.

Ni, már megy is ki a nép, elől a katonaruhások, aztán az úri hölgy, aki egy kis sárga autóba ül bele, mondják, régiségeket gyűjteni jár falura, aztán egy fiatalember aki szintén azt teszi, de pénzért. Két vigéc is volt itt, a többi meg falusi.

Mórocz Mihály marad. Megnézi mégegyszer a sublótót, a csipkés firhangot, a kék tyúkot, mindent.

— Elég kopottasak már! — mondja sajnálóan, hogy szerencsének vegyék, amiért a pénzét ilyenre kiadta.

Hogy volt szíve megvenni! — néz rá kék szemével Szár az Péterné, de Mórocz Mihály vállatvon s így mondja:

— Klevelandban megtanultam, hogy győz az erősebb.

Így megy ki büszkén. Int a béresének, az leteszi az ustort, megbékélteti a lovakat s beljebb jön a szobába.

— Aggyisten! — mondja békésen, bocsánatot esdően.

De nem szól rá senki, hogy fogaggyisten vagy ilyen.

— Hoppre! — Indít Mórocz Mihály s megfogják

ketten a subládát. Nyögnek, cipekednek, izzadnak. Már szekéren a subláda, fiókjába a tarka függöny, kék üvegmadár, minden.

— Délután a telepésekhez megyünk, ott is árverés, — szól le vigasztalóformán a béres a körülállóknak s megindult a lovakkal. Mórocz Mihály mögötte. Pipázik, a subládát nézi, amelyik talpával a szekér oldalának támasztva, görbén cipelteti magát, mint egy másodnapos részeg a taligán. Borozott székek lötyögnek körülötte s egy kerek asztalka.

A sarkon most kerül elő a két Száraz gyerek. Megáll mind a kettő.

— Mórocz bácsi, hova viszi a szekrényt? — kiáltja a fiú és mezítelen lábával belefut a sárba. De Mórocz Mihály mit sem szól, csak köpköd a szekéryom után, merthogy erős dohányt szív.

Ül Száraz Péter a megcsupaszított szobában. Elvitték a szekrényt, a borozott székeket, amiknek szélein fehér porcellángombok sorakoztak díszesen, el a kék üvegtyúkot, amiben az asszony biztostút, gyűszűt, meg apró medáliát tartogatott. Ez eszibejut Péternek s első szava nagysokára csak ez:

— A kis kokárda is bennevót a kék tyúkba?

Jaj, no lám, azt elfelejtették kiszedni belőle, a színes szalagot, a biztostúket, a gyűszűt, meg az apró brostút, ami zománcosan ragyogott.

— Utána megyek, — mondja reménykedve az asszony.

Száraz Péter intett.

— Nem mégy. Hagy vigye. Megvette.

Az írás ott van a tűzhely mellett, a téglán, hogy minden adósság rendbejött. Nem ég el az írás, ma

még nem volt tűz a vas alatt, kinek van kedve ilyenkor?

Meghökken, körülnéz. — Se szék, se kerek asztal. Se üvegtyúk. Idesanya felsír s a szobában különös, soha nem tapasztalt levegő lengedez.

— Nyisd ki az ablakot!

Nyílik az ablak és nyílik az ajtó is. Szomszéd jön. Öveges András, köhög, hümmög, leül, körülnéz.

— Hát tik is? — mutat körül az ujjával.

— Hát mink is.

Öveges András jóidégig nem szól. Olyan ez, mint a részvétlátogatás és most hagyja búsulni a szomorúkat. A falióra huhog, a templomban délre csönditenek. Erre megszólal az öreg Öveges is:

— Városi ember viszi, hát vigye. Sose látjuk többet. Elvitte. De Mórocz Mihály Faluban szomszéd nagygazda. Egyik a másiktól csak úgy el... Ő már aztán ne vetette vóna rá a szemit!

— Klevelandban tanulta. Amerikában. Pénze van, viheti, — húzta be a nyakát Száraz Péter és a csizmája orrát nézegette, ami rongyos volt és szakadt szájjal enni kért.

Öveges most nagyot sóhajtott és felállott. Észrevehető volt, hogy küldetésének céljához, mondani-valója öregjéhez most ér.

— Ezentúl nem lesz többet, hogy falu falura licitáljon. Jöhet idegen, jöhet vigéc, de mi egymásra nem! — csapott a kezével a kemence oldalára öveges.

Néhány tányér megzörrent.

— Megbeszéltük, — függesztette mondása tör-

zséhez ezt a kis szócskát, amelynek visszhangja néhány pillanatig még ide-oda lengett a levegőben.

— Késő már nekünk, — szólta ki a sarokból az asszony. — Mórocz Mihály elvitte, el szedte, ami volt. A brostüt is benne, meg a kokárdát.

— Betelt rajtam a vétek, — rugdosta csizmája orrával az agyagpadlót Száraz Péter s erre nem lehetett szólni bizony semmit. Adhatják most már az okosabbak egymásnak a tanácsot, menthetik már a maguk módján a sublót, meg a gombozott székeket. Amit Szárazéktól, amit Pálkovácséktól, amit Ambruzséktól elvittek, vissza semmi végrehajtó nem hozza, sem ezen az őszön, sem pedig máskor.

— Hamarébb szövetkezhetek volna az összetartás ügyibe, — állott föl Száraz Péter s mégegyszer körüljártatta a szemit a csupasz szobán.

Az ősz meg csak teregette szárnyát, mindegyre későbbben kelt a nap s hamar lett alkony. Sáros, csatagos utakon gázolt a ló, disznók híztak egykedvűen az ólakban és rőfögtek óraszámra. Erdőkben rőzsét gyűjteni jártak az asszonyok s az erdei társaság kerülőjének haragos szava verte föl a fák csendjét. Zúz-mara csillogott reggelenként a fákon s egy éjjel vékony hópaplan fedte a rétet.

Öveges, a középső Öveges, a rórátéra ment s a hajnali sötétben bezörgetett az ablakon. Szárazéknál.

— Hej, Péter, árverezik Mórocz Mihályt is!

Száraz Péter kinyitotta a pitarajtót, ingujjban volt s a szoba melege füstös páraként csapódott ki a reggelbe.

— Árverezik, — bólíntott mégegyszer Öveges és hozzátette még, — minden adósságot magára vállalt

a bankoknál, mikor a telepések házát megvette és most nem bírja fizetni.

— Hát őt is... — ingatta fejét Száraz Péter. Egykedvűen bólíntott, mert valahogy helyénvalónak érezte a Mórocz Mihály dolgát. — Klevelandban is!

Öveges, a Középsőkből való, a templomig eljuttott, sorra kopogtatta az ablakokat. Itt is ott is nyílt a pitarajtó, mert az ablakok köze mohával, cserépvirággal, papirossal van eltömve így téli időben, azt kinyitni majd csak húsvét felé lehet.

Csatakos tél-eleji délelőtt. A nap fáradtan hunyorgatott és szánalmas verebek tartottak gyűlést az ut közepén nagy zajjal.

Kocsi jött a városból, két katonaruhás férfi, meg a végrehajtó, akit a népek bánatos öröme lelt valahol a Jóisten.

— No, melyik az a híres ház, — kiáltott fennszóval, mintha bizony nem tudná.

Ott állott meg a templom mögött a kocsi. Két kutya ungorkodott a kerítés mögött s Mórocz Mihály ült az oszlopos folyosón födetlen fővel. Láthatóan melege volt. Melényben csak.

Már itt a dobos. Jönnek az emberek, kíváncsiak, asszonyok és két kisgyerek elszökött az iskolából. Városiak, csodálatra már nem jöttek. Nem is csodálatos azonban, ha vesszük, mert hozzászoktak már, hogy ebből a faluból városi ember semmit ki nem visz. Egymást pusztítja, fogyasztja mind a nép.

De most, mintha más jelzés volna az arcokra írva. S más hangon is beszélnek. Titok és várakozás lóg a levegőben, furcsa súlya van a szavaknak.

Mórocz Mihály lánya sikoltoz, de úgy van ez

ilyenkor. Hasonló sikoltások itt is-ott is felsikkantnak az őszön, nem veszhet bele senki, megszokott. Pecsétek lógnak az ajtókon, a záraikon, papirosok zörögnek s a végrehajtónak apró asztalkát hoz az egyenruhás. Leteszi a végrehajtó rövid télikabátját, mert meleg van és hosszú munkára kilátás. Táskát szed elő, abban pecsétek, írások, ceruzák vannak s egy toll, amiben magától fut a tinta. Kirakja gondosan az asztalra őket, aztán feláll, hadar valamit olvasva, listákat szed elő, azt is mondja: paragrafus, aztán koppant az asztalon.

— Egy kerek asztal, — sodorja a hivatalnok fahangja, — ötven korona.

Körülnéz. Várja a felszólalót.

— Ötven, — mondja mégegyszer, mert hátha nem jól értették.

Újfent csend. A végrehajtó csudálkozva zökken ki a hivatalos stílusból.

— No?

De nem szól senki. Mórocz Mihály meglepetten forgatja a fejét. Áll és ül a népség, a gangra is szorult egy fél utca. Hanem, hogy közbeszólna valaki, olyan nincs. Ejnye!

— Nem köll? — kérdi a végrehajtó, — talán mást? Három borozott szék. Darabja húsz korona.

Megnémultak a népek?

— Tizenöt korona! — csap elkeseredetten tollával az iratok közé a hivatalos követ. Nem kell! Állnak a férfiak, állnak az asszonyok, két kis gyerek tolakodik közüjük, áll az óra, áll a felhő. Áll a hivatal.

— Mi lesz? — kérdi türelmetlenül a végrehajtó.

Hanem konok koponyák ezek. Kese-kék sze-

mekben nyugalom virágzik, az arcok pofacsontján megfeszül a bőr, még nagyemlékű törökök, tatárok hagyták itt ezeket a csontokat az arcokon. A bütykös, nehéz ujjak markolják a kalapot, vagy zsebben húzódnak. Topognak a lábak. Nyiladoznak a fülek szirmai, csak éppen a nyelvek nem mozdulnak itt. A végrehajtó megpróbálkozik:

— Üvegнемűek, díszholmik. Egy kék üvegtyuk egy korona...

— A miénk! — sikoltja boldogan egy foltosködmenü gyerek s szája tátvamarad. Hiába rángatja azonban az apja kezét.

Nem szól itt senki. Ifjabb Száraz Péter és idősb Száraz Péter nézik a tyúkot, nézi öveges Andris, nézi Ambruzs István, nézi ez, tekingeti amaz, csak épp hogy nem szól senki semmit. Mi forrhat ezekben a koponyákban?

A végrehajtó ideges lesz.

— Hát senki nem vesz semmit?

Nem felelnek. Ujjal mutat rájuk. Ambruzsra.

— Maga talán?

Ambruzs vállat von.

— Meglehet,

Övegesre.

— És maga?

— Talán ...

Nem vesz ki szót ezekből az emberekből senki. Állnak konokul és hallgatnak. Egy vigéc, egyetlen vigéc mégis, próbál befurakodni az ajtón. Elibe állnak, összeszorítják, széthúzzák, meg visszanyomják. Ott marad künn a szerencsétlen.

A végrehajtó még mindig kísérlétezik.

— Mi lesz? Árvereznek vagy sem?

No, választ itt ugyan ma nem igen kap, Mórocz Mihály közelebb jön, körülnéz.

— Emberek! — mondja. Nem lehet tudni, a hála szava-e vagy a kétségbeesett kérelemé. Ott áll Mórocz Mihály tehetetlenül s szótlánul az emberek.

A végrehajtó még mindig kísérletezik.

Nem lehet azonban tenni semmit. A törvény nem rendelheti, hogy vegyenek, összerázkódik ettől a nyomasztó csendtől. Van ebben valami szokatlan, félelmetes.

Most mozogni kezd egy ember, mozog utána a másik. Lassan ballagnak ki a pitarajtón, tolják maguk előtt a vigécet, aki szólni nem mer, látván, hogy itt ma valami különös történt. Mozognak a csizmák, a cipők; dohányillat, istállószag terjeng az oszlopos gang alatt.

— Emberek! — kiáltja Mórocz Mihály és megáll a végrehajtó asztalkája előtt.

Ez legyint.

— Majd máskor foganatosítunk, — mondja unottan, de örömmel mégis, hogy elmehet és rendezgeti az iratokat. — A foglalás marad, — teszi hozzá s int a katonaruhásnak.

Mórocz Mihály csak áll. Az udvart lassan hagyják el a szürke, kék, fekete kabátok, csizmák, kendők, kalapok. A Mórocz lány sírdogál s a kötény mögül les ki a szemével. Az udvar üres lesz.

— Istenem! — néz ki az udvarra Mórocz Mihály és lepillant az udvarra.

Az udvar mélyén, a kapu tövében ott maradt két gyerek. A két Száraz gyerek. Foltos ködmenké-

ben az egyik, tarka kendőben a másik. Péter, meg Maris.

Két pár kék szemük néz riadtan a testes nagy emberre. A lány hajában piros pántlika csüng csapzottan.

— Hej, gyerek! — harsan le Mórocz Mihály hangja a tornácról.

Maris összerezzen, de Peti állja a nézést.

— Mi? — szól fel a nagy embernek.

— Várjatok...!

Feláll Mórocz Mihály a székről és bedobog a házba. Ott áll még az asztal, szék, ragyognak a spanyolviaszos pecsétek, füst, bagó, áporodás szaga leng.

Mórocz Mihály odamegy a fiókhöz s kihúzza erős kézzel. Felszakad a pecsét, a papiros a rándítás alatt. Turkál a fiókban s csörögve huz elő valamit. Tartja magosán a markában s kilép a tornácra.

— A kék tyúk! — nevet föl Maris szeme.

Zörög az üvegtyúk fedője, benne a tű, bross, kokárda, kis medál meg cérna.

Mórocz Mihály lenyúlik a tornácról áthajlik a korláton s megzörgeti a tyúkot.

— Nesztek! — mondja, de megcsuklik az erős hang.

Valami zúg a levegőben megint. Varjak kárognak. Karácsony hava van.

VERSKIESZKÖZLÉS KETTESBEN

A kötözőszobában találkozunk először. Mindkettőnknek a karját kötözte a doktor. Ragyogó barna szeme megvillant kerek arcában a legénynek.

— Magyar vagy, testvér? — kérdezte igen barátságosan.

— Magyar, testvér!

— Téged is a ló rúgott, testvér?

— Ló, mégpedig a Démon nevű, testvér!

— No, szerbusz, testvér!

Ép kezünkkel megmarkoltuk egymást. A lépcsőn fölfelé már átölelkezve mentünk, valahonnan előkerített egy Zóra-cigaretta s kegyetlenül fújta a füstjét.

Nagy, hatalmas, Mária Teréziás-épület a terezini divízióspítál, öreg, kopott szobrokkal, lombhullató fákkal így őszön, az udvarában. Feketeparolis szanitéc áll őrt a kapunál s a kapu körül fölkötözöttkező, vattázottfejű vitézek, tüzérek, bakák, lovasok, pislognak vágyva a terezini főtér felé, némelyik vitéz már hetek óta. Itt sütkéreztek, üdültek, az őszi napon, lógós alakok és komoly betegek, csoportokba verődve beszéltek meg a kaszárnyai, meg a hazai dolgokat. Egy padon Csallóköz ifjai diskurálták komáromi útjaikat, a másikon egy nagyszöllősi juhászgyerek ízes, tiszaháti kurjongatása vegyült néhány reichenbergi német hadaró szavába. Két brünni baka szótlanul kártyázott a földön. Kellemes, nyugodt kórházi élet, gondtalan, rukkolástól mentes, húslevesen hízlalt, cigarettázó társasággal.

Fölmentünk a kórházi szobába. Délelőtt volt, a

társaság nagyrésze kötözésen járt, vagy a szomszéd termekbe vándorolt látogatóba és egy kis friss máriásra. Furcsarajzú, évszázados, cseh kártyák járták s mellette gyufa-valuta. Nagyokat csapkodtak vele az asztalra.

Új barátom leült az ágy szélére s bemutatkozással mondta:

— Én csetár vagyok, most kaptam a harmadik gombot. Továbbszolgáló csetár, merthogy otthon apámnak kevés a földje s bentmaradtam katonának. Jövőre csendőriskolába megyek, Ungvárra!

Ezekután megállott. Megkínáltam cigarettával, hátunk mögött Václav Kysilka kéretlenül nyúlt be a tárcába. Új barátom a kezére ütött.

— Ne, te! — mormogta és Kysilka erre óvatosan visszahúzta a kezét. — Hová valósi vagy, testvér?

— Én gömöri, rimavölgyi!

— Hi, a szented, iszen én is! De én balogvölgyi!

Úgy fogtuk egymást, mint két régen elveszett s megkerült testvér. Édestestvér. A rimai füzesek, a balogi tornyok, a radnóti muskátlik, a bátkai fehér ut, a szőlőhegy s a gömöri szellő emléke lengett e pillanatban körülöttünk, kettényilt előttünk valami titkos kárpit s egy percre, mint messzi, színes panoráma, elfutó film, villant föl az édes, régenlátott gömöri táj.

— Hej, testvér, de csoda messzi elkerültünk!

Sokáig hallgattunk, magunk elé meredve. Csak a papucsunkat csoszogtattuk szórakozottan az ágy vasán. Aztán hirtelen fölkiáltott:

— Én Bálint Bangyi vagyok, testvér! Ne szóllj a rangomon. Csak mondd, hogy Bangyi! Ebbe a kór-

terembe én vagyok a szobaparancsnok és te nem fogsz súrolni, se edényt mosni, se semmit! Én parancsolom! Rozkaz!

— Köszönöm, testvér, nesze egy új cigaretta.

Méltatlankodva nézett végig.

— Szívből jött, testvér, nem cigarettáér! Hanem úgy látom, te intelligens gyerek vagy. Talán még gimnáziumba is jártál?

Így aztán igazán összebarátkoztunk. A balogi tornyot s a szombati piacot elemlegettük órákig. Kiterveztük, hogy ha szabadságra megyünk, ellátogatunk egymáshoz, ő beküldi értem a kocsit, nálunk meg tyúkhúsleves lesz, azt szereti.

Megeredt a nyelve. Esténkint az ágy szélén üldögéltünk s elmesélte lassan családi sorsát. Villogószemű, jóképű, barna palócleány volt, ugyancsak megakadt rajta a Szudéta-alji nők szeme. Úgy forgatta azt a szemét, mint a tüzes parazsat. Sapkáját férecsapta, derekát egyenesre rántotta, úgy ment végig a leitmeritzi uccán, akárcsak otthon, a Balogvölgyön, parasztleány korában. Alkonyatkor, mikor minden nemzetiség kedvet kapott egy kis halk dudolásra, kieresztette a hangját:

— A panyiti haastóban... Hej!

A második emeletről előkerült egy lábfájós nyitrai cigány, sör is adódott a szanitécek kantinjából, csodálatos mulatásokat csapott a szakaszvezető úr.

Úgy élt, mulatott, mint egy középkori határőr a végeken. Föülte az asztal tetejére, sapkája mellé virágot tűzött és zsebkendőjét lobogtatta.

— Hej, testvér — borult a nyakamba —, ha én azt mind versbeszedni tudnám, ami velem történt!

— No, testvér misem könnyebb annál! Nagy unalmunkban megpróbálhatjuk.

Kétkedve nézett végig:

— Ígéred, hogy megtudnád? Nehéz ám az!

Leszállt az asztalról s a tenyerére támasztotta a fejét.

— Valami nagyon szép verset, te, hogy apámnak nyomtatásban küldhessük el!

Papírt szereztünk és Svobodától tintát. Elkergett mindenkit az asztal mellől, megigazította a lócát s szembekönyökölt.

— No, írjad, testvér!

S beszélni kezdett. Folyt, folyt a szó belőle, büszkén.

— Megállj, testvér, így meg nem kezdhethjük, rímet kell ide kovácsolni...

— Az a te dolgod, testvér, én csak az életem mondom el, te kifaragod s így együtt, ketten kieszközljük a verset.

— Ott, ahol a Balog vize folydogál csendesen.

»S jó magyar arcvonás él minden emberen,
Balogi vár alatt, gyönyörű zöld völgyben,
Született a Bandi, májusi gyönyörben!«

— Jó lesz, testvér?

— Pompás, testvér, a májusi gyönyör, az különösen!

— Ott nőt fel a gyerek, húsz esztendő látott,
De nemigen szemlélt eddig nagy világot,
Szülei hol sírtak — hol nevettek rajta,
Erkölcseben nevelte tiszteletes papja!«

— Isten éltesse Csabai Pál tiszteletes urat, — mondta elérzékenyülve Bangyi és sört töltött újból.

A vers születgetett. Bandi mondta, amit kívánt, egy-egy sort, rímet, szót ő maga szűrt bele a versbe s lassan körülkönyökölték az asztalt többen is.

— A csetár úr verset irat! — mondta tisztelettel egy abauji fi.

»— Már szeme kinyílott, bogárszemü gyerek

Bajusza serkedzett, piros arca kerek.

Egészséges legény, tetszett a doktornak.

Vitték katonának, inkább ma, mint holnap!«

Pihenjünk, testvér, mára elég volt.

A vers határozottan tetszett neki. Napközben többször elővételre s olvastatta evvel-avval. Megelégedő fejbólogatással kísérete tettei és élete megörökítését. Öntudatosan járt-kelt. Másnap folytattuk.

»— És mikor az idő októberre hágott.

Végigkurjongatta hosszú Csehországot,

Ráhúzták a mundért, csizmát adtak rája,

Ő lett az országnak legszebb katonája!«

— Testvér — ordította —, de gyönyörűen esz-
közljük ezt ki! Igyunk, testvér!

— Trutnov városában szenvedett ő sokat,

Napestig cvicsitölt sok pravo bókokat,

Estefelé pedig, volnó kimenőben,

Üldögélt a Bandi a nagy vendéglőben!«

Éppen így vót, testvér!

»— Letelt a másfél év, ment a Bandi haza,

Szeretett kedvesét idegenbe hagyta.

Balagon is az ő álmképét látta,

Éjjel-nappal csalta vissza az a lányka!«

— Testvér, a vers nehezedik, már csak te érted
meg!

»— De Bangyi úr a sort meggondolta gyorsan,
 És újra belépett katonának mostan.
 Csendőr lesz belőle, akárki meglátja,
 Félni fog majd tőle félvilág zsviványa!«
 Folyt, folyt a vers. Főképp Bandi úr szerelmi
 históriái következtek mostan, tömör balladaszerű-
 séggel.

»— Bandi az udvaron gyakorlatozgatott,
 Nagysága pedig rá-rákacsintgatott!«

— diktálta egyhelyütt. Ám a ballada aztán így foly-
 tatódott:

»— Nemsoká tartottak a szerelmes napok,
 Mert a mi vitézünk más rozkazot kapott...«

A szép asszony azonban vágyott hősünk után.
 Hősünk ekkor már Milovicén volt s új szerelem bör-
 tönében vergődött. Itt a vers kezdett bonyolult lenni,
 valamint hősünk szive is, immár a kétszivűség di-
 lemmájában hánykolódott, amit így diktált papiros-
 ra:

»— Beszéljen a falu, beszéljen a világ.
 Bandi a beszédre bizony semmit sem ád.
 Kettős lett a szive, azt se tudta mi lesz.
 Július havában meggyőződésre lesz!«

Hogy érted ezt, testvér?

— Úgy, tesvér, hogy júliusban fogok magamról
 meggyőződni, melyiket kedvelem inkább.

— S addig várunk?

— Bizony, addig várunk ...

A nagy hévvel indult vers itt félbenmaradt. Ban-
 gyi unta már a nagy szellemi munkát, hiszen órákig
 kellett ülnie az ágy szélén, gondolkozott, javított, dik-
 tált, ezt aztán megunta. Magyar volt, nem német,

nem szeretett kitartóan csakazértis ülni egy elhatározáson. Lepketermészete volt, szalmaláng. Föllobogott, elmúlt.

Félbenmaradt a vers, amikor el is váltunk egymástól. Ment vissza mindegyikünk az ezredéhez. Ha néha egy-egy közös ismerőst találtunk, üdvözlöttük egymást. Tartottuk a barátságot.

Sűrű tél volt már, karácsonyi idő, mikor újból összeakadtunk a kolini pályaudvaron. Szabadságra tartottunk, hazafelé.

— Szerbusz, tesvér! De régen láttalak!

— Mi lesz a verssel, tesvér, amit együtt akartunk kiképezni? Jutottál-e már meggyőződésre?

— Jaj, tesvér — hajtotta fülére busán a nagygallérú köpönyeget —, nem lehet az! Azóta már harmadik lány is közeledett, hármas lett a szívem, sehogyse tudok meggyőződésre jutni.

— Nem lesz az a vers, tesvér?

— Várjunk, még, tesvér!

Azóta se láttam. Most hallom, hogy ott abriktolja a népet, fent, még mindig, az Elba partján s barna szemének sugarai most még veszélyesebbek, mint valaha. Úgy látom, nem fogjuk sohasem végesre kiképezni azt a verset, pedig tudom, örülne neki egy öreg balogi bácsi, szántóvető ember, ha a fia élettörténetét versben, könyvben, nyomtatásban s talán rajzolatokkal is, megolvashatná. Csak ezeket a csonka rímeket tudtam megmenteni az utókor számára, kedves kenyeres pajtásomról, tüzércsetár úr Bálint Bandiról, hátha eléri valahol a szülői házat.

KESZEG ANDRÁS EGYEDÜL MARADT

Valóban, méla ősz volt.

A divízióspítál udvarán peregtek a sárga levelek, a föld nyirkosán lélegzett és nehéz köd ült az Elba fölött. A cukorgyárból fehér habot cipelt magával a folyó s úgy festett a hunyó napban, mint a tél előhírnöke. Október vége volt. Boldog, aki a kórházban üldögélhetett, hacsak nem olyan hatalmas bajjal, hogy azt már igazán szívesebben cserélte volna föl kirukkolásért.

Tizenketten éldegéltünk a nagy kórteremben. Ez az épület Mária Terézia életében már büszke hadikastély volt; méltóságos, nagy generálisok és parókás tisztek taposták először lépcsőit. Most azonban kórház, divízióspítál, jodoformszagú, karból illatú, kínosan súrolt, áporodott levegőjű betegház.

Ott ültünk a meleg kórteremben, hangosan nevetgéltünk és lábainkat felhúztuk az ágyra. Ez így pompás. A többiek valahol messze, a hegyeken tologatják az ágyút vagy mossák párás istállókban a lovat, mi azonban ezzel a kis lórugással, amivel Aehylles megtisztelt bennünket, nagyon kellemesen érezzük magunkat, a koszt is jobb, egyáltalában, minden pompásabb, csak karácsonyra aztán hazabocsássanak szabadságra.-

Roppant, boltíves terem. Két ablakához hozzáférni külön kirándulás. A kályha kellemesen duruzsol, guggolunk körülötte és piszkos kártyákkal viaskodunk. Szakadtak és zsírosak ezek a kártyák, mocsokosak és gusztustalanok, nem lehet egykönnyen meg-

különböztetni címkéjét s hátsó felétől és két figura hiányzik is. De vájjon nem lehet-e vele nyerni gyufákat kitűnően? Lám, Balog csetár már nyolc skatulával viszi a zsákmányt.

Lassan ránkesteledik. Az ápolónő bejön és visító hangján mond valamit. Kegyesen megengedi, hogy felgyújthassuk a villanyt. Kattan a csavar, vékony fény szalad az ágyak közé s ahol a fény erősebb kört vet az asztal fölött, ott azonnal lármás hadinép gyűlik össze és folytatja a kegyetlen asztalcsapkodást. Vastag, kemény öklök döngetik az asztalt s aki véletlenül írni akar, az félkézzel a tintásüveget fogja, nehogy a tinta szertefröccsenjen a viaszkos terítón. Kysilka titokban cigarettázik s olykor Balog csetár is szippant egyet. Óvatosan fogja Kysilka a cigarettát, egész tenyerével takarja, mert bejön az őrmester s vékony, gyalázatos orrával majd szimatol megint!

Mondhatom, jó élet ez. Gondtalan, kényelmes. Odakint nedves szél rázza a fákat és nagy pocsétákba hasal a szakasz. Itt benn nyugalom van, derű és jó ételek szaga csábit.

— Do zbranje! — csapja most ki Szekeres az ajtót és berugtat a barátjával, Reich Anionnal, akivel együtt voltak a vacsoráért.

— Fegyverbe! — kiáltjuk mi is a vezényszót és nekiesünk az ételhordó deszkának, melyet a két barát sikertelenül véd. Birtokba vesszük a csajkákat s csak a kanálfegyverek csörgése hallatszik. Két perc és mindenki simára nyalta csajkája oldalát. Szuszog és csámcsog a társaság, aki jóllakott, végigdül ágyán és emészt. Knyizsák ordít kettőt, ez az ő legfelsőbb meglelégedése, ha jót evett.

S aztán újból megkezdődik a kártya, van, aki olvas, de akad dalos is. Kurucz, a cigány felül az ágyára s halkan cincogni kezd egy régi valcert.

Csak a sarokban nyög valaki, már napok óta. Nem kellemes, ha ezt a nyugodt őszi estét megzavarja. Igaz, szegény nem tehet róla, nagyon beteg. Operálni fogják. Hogy felépül-e, még az is kétséges. Nyög és sóhajtoz keservesen. Apja után vágyakozik, aki azonban nagyon messze lakik innen s talán nem is sejtí, hogy a fiával baj van.

Nyitramegyében lakik az apja, sok-sok százkilométerre ettől a kórháztól és szegény ember ő: ácsmester. Valószínű, hogy úgy hívják az apját is, ahogy ezt a fiút: Keszeg András. Mert magyar, az istenadta.

Ott nyög szegény, ő a legsúlyosabb beteg ebben a teremben. Arcán a láz pírja, szekrényén a legtöbb orvosság, tégelykötözőszer.

Nem mondhatni, hogy nem sajnálják. Oda-odamennek hozzá, megsimogatják, inni adnak neki, beszélnek hozzá csehül, németül, magyarul. A kórterem összehangolta a kamarádok lelkét. Altisztek s a legénység között eltűnnek a rangos válaszfalak. Közvetlenebb itt minden. Barátságosabb.

Keszeg András csak nyög. Hol fehér, hol piros. Szomjas. Nem eszik. Sok baj van vele bizony, az ápolónő néha dűnnyög is valamit a foga között. Ki tudja, mit dűnnyög? Kedvezőt nem, az egyszer bizonyos.

Este kilenc óra. A fél terem már az ágyban van, de a gyufában-kártyázók kihasználják az utolsó percekét is és izgatottan verik az asztalt. A folyosón azonban már hallatszik a szolgálatos katona csör-

gése s mind közelebb jön éles patkójával. Kicsapja az ajtót:

— Vecserka! Zhasnout! Eloltani!

Sötét lesz. De nincsen csendesség. A mai nap eseményeit még csak most kezdik megbeszélni igazán. Nem tud aludni a társaság. Jól van lakva, nem mozgott egész nap, csoda-e hát, ha új erővel tör ki a lárma? Vihognak és suttognak. Knyizsák valami szerelmi történetet mond el, a másik sarokban a magyarok egy nagymegyeri esetet beszélnek meg, immár negyedik változatban s két német a kályha mellett halkán dúdolja a dalait.

Keszeg András felnyög:

— Hagyjatok aludni!

Horák barátságosan hajlik közelebb hozzá:

— Co fikás?

Azt hiszi, szüksége van valamire a betegnek.

De az csak nyög:

— Aludni!

Ezt mindenki megérti. Egyideig nyugalom van, amolyan vihar előtti csend, mert három ágy egymáshoz hajol és Knyizsák suttogva hadar valamit. Olyat, amit semmiesetre nem lehet eltenni holnapra. S ebben a csendben hirtelen, váratlanul kitör a vad hahota. Knyizsák dobálja magát s még Száraz Péter is nevet, aki pedig alig érti a mesét. Mintha felszabadult ördögök rohannának. Hullámszik a nevetés. A sarki német megbotránkozik:

— Aber, das ist ja schrecklich! Lasst ihn schon schlafen!

Lassan kapnak észbe. S a csend egy pillanatában Keszeg András halkán felsír. Szipákolás az csak,

elfojtott, vékony sóhajtás, ámde szinte látni a sötétben, hogy egy csöppecske víz a szemiből is kihullott.

Ijedten hallgat el mindenki. Nem rossz fiúk ezek, csak hangosak és unatkoznak itten, a nagyszerű semmivetésben. András síró sóhaja ott lebegett a levegőben sokáig és senki többé lármával érinteni ezt a sóhajt nem merte.

Reggel mindenki felkelt, csak Keszeg András maradt ágyban. Nem bírt szegény felkelni, izzadt. Párnája nedves volt és sárga az izzadságtól.

— Fiuk, — nyögte, — én meghalok.

Ültünk az ágya szélénél és mulattatni akartuk. Fáradtan legyintett a kezével s mosolyogni próbált. Jöttek az orvosok és nagy tanácskozást tartottak Keszeg András feje fölött latinul, csehül, németül. Keszeg András fáradtan nyögött s csak egy fokkal volt sápadtabb, amikor a műtőszobából visszahozták délután, még mindig részegen a sok kloroformtól, amit felszívattak vele. Keze fehér volt s az arca sárgás. Az ápolónők gondterhesen járkáltak körülötte. Felpolcolták Keszeg Andrást magas párnákra, tettek alája gumipárnát s szívére jégzacskót. Kompótot evett s csibehúst. Horácsek irigyen figyelte a sarokból s kicsurrant a nyála.

A szoba egyideig figyelmes volt és hallgatott. Tizenkét embert azonban nem lehet csöndre parancsolni, akárhogy iparkodott külön-külön valahány. Dél felé Johan Mayer előkotorta ágya végéből azokat a piszkos kártyákat, amelyek ebben a teremben már a hatodik rekruta-generációt szolgálták és intett a szemével Balog csetárnak. Balog csetár izgatottan nyálazta a paklit s kitette az első skatulya gyújtót. Még

ki sem olvasták a harmadik huszonegyet, Knyizsák is odatelepedett s áthajolt az asztalon a hosszúlábú Rohoska is. Bódis Feri, csallóközi fi, pedig egyenesen hatost rakott az asztalra, hatos-pénzt, huszfillérest, jeléül annak, hogy a játék komolyra fordult. Eleinte halkán ment a játék. A bank ide-oda ingadozott, csak a szemek kacsintottak néha az ellenfél lapjai mögé. Lassan gyűltek a gyufaskatulyák. Ám, egy szerencsés húzásnál Balog csetár megvillantotta a szemét és rátette nagy kezét a bankra:

— Tartom! Cely!

Nyert. Újból tartotta, újból nyert. Tizenkét skatulya gyűjtő, három korona negyven fillér és az esti feketekávé volt a bank. Balog csetár remegő kezekkel gyúrta a lapokat. Mindenki rákönyökölt az asztalra, egy pissenés nem volt hallható. Balog csetár és Horácsek között folyt a küzdelem. Balog csetár húzott és letette a kártyát. Knyizsák is kapott két lapot, aztán még egyet kért s a következő pillanatban kivágta az asztalra.

— Há-á-á-á! — üvöltött föl Knyizsák és Bódis Feri egyszerre, mert Ferinek is benn volt a kibicpénze s rázúdultak a zsákmányra. Mindenki ordított. Balog az asztalt verte, Knyizsák táncolt és sarokból is közelébbrohantak a nevezetes bankrobbantás halatára.

Ebben a kegyetlen üvöltésben nyílt az ajtó. Először senki sem figyelt oda, a nagy játék minden másról elterelte a gondolatot. Kék-fehércsíkos tömeg, kórháziruhás had sürgött-forgott az asztal körül és tombolt a kártyák tetején. Nevezetes nagy nap volt, legalább két estére szóló beszélgetés anyaga. Ott ri-

koltoztak, viháncoltak a könnyű maródok s még a két lázasabbja is kidugta vigyorogva a fejét az ágy rácsa mögül.

— Mi van itt? — ordított most közbe egy hang.

Mintha pokrócot dobtak volna a lármás társaságra. Székek és asztalok csapódtak egymáshoz, a kártyák szétrepültek s a papucsos, alsóruhás, köpenyeges társaság pozor-állásba merevült.

— Szégyeljétek magatokat, — mondta fojtott hangon az őrnagy-orvos, — egy ilyen nagy beteg van itt s ti így ordítotok! Malacbanda!

Pillanat alatt helyére takarodott mindenki. Úgy meghúzta magát, mint a sün a pincében. Az őrnagy dühösen nézegetett maga körül, alighanem rapportot is rendelt volna, ha mellette egy különös látogató nem lépett volna be a terembe, aki félve vette le a kalapját s intett maga mögé a folyosóra.

Bajuzsos, őszfejú, csizmás ember volt. Kisalföldi magyar, Keszeg András apja. Nem is lehetett más. És Keszeg András mögött egy leány, parasztlány. Ismerősök ezek az arcok, száz és száz terem ilyen a falun, piros muskátlis ablakok előtt sétálnak ilyen lányok vasárnaponként összefogódzva és énekelnek vékony hangon. Ilyen ráncosarcú, csizmás, kerekfejű magyar is százszámra ül vasárnap délután a ház előtti padkákon, odalent, a Duna partján, a Vág mellett vagy a Hernád völgyén.

— Agyonisten! — köszönt Keszeg András és téován nézett körül. Mindazáltal nem volt idegen neki az ilyen helység, háború alatt kétszer feküdt sebével a hadispítálokban. Hanem a lány annál riadtabb volt. Érezte, hogy titokban minden szem rámered.

— Andris! — hajolt az idősebb Keszeg a fia ágya fölé.

— Idesapám, eljött?

A keze ott kaszált Keszeg Andrisnak az apja arca felé. Megsimogatták egymást. Keszeg András zseb-
kendőt vett elő s félrehajolt.

— Nagyon kiabálnak... — mondta Andris be-
vezetőül.

Az apja nem mert szólni semmit. Ismerte a katonafajtát. Valamikor ő is így ordított.

— Ilon is itt van, — tolta most közelebb a lányt az öreg Keszeg.

— Ilon vérvörösen állt az ágy mellé. Ott állott moz-
dulatlanul és egy szót nem birt kinyögni. Aztán las-
san nyújtotta ki a kezét s megfogta Andris vékony
ujjait.

— Ilon, — próbált felülni Andris, hogy közelebb
jusson a lányhoz, de az őrnagy gyengéden vissza-
nyomta a párnák közé.

— To nesmis!

Roppant csönd volt a teremben. Álltunk az
ágyak végénél. Szeme mindenkinek a Keszeg csalá-
don. A németek, a csehek ugyan nem értették a ma-
gyar beszédet, mindazáltal senki előtt nem lehetett
titok, hogy mi történik itten. A haldokló Keszeg And-
ráshoz felhívták az apját.

Az öreg Keszeg odaült a fia ágya mellé. Széket
toltak alája és a két magyar nézte egymást.

— Fiam, fiam... — sóhajtott a öreg.

Ifjú Keszeg köhögött. Keservesen nyögdécselt és
felülni próbált.

— Mi hír otthon, Ilon?

Az őrnagy megveregette a legény arcát, szólt hozzá nagyon gyengéden, ahogyan még sohasem hallottuk beszélni. Mondott valamit az ápolónőnek, aztán kiment, dolga volt. Időnként be-bejött egy fiatal orvos és lázat mért vagy borogatást adott.

Knyizsák megmozdult. Nem bírta az állást. Aztán Balog csetár is kinyújtózkodott. Lassan indultak el, mintha cél nélkül tennék a lépést s azon veszik észre magukat, hogy ott állnak már a Keszeg ágya fölött.

— Testvér! — billentette meg a karját Balog csetár, — ne busujj, megesküdöl te még Ilonnal!

Ilon lehajtotta a fejét s szeméből újabb csöpp csordult ki. Aztán csak ránézett Keszeg Andrásra és rajtafelejtette a szemét a sápadt arcon. Keszeg András is nyögve a lány felé fordult. Hangtalanul nézték egymást. Knyizsák, részvétellel teljesen, az ágy végéhez dőlt és kíváncsi kerekre nyitott szemmel nézte a család találkozását. Szinte odabujt ő is a család közé és hallgatta beszélgetésüket az egyszerű értelmű ember közvetlenségével, a beszélgetést, amiből úgysem értett egy szót sem.

Nagyon szomorú lett az egész terem. A halál szele fujt.

Ebédidő táján az őrnagy bejött s tolmácsot kért. Megmondatta Keszeg Andrásnak, hogy ma éjjel dől el a fia sorsa. De jobb, hogy eljött. Ki tudja mi következik.

Öreg Keszeg sóhajtott. Csendesen tűrte a rossz hírt. Lassú mozdulatokkal vette a holmiját s kézenfogva vitte ki Ilont.

Hogy merre jártak, hol sétáltak ebédidő alatt,

orvosi vizit idejében, nem derült ki sosem. Idegen, nagy város, bandukolt benne Keszeg András apja és Ilon. Kovács Ilon. Addig bandukoltak, míg délután ismét csak a spítál kapujához érkeztek s onnan már tudták a járást. Benyitottak a szobába s szó nélkül telepedtek a fiu mellé. Keszeg András nagy lázzal küzdött. Kevesett beszélt és sokat sóhajtozott, öreg Keszeg meg csak nézte. Ilon egész délután egy szót sem szólt, pedig Balog csetár, a szoknyavadász háromszor is megkörnyékezte Ilont, hol puha párnát tett alája, hol narancssal kínálta, amit félretett neki az ebédről. Ilon csak a fejét ingatta s néha megfogta Andris kezét. Nem tudta azonban Andris viszonzni a szorítást.

— Fiam, fiam! — sóhajtotta az öreg Keszeg.

Alkonyodott. Az ápolónő csendesen karonfogta az öreg Keszeget. Ki kellett menniök, szabály, szabály. Az őrnagy jóságából a melletti kis teremben vetnek ágyat Ilonnak, meg az öreg Keszegnek s ha baj lesz, majd hívják az öreget. Lassan ment ki az öreg s kétszer is visszanézett az ajtóból, de fia csak a menyezetet bámulta szótlanul.

Esti hét óra volt. Vacsora után. Balog csetár titokban leszaladt a kantinba, tíz skatula gyújtót s egy üveg rejtett sört hozott magával. Intett Knyizsáknak, Mayernak s leült az asztal mellé. Kihalászta a kártyát s szuszogva keverni kezdte a lapokat.

— Egész nap nem játszottunk. Csak csendesen, lehet azt láрма nélkül is.

— Vízet! — nyögte Keszeg András.

Akadozva ivott s visszahajtotta a fejét a párnára.

Balog csetár ajka elé tette az ujját:

— Psszt! Csend!

És már állott is a multság. Szörnyű csendben kezdtek. Óvatosan rakták egymásra a lapokat, a nyertes nem kurjongatott s Balog csetár nem döngette nagy tenyerével az asztalt. Keszeg András ott kínlódott mégis, a szomszéd ágyban. Hogy igen hunyorgatott, a lámpa elé egy törülközőt függesztett figyelmesen Mayer s a fél szoba árnyékba borult.

Kedélyes, parázs kártyajáték indult. Néhány ember az ágyban feküdt s a lámpát bámulta vagy aludni próbált, míg a szolgálatos vojon nem jön a csörgésével lámpát oltani, ketten a szomszéd termekben tettek esti látogatást s a hatvanhetesből áthallatszott a cigány hegedűje. Ott daloltak is. A hangok finoman szűrődtek át.

Balog csetár adta ismét a bankot. Hazárd játékos volt: egyszerre nyolc skatula gyújtót is kirakott. Barna szeme vigan villant meg, amint a tétet behúzta.

Az ápolónő még bejött, frissre rázta Keszeg párnáit és jóéjszakát kívánt. A soros ápolónő a szomszéd teremben lesz s az éjjeli szanitécet is berendelték már.

Keszeg persze nem szólt minderre semmit. Olykor felnyögött, ez volt az egész.

Balog csetár behúzta a bankot s nagy gesztussal adta át a vezetést Mayernak, aki már szomjasan várta a nyerő pillanatot.

— Ember semmit nem tudsz! — tréfálkozott vele.

Mayer azonban megmutatta, hogy igenis, mester

a játékban. Okosan, előrelátóan fosztogatta a társaságot. Egy sikerült fogásnál Knyizsák felhorkant s már majdnem hahotázni kezdett volna, ha Balog csetár oda nem nyomta volna a tenyerét. Bódis Feri végighasalt az asztalon:

— Blatt! — nyújtotta oda a tenyerét.

Vizsgáló szemmel guberálta az egymás fölé fektetett lapokat s diadalmasan csapta le.

— Huszonegy!

— Na végre, neked is mosolyog a szerencse! — csapta fejbe a maradék kártyával Balog csetár s hogy a kártya nagyot csattant Feri fején, újfent nevetni kezdett valamelyik a lóca szélén.

— Tycho! — recsentett rájuk Balog csetár, de maga is elmosolyodott.

Nagyszerű játék keletkezett. Egyre jobban elragadta őket a szenvedély. Balog csetár ismét megdöngötte az asztalt, aztán ijedten nézett Keszeg András felé. Úgylátszott azonban, hogy Keszeg András elaludt, Balog csetár tehát felemelte tétjével együtt a hangját is.

— Gyerünk, gyerünk!

Folyt a játék nagyszerűen. Egy-egy sikeres fogásnál hangosan nevettek fel a nyertesek, míg a vesztesek szakrázni kezdtek s új skatulákat bontottak fel. Bódis Feri nagy ravaszul elhasznált gyújtókat csempészett a skatulyába s ezért három menetre kitiltották a játékból. Knyizsáknak ez igen tetszett, derékon kapta Bódis Ferit s egy ágyra vágta örömeiben.

Pompás helyzetek adódtak, régen mulattunk ilyen kitűnően. A csendes Anton Reich írni akart, de a tintás üvege mindig felugrott s olykor kicsu-

szott kezei közül a papiros. Horácskot ez szörnyen mulattatta. Nagyokat vágott az asztalra, míg aztán Reich méltatlankodva eltette Írószereit a holnapra napra.

— Vecserka-a-a! — nyitott be ekkor váratlanul a szolgálatos.

Fanyalogva vonult el mindenki az asztaltól. Balog eltette a mocskos kártyákat s Knyizsák megcsörgette a nyereségét. Egy üres sörösüveget is nyert ráadásul.

A szolgálatos a folyosó kapcsolótáblájáról eloltotta a villanyt s csönd borult a szobára. Balog csetárt ebben a pillanatban elfogta a lelkiismeret.

— Mégsem kellett volna úgy ordítani! — mondta bánatosan, — Keszeg András alig bírt elaludni.

— Alszik! — állapította meg Bódis Ferenc.

Egy pillanattig hallgatott mindegyik. Keszeg András szakadozott szuszogását azonban nem hallottuk.

— Co je? — riadt fel Knyizsák és kihajolt az ágyból, mert ő került legközelebb Keszeg ágya mellé.

Felültünk az ágyban s úgy hallgatóztunk. Végre is Balog csetár kiugrott s Keszeg ágya mellé szaladt. Gyufát gyújtott s belenézett a Keszeg arcába. A gyufa kiesett a kezéből.

— De iszen ez meghalt... — mondta ijedten s újabb gyufát akart gyújtani.

A teremben ezt mindenki megértette. Kiugrotunk az ágyból.

— Sluzba! — nyitotta ki Balog az ajtót, — gyújts villanyt s gyere azonnal!

A villany fénye sápadt arcokra világított. Mind-

nyájan hunyorogtunk. A szolgálatos bejött s dühösen kérdezte:

— Mi baj?

De nem felelt senki. Mindenki Keszeg András ágya felé nézett. Ott álltunk Keszeg András ágya mellett s néztük a halottat. Keze a mellére szorítva, párnája, takarója gyűrött, lába nekifeszítve a rácsnak. Talpa kilóg az ágy végén.

A szolgálatos elrohant. Jött az ápolónő s letakarta Keszeg András fejét. Pár perc múlva jött az inspekciós őrmester, gallérja gombolatlan a sietségtől, a szeme álmos. Nagy részvéttel hajol Keszeg fölé s utat engedett az orvosnak, aki sietve érkezett, szívet hallgatott, pulzust fogott, de már csak azt tudta megállapítani, hogy Keszeg halott.

Nem lehetett ágyban maradni. Kiültünk az ágyak szélére s beszélgetni kezdtünk. Balog ismét előkerítette a kártyát s idegesen osztott. A szemek gyakorta pislogtak a Keszeg ágya irányában. Halkan osztott, nyert, vesztett a társasság. Hárman aludtak, mély horkolással, irigyeltük őket.

Különös, szomorú éjszaka volt.

A szél néha becsapta az ajtót vagy megzörgette az ablakot.

Aztán jött az őrmester s hivatalosan lajstromozni kezdte Keszeg András hátrahagyott holmijait. A kincstári ruhákat, három koronáját, deréksziját, leveleit, fényképét, cipőjét egy könyvét, fogkeféjét. Mindezt a keveset pontosan protokollba vették. Kevés holmi maradt Keszeg András után. Vájjon ki öröklí?

Éjfélkor két álmos szemű szanitéc jött s egy hordágyon elvitték Keszeg Andrást a hullaházba. Fel

fogják boncolni. Súlyos vese baja volt, még otthonról hozta magával, megmenteni nem lehetett.

A villanyt ismét eloltották. Knyizsák rémes históriákat talált ki s olyan bolondokat mondott, hogy Horácsek hangosan felvisított.

Balog csetár megszólalt a csöndben:

— Testvér, tudsz-e valami szent éneket? Mert azt volna énekelni kedvem.

— Tudok, testvér. »Erős várunk...«

— Én is tudom azt, testvér. No, kezddd...

S az éjszakai csöndben halkán, dörmögve elkezdtek:

— »Erős várunk az Úristen, jó pajzsunk és fegyverünk ... «

Anton Reich utánunk dúdolta.

S ekkor a nagy csöndben, Balog hirtelen abba hagyja a nótát s felül az ágyban:

— Testvér! Az apja meg Ilon ott alszanak a szobában. Le se foghatták a szemit...

Bizony, ezen segíteni már nem lehetett.

Keszeg András apja ott aludt a szomszéd szobában s várta a reggelt, amely majd gyógyulást hoz a fiának.

S Keszeg András a kártyalárma közben kiszenvedett, anélkül, hogy észrevettük volna...

TARTALOM

	Oldal.
Bevezető — — — — —	5
Péterrel megismerkedünk — — — — —	9
Péter eltűnik — — — — —	17
Péter megkísérli a mutatást — — — — —	27
Péter vödörrel kibékíti Julist — — — — —	37
Jó étel a paprika — — — — —	45
Aranyfogak sorsa — — — — —	53
Májusfának levelei — — — — —	63
Borotválkozódás — — — — —	77
Levélhez készülődés — — — — —	85
Idesapánk hazajött — — — — —	93
Felvétel a kolegák közé — — — — —	103
Alleányt megkérlik — — — — —	111
Nagy megbocsátás — — — — —	119
Huzakodás a pofonnal — — — — —	125
Pista megtanul írni — — — — —	131
A kék üvegtyúk — — — — —	139
Verskieszközlés kettesben — — — — —	155
Keszeg András egyedül maradt — — — — —	165